

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C3.

ASIA: v. 1929.

SAM

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C₃

ASIA:

U.a. Isiainhoidaja Nyyssösen raportti no 1.

Köpenhamina

27/2 1929.

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

No. 315

Kööpenhaminassa, 1 p. maaliskuuta 1929.

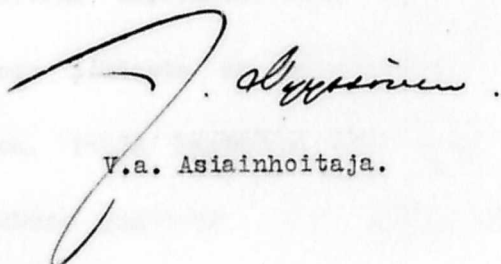
3 / 100 kae. W. 19 29		
5/3-29		
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	23	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää raport-
tini no. 1, joka sisältää seuraavat osastot:

- 1) Arbejdsmand'ien kongressi (siv. 1-10)
- 2) Kieltolakiehdotus (siv. 11-16)

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
suurimman kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri,

H e l s i n k i .

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

AS	100	D. 10 79
5/3-29		LAL
	C. 10	ASIA
5	C 3	

Suomen Kööpenhaminassa olevan v.a. Asiainhoitajan raportti No. 1.

27. II. 1929.

I.

Arbejdsmand'ien kongressi. Kuten raportissani 15 päi-
-----
vältä viime joulukuuta kerroin, oli Lyngsien aikaansaama
tilanne silloin se, että n.s. syyskuun sopimus ynnä kulu-
van helmikuun ja ensi maaliskuun alussa umpeenkäyvät moni-
vuotiset työsopimukset oli sanottu irti ja että työnanta-
jainliitto oli valittanut näistä irtisanomisista Voldgifts-
retiin. Lisäksi on Lyngsie sanonut viime tammikuussa irti
huhtikuun 1 ja 15 päivinä umpeenmenevistä sopimuksista suu-
ren osan. Myöskin tämän johdosta on työnantajain liitto
tehnyt uuden valituksen. Tällä kannalla ovat asiat edelleen
odoteltaessa tuomioistuimen päätöstä, joka kuuluu lankeavan
lähimmässä tulevaisuudessa.

Raportissani viime kesäkuun 30 päivältä kerroin,
että silloin pidettäväksi ajottu Arbejdsmand'ien kongressi
oli lykätty tämän vuoden tammikuuhun. Nyt on kongressista
vihdoin tullut tosi. Kuluvan helmikuun 10 päivänä kokoon-
tui noin 350 Arbejdsmand'ien edustajaa suureen Arena-teat-
terin saliin, jossa kongressia pidetään. Lisäksi oli kong-
ressiin saapunut joukko ulkomaalaisten ammattijärjestöjen

edustajia kuten Edv. Fimmen kansainvälisestä kuljetustyöläisten liitosta, Jürgens kansainvälisestä karkeis- ja tehdastyöläisten liitosta, K. F. Christiansson Suomesta, O. Erikson ja R. Berg Ruotsin kuljetustyöläisliitosta. Edelleen oli edustajia Norjan, Hollamin, Tšekkoslovakian ja Saksan vastaavista liitoista ynnä lukuisista kotimaisista järjestöistä. Lyngsie piti avauspuheen, joka oli sangen ylimalkainen ja sävyisä. Seuraavana päivänä pitämässään esmiehen kertomuksessaan, joka kesti 4-5 tuntia, hän käsitteli m.m. Suomen satamalakkoa ja sen aiheuttamia toimenpiteitä. Mutta hän sanoi siitä ainoastaan, että Voldgiftsret vastoin sopimuksen selvää sanamuotoa oli kieltänyt Arbejdsmand'eilta oikeuden järjestää Suomen saarron tapaista kansainvälistä yhteistoimintaa ja että hän näin ollen oli katsonut olevansa pakoitettu eroamaan sanotusta tuomioistuinmesta.

Lyngsien selostuksen johdosta syntyneessä keskustelussa seuraavassa kokouksessa arvosteltiin hänen toimintaansa ankarasti kommunistiselta ja radikaalisimmalta taholta. Hänen olisi muka pitänyt olla välittämättä Voldgiftsretin tuomiosta ja ylläpitää saartoa kaikesta huolimatta. Lyngsie vastasi heti tähän ja selitti, että tuomioistuimen päätöstä

Finska Beskickningen

oli ollut ehdottoman välttämätöntä noudattaa. Jos työläiset olisivat jättäneet tottelematta sitä, olisi tästä noussut ankara opinioni heitä vastaan, ja jos saartoa olisi jatkettu, olisi siitä seurannut suunnattomia sakkoja. Ainoa mahdollisuus oli siis ollut noudattaa tuomiota, ainakin toistaiseksi. Ehkä tulisi aikoja, jolloin voitaisiin käyttää muita keinoja, esimerkiksi jättää huomioionottamatta tällaiset tuomiot; toistaiseksi se oli mahdotonta. Edelleen hän sanoi, että hänen arvostelijoillaan ei ollut aavistustakaan työväen liikkeen kehityksestä; he luulivat vielä oltavan samalla asteella kuin 30 vuotta sitten ja haluavat käyttää silloin sopivia menettelytapoja. Tämä on kuvaavaa Lyngsien tavalle kohdella joukkoaan ja osoittaa, että hän kaikesta huolimatta häikäilemättömällä esiintymisellään tahtoo pitää sitä laillisella pohjalla.

Kun sitten esiintyi ääniä, jotka vaativat syyskuun sopimuksen poistamista kokonaisuudessaan, niin Lyngsie vastusti sitä jyrkästi sanoen, että jos sopimukseen saadaan kansainvälistä yhteistoimintaa koskeva muutos, niin siitä on pidettävä kiinni edelleen. Pitkän keskustelun jälkeen hyväksyttiin melkein yksimielisesti seuraava päätoimikunnan ehdottama ponsi:

"Päätoimikunta ehdottaa, että tulevissa neuvotteluissa syyskuunsopimuksen muuttamisesta etupäässä otetaan huomioon seuraavat kohdat nim. 2, 4, 9 ja 12 ja tässä pyritään yhteistoimintaan yhdistyneitten ammattikuntien ja muiden ammattikuntien kanssa.

Kongressi lausuu muuten, että työläisten oikeus kansainvälisten sitoumustensa täyttämiseen on heille taattava."

Tätä ennen oli Suomen kuljetustyöläisliiton edustaja Christiansson, joka oli paluumatkalla Amsterdamin kokouksesta, ollut tilaisuudessa lausumaan pari sanaa epätoivoisista oloista Suomessa kansalaissodan jälkeen sekä kiittänyt Lyngsietä hänen toiminnastaan suomalaisten toveriensa hyväksi ojentaen hänelle teoksen "Suomen työläisten ahdinkotilasta". Samalla herra Erikson Ruotsista selosti Suomen lakkotilanteen käsittelyä Amsterdamissa. Hän ilmoitti, että kansainvälinen sympatiasaarto ensi kevääksi olisi jo melkein järjestetty ja että suomalaisia laivoja tultaisiin saartamaan kaikkialla maailmassa.

Suomen saartoasia otettiin uudelleen esille samana päivänä ja esitti kuskien liiton edustaja Eigtved silloin seuraavan sitä koskevan ponnin, joka hyväksyttiin kaikkien äänillä 2 vastaan:

"Suomen kuljetustyöläislakon selostuksen yhteydessä kongressi lausuu täyden tunnustuksensa pääjohdon toiminnalle sen auttaessa suomalaisia tovereitaan heidän jättiläistais- telussaan maansa ylpeitä työnantajia vastaan.

Kongressi lausuu erikoisen kiitoksen Lyngsielle hä- nen suuresta ja epäitsekkästä työstään tässä vakavassa a- siassa ja selittää tukevansa Lyngsien toimia, sekä torjuu harmilla häneen kohdistuneet hyökkäykset kerrassaan epäoikeu- tettuina.

Kongressi lausuu toivon ja toivomuksen, että suo- malaisten työläisten taistelu johtaa voitokkaaseen tulokseen, ja selittää, että tanskalaiset työläiset ovat tekevät voi- tavansa auttaakseen suomalaisia tovereitansa voittoon."

Kuten näkyy oli "toivomus" sangen platooninen. Eikä asia tule paljon vakavammaksi sen kautta, että kong- ressi seuraavana päivänä hyväksyi seuraavan lausunnon:

Kongressi lausuu, että saartotoimissa on otetta- va huomioon Arbejdsmandsforbund'in jäsenten edut siten, et- tä niiden työnantajien luona, jotka pitävät työssään yh- teiskunnan auttajia (Samfundshjælpereniminen yhdistys lakko- tilanteitten varalle) tahi merimiehiä tavarain tai laivain lastaukseen ja lossaukseen, jotka ovat saarron alaiset,

heti ryhtytään toimeenpanemaan lakkoa laillisessa muodossa."

Kongressin tärkeimpiä kysymyksiä oli johtokunnan tekemä ehdotus Arbejdsmandien liittymisestä jälleen De Samvirkende Fagforbund'iin. Tästä oli äänestetty jo. v. 1926, mutta oli kysymys silloin rauennut muutaman äänen enemmistöllä. Nyt sukeutui asiasta vilkas keskustelu, jonka lopputuloksena oli, että kongressi 180 äänellä 175 vastaan valtuutti Arbejdsmand'ien johtokunnan ilmoittautumaan liiton puolesta De Samvirkende Fagforbund'iin sillä ehdolla, että eri liittojen rajat määrätään tarkasti, liittojen keskinäiset taloudelliset kysymykset saadaan järjestetyksi ja että Arbejdsmand'eille myönnetään tulevassa yleiskokouksessa asianmukaisen laaja edustusoikeus.

Tätä päätöstä pidetään rauhoittavana, koska De Samvirkende eivät yleensä ole niin alttiit ryhtymään fantastisiin yrityksiin ja tulevat nähtävästi voimaan hillitän Lyngsien joukkoja. Ellei salaisesti ole toisin sovittu, on Suomen blokaadikin kannatusta vailla yhdistettyjen liittojen puolelta kokonaisuudessaan.

Asialla on kuitenkin toinenkin puolensa. Päätös on ehdottomasti väliaikaisluontoinen sikäli, että se sisältää vain valtuuden neuvotteluihin ja näiden tulokset

ovat vielä tuntemattomat. Toisaalta ovat ehdot sangen epä-mukavat De Samvirkende'ille. Rajakysymyksestä on aina kiis-telty Tanskan työjärjestöjen kesken ja uusia riitoja on syntynyt aivan viime aikoina. Niinpä sanotaan seppien ja puuteollisuustyöläisten innokkaammin kuin koskaan työskente-levän teollisuusliiton perustamiseksi, joka aikaansaisi suurta hajaannusta Arbejdsmand'ien 80.000 miehen suuruiseen joukkoon. Mainittu taloudellinen kysymys tarkoittaa niitä 200.000 kruunua, joita De Samvirkende ei maksanut v. 1925 satamatyöläislakon aikana lakkoilijoille, koska lakko toi-meenpantiin ilman liiton suostumusta. Summaa ei ole tähän mennessä suoritettu kaikista vaatimuksista huolimatta. Mut-ta myöskin edustus oikeus keskustoimikunnassa on vaikea ky-symys, sillä ennen eroa Arbejdsmand'eilla oli siinä 2 edustajaa 15:stä. Suhteellinen edustus vaatisi joko 5-6 nykyisen edustajan erottamista tai 6-7 uuden jäsenen määräämistä edellisten lisäksi.

Suurimpana loukkauskivenä on kuitenkin syyskuun-sopimuksen irtisanominen Lyngsien puolelta. Joko palaavat Arbejdsmandit irtisanotuina syyskuun sopimuksin tai rupea-vat vaatimaan tätä, riippuen Voldgiftsretin tulevasta tuomiosta.

Yhteinen on vain halu aikaansaada jälleen yhteys työläisjärjestöjen kesken. Tosin Lyngsiellä on joukko vastustajia, mikä kävi esille äänestyksessä, mutta tulevaisuus on osoittava, saavatko nämät aikaan vastusta yhtymistä puoltaville tahi ehkä kysymyksen raukeamisen kokonaan. Sanotaan, että Folketingsmand Nygaardin vaali De Samvirkende'n keskustoimikunnan esimieheksi aikanaan tapahtui Lyngsien taivuttamiseksi sovinnollisemmaksi. Tämä oli siis näkyvä todiste De Samvirkenden halusta nähdä Arbejdsmandien palaavan yhteistoimintaan. Jos halu on näin suuri tältä taholta, voi Lyngsie asettaa suuriakin vaatimuksia viittaamalla valtavaan vähemmistöön, jonka vaatimuksia on täytettävä ja joka näin ollen on oleva hänelle etuna eikä haittana, kuten aluksi saattoi otaksua.

Kongressi päättyi tänään. Mikäli se on vaikuttava Suomen saartoon, sen on lähin tulevaisuus osoittava. Ettei Lyngsie nykyisin ole taistelutuulella tässä asiassa, käy esille seuraavasta.

Lähetystö sai pari päivää sitten Ulkoasiainministeriöltä vastaanottaa puuteollisuuden työnantajain p.m:n kokouksesta Moskovassa Suomen, Venäjän, Ranskan y.m. maitten kuljetustyöläisten yhteistoimintaa koskevasta sopimuk-

Finska Beskickningen

sesta. Se ei katsonut kuitenkaan olevan syytä julkaista p.m:aa kongressin ollessa koolla eikä ennenkuin oli saanut kuulla tanskalaisten tilanteesta selvillä olevain henkilöjen kannan. Työnantajainliitossa ilmoitettiin, että asia oli tunnettu siellä, että kysymystä käsittelevä selostus oli juuri sen puolelta valmistunut ja että tätä tulitaisiin jakelemaan kaikille asiasta kiinnostetuille ja julkaisemaan ainakin työnantajain lehdissä. Toisaalta oli niitä, jotka pitivät viisaampana vaijeta, kunnes kysymys tulee akuuttiseksi. Näin ollen jäi Lähetystö odottavalle kannalle. Joka tapauksessa oli selvää, että jos Lyngsie haluaisi peräytyä, niin p.m. tarjoisi hänelle parhaimman tuen. Jollei hän sitä halua tai ei voi, niin saattaisi nousta julkaisemisesta suuri meteli valheryöppyineen ja häikäilemättömine hyökkäyksineen joka taholle.

Nyt on kuitenkin julkaiseminen tapahtunut työnantajaliiton toimesta ja lehdet sisälsivät eilen huomattavalla paikalla uutisia Moskovan sopimuksesta ja sen herättämästä huomiosta Suomessa ja Skandinaviassa suunnilleen samaan suuntaan kuin Lähetystön saama p.m. Kärki uutisissa on selvästi tähdätty Lyngsietä vastaan. Mutta ihmeeksi tänäpäiväisessä Socialdemokratenissa ei ole sanaakaan asiasta.

Samoin Politiken ja Extrabladet ovat vaienneet koko asiasta, vaikka nämät lehdet etupäässä elävät sensationeista. Kun ottaa huomioon, millä nopeudella Lyngsie ennen antoi vastauksensa, ei tämä vaikeneminen voi olla huomiota herättämättä. Jos hän edelleen jatkaa vaitioloaan, on se kai pidettävä merkinä peräytymisestä. Parin päivän kulu-
tua on kuitenkin vasta selvää, ottaako hän vastaan hank-
sikkaan nolosta asemastaan huolimatta. Luultavinta on,
että hän sen on tekevä vain siinä tapauksessa, että on
päätetty toimia kaikesta huolimatta Suomen lakkolaisten
hyväksi. Mutta Lyngsie on Lyngsie eikä hänen edesotta-
misistaan voi kukaan edeltäpäin mitään varmaa lausua.

Kööpenhaminassa, 27 p. helmikuuta 1929.

V.a. Asiainhoitaja:

J. Lyngsie

Suomen Kööpenhaminassa olevan v.a. Asiainhoitajan raportti No. 1.

27. II. 1929.

II.

Kieltolakiehdotus. Meidän kieltolakimaassamme ei ole vail-
-----
la mielenkiintoa seurata naapurimaiden pyrkimyksiä raittiuden
edistämiseksi, etenkin kun nämät esiintyvät kieltolain muo-
dossa. Tanskassa ovat korkeat tullit ja muut maksut tähän
mennessä olleet parhaana esteenä varattoman väestön väkijuo-
main väärinkäytölle. Viime aikoina on kuitenkin silloin täl-
löin kuulunut ääniä kieltolain puolesta ja viime joulukuus-
sa esitettiin Folketinget'issä suoranainen ehdotus tällaisek-
si laiksi. Ehdotus, jonka jätti joukko kaikkiin eri puo-
lueisiin kuuluvia edustajia, ylioikeudenasianajaja Heilesen
(radikaali) etunenässä, on nimeltään "Lov om Foranstaltning-
er til Aedruelighedens Fremme".

Asia herätti sangen suurta huomiota. Erikoista ja
odottamatonta oli etenkin, että ehdotus rikkoi puoluerajat
kokonaan. Tämän johdosta huomauttivatkin radikaaliset lehdet,
että antiparlamentaristien puheet tyrannisoivasta puoluekuris-
ta ja -vallasta on turhaa, koska suuri kysymys milloin
hyvänsä voi murtaa puoluerajat. Muutamat suuret lehdet pa-

nivat toimeen enquetejä kysymyksen johdosta ja vastauksista oli suurin osa kieltolakia vastaan käyviä. Haastatellut valtiomiehet ja puoluejohtajat samoin asettuivat skeptilliselle kannalle, tahtomatta aina kuitenkaan suoraan tunnustaa sitä.

Lakiehdotuksen tarkoituksena on olla "perustana kunnissa, amteissa ja valtiossa väkijuomia vastaan tarkoitettuille toimenpiteille, jotka siinä saavat tarvitsemansa lain tuen". Jos kansanäänestyksessä enemmistö sitä vaatii, voidaan alkoholikielto aikaansaada pitäjittäin, läänittäin ja koko valtakuntaan nähden. Toisaalta saatetaan kielto poistaa samallaisella äänestyksellä, jota kuitenkaan ei saa toimeenpanna ennenkuin 5 vuoden kuluttua edellisestä äänestyksestä. Kunnissa pidetään äänestys, jos 15 % valitsijoista sitä haluaa. Täydellinen kielto tulee voimaan kuitenkin vasta kun viimeinen myyntilupa on mennyt umpeen. Läänittäin tapahtuvaan äänestykseen tarvitaan 20 % kaikista äänivaltaisista ja koko maassa tapahtuvaan 50.000 äänioikeutetun vaatimus. Yksinkertainen enemmistö on ratkaiseva.

Jos kunnassa on hyväksytty väkijuomakielto, jaetaan kaikkien myynti- tai tarjoiluoikeutettujen suorittamat verot, sitä mukaa kuin myymälät tai ravintolat suljetaan,

jällelle jääneitten kesken, kunnes viimeinen oikeus käy umpeen. Lisäksi voidaan määrätä näille 200 - 20.000 kruunun lisävero, jos kunnan valtuusto sen päättää.

Kuntiin on perustettava raittiuslautakunnat Suomen ja Ruotsin mallin mukaan. Näihin kuuluisi 5 - 7 jäsentä ja olisi niiden tehtävänä "antaa neuvoa ja tukea juomareille, levittää tietoa alkoholiopista ja valvoa, että raittiuslakia noudatetaan".

Edelleen sisältää lakiehdotus määräyksen, että juoppoja voidaan sulkea parannuslaitoksiin aina 18 kuukaudeksi. Väliaikaisesti saataisiin kieltää väkijuomain tarjoilu kokous-, markkina- y.m. päivinä, jolloin kansaa, etenkin merimiehiä ja kalastajia, kokoontuu runsaammin. Alkoholin kuljetus "kuivien" piirien läpi kielletään. Autonkuljettajien, poliisien ja ravintoloitsijain on valallisesti luvattava pysyä raittiusmiehinä kieltolakialueilla.

Rangaistuksina lain rikkomisesta ovat joko sakot, joiden suuruus vaihtelee 40 kruunusta 10.000 kruunuun, vankeus sekä viran tai toimen menetys. Sakkomäärät voidaan kuitenkin raskauttavien asianhaaran vallitessa korottaa aina 10 kertaaisesti. Rahat menisivät raittiusrahastoon, samoin kuin takavarikoidut tavarat.

Päivää ennenkuin kieltolakiehdotus otettiin Folkettingetissä ensi käsittelyyn oli Tanskan raittiudenystävien yhteistoimikunta kutsunut kokoukseen joukon kirkollisia, sosialisia tai ammattijärjestöjä. Harvat olivat kuitenkin noudattaneet kutsua, joten kokouksen tulos oli vähänarvoinen.

Jäesteiden takia oli Folketingetissä asian käsittelyssä läsnä vain 40 jäsentä eli noin kolmannes koko jäsenmäärästä. Sisäministeri, joka vastasi ehdotuksen tekijöille heti hallituksen puolesta "tanssi munien päällä", kuten sosialistien johtaja Rasmussen kuvaavasti sanoi. Lupaamatta mitään, puhui hän kauniita sanoja yhteisestä päämäärästä, raittiuden edistämisestä, johon kuitenkin olisi pyrittävä vapaaehtoisuuden tietä. Venstren johtaja sen jälkeen sanoi olevansa valmis neuvotteluihin. Sosialistien puolesta taas lausuttiin jyrkkä hylkääminen ehdotuksen suhteen. Puhuja otti Suomen ja Norjan esimerkiksi kielto-lain onnettomasta tuloksesta ja tuomitsi sen henkilökohtaista vapautta loukkaavana. Jos laista on tultava tosi, on vähintään 50 % valitsijoista äänestettävä sen puolesta.

Erikoista on Tanskalle pohjolassa se, että sosialistit ovat kielto-lain vastustajia. Muuten kait täälläkin oltaisiin kokeiltu enemmän sillä alalla. Kuvaavaa on,

että sosialistien johtaja debatissa, Rasmussen, on suuri raittiusmies, mutta erosi raittiusliikkeestä, kun se kehittyi kieltolakia kannattavaksi. Ministeri Kraghin asema on vaikea. Kieltolaille on innokkaimmat kannattajansa Juu-
tinmaalla juuri siinä piirissä, jota hän edustaa, ja tä-
ten hänen varovaisuutensa on ymmärrettävissä. Hän varmasti ei ole kieltolain kannattaja, mutta ei voi loukata va-
litsijoittensa tunteita.

Konservatiiveista yksi puhuja puolsi ehdotusta, toiset vastustivat. Eräs sosialisti myös puolsi lakia. Venstren puolueessa oli samoin hajaannusta. Kuitenkin oli enemmistö kieltolakia vastaan, sen huomasi selvästi. Meille vähemmän mairittelevaa vain on, että kieltolain vastustajat niin usein vetosivat Suomeen ja kuvasivat kieltolain siellä aiheuttamia oloja mustin värein.

Puuhin toissapäivänä ulkoministeri Moltesenin kanssa kysyen hänen mielipidettään kieltolain mahdollisuu-
desta Tanskassa. Hän sanoi ehdotuksen olevan kuolleena
syntyneen ja oli varma siitä, ettei kieltolakia tässä
maassa tulla hyväksymään.

Kysymys on nyt mennyt valiokuntaan ja ehtinee
sieltä toiseen käsittelyyn vasta ensi istuntokautena.

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

- 16 -

Kaikesta päättäen tuskin tulee kuitenkaan enää aihetta
palata tähän kysymykseen.

Kööpenhaminassa, 27 päivänä helmikuuta 1929.

V.a. Asiainhoitaja:

J. Stenroos

202

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C3

ASIA:

V.a. Asianhoitaja Nyyssösen kap. no 2.

Köpenhamina

6/3 1929.

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

No. 334

Kööpenhaminassa, 6 p. maaliskuuta 1929.

4/100 hae 12. 3. 29		
12/3.29	?	122
EUROPA	AMERIKA	ASIA
5	03	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää
raporttini no. 2, joka sisältää seuraavat osastot:

- 1) Hallituksen asema (siv. 1-10)
- 2) Tulevat Kansainliiton neuvostovaalit
(siv. 11-12).

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
suurimman kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja:

J. Nyström

Herra Ulkoasiainministeri,
H e l s i n k i .

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No. 4/100/29		
12/3.29		111
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	23	

Suomen Kööpenhaminassa olevan v.a. asiamiehittäjän raportti no. 2.

6. III. 1929.

I.

Hallituksen asema. Kaikesta, mitä viime aikoina val-
-----
tiollisessa elämässä täällä on tapahtunut, saattaa helpos-
ti saada sen käsityksen, että hallituksen asema on var-
sin heikko. Ja sitä se olisikin, jos vain ottaa huomioon
sen, mikä Folketingetin käsittelyissä on esillekäynyt ja
mitä lehdissä kirjoitetaan. Kuten jo viime vuonna rapor-
tissani no. 3 mainitsin haluaa venstre huolimatta siitä,
että konservatiivit ovat tähän asti olleet sen lopullinen
tuki ja turva, pitää ovea avoinna vasemmallepäin. Jos
landstingsvaaleissa enemmistö olisi siirtynyt sosialisteille,
olisi venstre-puolueen taktiikka ollut aivan toinen niiden
jälkeen. Vähemmistöpuolueena sen on luovittava oikealle ja
vasemmalle, niinkuin tuuli puhaltaa. Ettei hallitus täten
saa mitään "karakööriä", on luonnollista, eikä tämä hor-
juminen sinne tänne tee sivultakatsojaan miellyttävää vai-
kutusta. Antiparlamentaristeille tämä asianlaite on ollut
tervetulleena agitatioaiheena, jota on käytetty runsaasti,
osoituksena holtittomuudesta, johon nykyinen puoluepeli joh-
taa, ja myöntää tulee, että parlamenttiväsymys on melko

yleinen täällä. Esim. kun jäästeiden takia kansanedustajat tuotiin lentokoneessa Kööpenhaminaan Juutinmaalta ja saarilta, herätti se naurua ja paheksunista turhana toimenpiteenä.

Ensi kerran joutuivat venstre ja sosialistit äänestämään yhdessä radikaalien avustuksella konservatiiveja vastaan viime joulukuussa tupakkalakiin tehtävän muutoksen yhteydessä. Hallitus oli ehdottanut sikaariveron alentamista ja hienon tupakan ja sigarettiveron kohottamista. Sigarettiveron kohottamisesta laskettiin saatavan n. 10 miljoonan lisätulot; sikaariveron huojennus taas olisi tuottava n. 4 miljoonan vähennyksen. Kun eroitus kuitenkin oli käytettävä erinäisten verojen, kuten lainvahvistusmaksujen, vähentämiseksi, on hyöty verolaitokselle problemaattinen. Useat arvelevatkin, että koko asia oli vain tilaisuuden etsintää kädenlyönnille vasemmallepäin. Valitsijoitaan ajatellen oli venstre jättänyt halvimman piipputupakan ennalleen. Sosialidemokraatit taas halusivat sikaariveron alentamista, koska sikaarit tehdään käsin ja valmistus tarjoaa työtä useammalle työlläiselle kuin konein tehdyt sigaretit. Koska työttömyys tupakkatyöläisten keskuudessa on jonkun verran vähentynyt, lienevät olleen oikeassa. Joka tapauksessa tuli lainmuutos hyväksytyksi uuden yhdistelmän äänillä ja konserva-

tiivien oli nieltävä tämä memento venstren kombinatiomahdollisuuksista.

Etteivät konservatiivien toiveet tulevaisuuden suhteen kuitenkaan olleet kokonaan sammuneet mitä yhteistoimintaan venstren kanssa tulee, osoitti se, etteivät he sosialistien kehoituksesta ja avunlupauksesta huolimatta ryhtyneet epäluottamuslausetta tekemään. Päinvastoin he ryhtyivät yhteistoimintaan venstren kanssa n.s. Tukthuslov'in käsittelyssä, ja äänestivät tämän lakiehdotuksen hyväksytyksi yhdessä vanhain ystäväinsä kanssa. Ehdotuksen nimi oli "Lovforslaget om Varn for Erhvervs^{og} Arbejdsfriheten" ja, kuten tästä esille käy, sen tarkoituksena oli taata kaikille, huolimatta siitä kuulutaanko ammattijärjestöön vai ei, oikeus saada työtä. Sakkojen suuruus (aina 100.000 kr. asti) ja vankeusrangaistuksen säätäminen ammattikuntiin kuuluttomien työnhaluisten estämisestä työtä saamasta ja siitä tekemästä aiheutti nimen, jonka sosialistit sille antoivat ja joka on tarkoitettu iskusanaksi puolueagitatiossa ehkä piankin tulevissa vaaleissa. Väitetään, jopa konservatiiviseltakin taholta, että tämä laki oli vähemmin onnistunut, koska se ei paljoa saa aikaan ja on oleva kiitol-

lisena aiheena hallituksen moittimiseen työläisten taholta maassa, jossa järjestyminen on niin vereen mennyt. Sanotaan sen olevan todistuksena maalaisten mahdottomuudesta käsittää kaupunkilaisten työläispiirien mentaliteettiä.

Kaiken kaikkiaan laki yhdisti uudelleen ainakin hetkeksi eronneet puolueet. Nyt voitiin siis käydä sotilaskysymystä käsittelemään, joka on valiokunnassa odottaen esilleottamista toiseen lukemiseen. Oltiin tammikuun keskivaiheilla, kun levisi tieto, että venstren sotilaslakiasian johtaja Folketingetissä Hansen oli tiedustellut sosialidemokraattien johtajilta mahdollisuuksia sopimuksen aikaansaamiseksi näiden kanssa. Hän oli ehdottanut 37-38 miljoonaa eivätkä sosialidemokraatit tuntuneet varsin vastahakoisilta etenkin vähän myöhemmin kun päästiin 30-35 milj. loppusummaan (amiraali Rechnitzerin ehdotus). Tästä ei kuitenkaan tullut mitään, sillä puolue sinänsä on aseistariisumisen kannalla eikä helposti tahdo luopua kannastaan. Näin ollen sopimus jäi tekemättä, mutta samalla oli venstre saanut varmuuden sosialidemokraattien alimmista vaatimuksista. +)

+) Kerrotaan että etupäässä Stauning on sotilaslakisopimuksen kannattaja, koska sotilaslaki olisi täten valmiina, kun hän tulee valtaan, joten sosialidemokraattinen hallitus pelastuu ehdotuksen tekemisestä. Tämä tulisi olemaan mitä pulmallisin kysymys, koska tulee olemaan mahdotonta saada enemmistöä puolueen aseistariisumishjelman mukaiselle laille.

Mainitsemista ansaitsee tällä välin että juuri keskustelujen kestäessä puolueitten välillä saapui Sønderjyllannista lähetystö, joka edusti kaikkien puolueitten ja yhteiskuntaluokkain puolustusystäviä, esittämään maakunnan toivomuksen, että sotilaskysymys ratkaistaisiin niin, että sen suhteen vallitsisi rauha tulevaisuudessa, ja että kansa saattaisi vastaanottaa uuden lain luottamuksella. Tämä uudesta maakunnasta tuleva vetoaminen teki vähemmän miellyttävän vaikutuksen miljoonista ja valitsijain suosiosta tinkiviin kansanedustajiin.

Sillä aikaa kuin Hansen tunnusteli tilannetta vasemmalla puolella, oli jo salassa keskusteltu venstren ja konservatiivien välillä sopimuksesta sotilasasiassa. Näitä jatkettiin edelleen, mutta huonolla menestyksellä. Viime kuun lopulla ne lopullisesti katkesivat siihen, että venstre ei suostunut korottamaan sotilasmenoja yli maximimäärän 42,4 milj. kruunua. Konservatiivit vaativat vähintään 45 miljoonaa, millä summalla m.m. Kööpenhaminan ilmapuolustus olisi voitu saada tehokkaammaksi, merilinnoitus vahvistetuksi ja laivaston varustuksia lisätyksi. Venstren puolelta väitettiin, että tästä olisi aiheutunut lisäveroja, joten

siihen ei voitu suostua.

Kun nyt nämät kaksi puoluetta julkisuudessa ovat yhtä jyrkästi pysyneet kannassaan ja väittävät Folketinget'issä tulemaan äänestämään toisiaan vastaan, herää kysymys mikä olisi seurauksena tästä. Luonnollisesti joutuisi hallitus vähemmistöön ja sen olisi joko lähdettävä tai hajoitettava valtiopäivät. Tätä jälkimmäistä vaihtoehtoa on pidettävä todenmukaisempana. Vaaleihin vain eivät nähtävästi muut kuin sosialidemokraatit halua mennä sotilasasiassa. Konservatiivit ovat pieni puolue ja venstren keskuudessa on joukko suurten sotilasmenojen vastustajia. Onpa jo huuhiltu, että tämä venstreryhmä olisi valmis äänestämään radikaalien ja sosialidemokraattien kanssa liian korkeaa ehdotusta vastaan. Viimemainitut nähtävästi mielihyvin joko astuisivat hallitukseen tai menisivät vaaleihin. Heillä on "Nedskaring", "Tugthuslov" ja sotilaslaki tepsivinä vaalivaltteina, joita he varmaan häikäilemättömästi käyttäisivät hyväkseen. Miten puolustuskysymys kuitenkin sosialidemokraattien voiton jälkeen järjestettäisiin, on käsittämätöntä huolimita siitä, että puolueen kanta on selvä. Sentakia on toivottavaa ja luultavaakin, etteivät venstre ja konservatiivit

anna asiain mennä niin pitkälle.

Tätä käsitystäni vahvistaa äskeinen keskusteluni ministeri Moltesenin kanssa. Kysyin hänen mielipidettään hallituksen asemasta ja poliittisesta tilanteesta. Iskien suoraan asian ytimeen tiedustelin, ovatko vaalit edessä. Ministeri vastasi, ettei hän varmastikaan sitä usko. Konservatiivit eivät loppujen lopuksi uskalla mennä vaaleihin. Liike- ja rahapiirit tulevat heitä siitä pidättämään, sillä sielläpäin ei haluta vaalien aiheuttamaa epävarmuutta juuri kun taloudellinen nousukausi tuntuu alkaneen. Puolueessa on vain sen entinen johtaja Pürschel ja hänen jälkeläisensä Møller koettaneet yhä suuremmalla puolustusinnolla koota puolueesta niin monta ympärilleen kuin mahdollista, ja nyt on vaikeaa peräytyä suurista vaatimuksista, joita julkisesti on esitetty puolustusmenojen minimimäärien suhteen mitä kategorisimmin.

Venstre ei katso voivansa ylittää 42,4 miljoonan summaa sotilasmenoissa, koska se on aikanaan luvannut verojen alentamista eikä siis nyt voi määrätä uusia sellaisia, mitä korkeammat sotilasmenot vaatisivat. Ministeri Moltesen arveli kuitenkin, että konservatiivit vielä tule-

vat alentamaan vaatimuksiaan ja mahdollisesti venstre kohot-
taisi jonkun verran loppusummaansa, joten sovinto saadaan
aikaan.

Mitä sosialidemokraatteihin tulee, sanoi ministeri
Moltesen, kun tiedustelin Hansenin yllämainitusta tunnustele-
misesta sinnepäin, toivoneensa, että sellainen sopimus olisi
voitu aikaansaada, jolla olisi mahdollisimman laaja kannatus.
Ettei neuvotteluista ainakaan vielä ole ollut tuloksia riip-
puu siitä, etteivät sosialidemokraattien johtajat uskaltaneet
taata tällaisessa sopimuksessa lopullisesti myöskin vastaisuus-
dessa pysyttävän. Vaikka summa olisikin ollut pienempi kuin
oli ajateltu, olisi siitä voitu nousta tulevina vuosina, jos
se olisi osoittautunut riittämättömäksi. Tällaisesta on nim.
vaikeaa edeltäpäin päättää sotilasasiantuntijainkin lausunto-
jen perustalla. Sotilaat ovat tavallisesti ulkopuolella omia
puhtaita ammattikysymyksiään hyvin epäkäytännöllisiä, joten
heihin ei aina voi luottaa suurissa organisatiosioissa.
Sosialidemokraattien johtajat yksityisesti kannattavat kunnol-
lisen puolustuksen aikaansaamista. Otaksuttavaa on, että jos
puolue tulisi valtaan, niin sen "oikeisto" muodostaisi hal-
lituksen, n.s. porvarillistuisi ja Lyngsien ryhmä eroaisi

siitä ehkä hyvin radikaaliseksi puolueeksi. Tästä olisi seurauksena, että sosialidemokraattien vaikutusvalta vähenisi huomattavasti ja ettei se voisi aikaansaada paljon hallituksessa ollessaan.

Lopuksi ministeri Moltesen lausui, ettei olisi suotavaa, että sosialidemokraatit juuri nyt pääsisivät valtaan, kun on odotettavissa taloudellinen nousukausi. Tällainen tulee kaikesta huolimatta jos se on tullakseen, mutta se hallitus, joka on vallassa hyvien aikojen valitessa, saa tästä erikoista loistoa. Nousukausi on seurauksena hyvästä sadosta - ja mahdollisesti jonkun verran hallituksen politiikastakin, ministeri vaatimattomasti lisäsi -, mutta sosialidemokraatit niittäisivät kunnian siitä. Nykyinen hallitus on saanut toimeenpanna raskaan "Nedskæringin" ja kantaa siitä moitteita joka taholta. Tällainen toimenpidehän on aina epäkiitollinen. Hallitus ei tahtoisi jättää ohjaksia ~~jättää ohjaksia~~ juuri nyt, kun hedelmät sen ponnistuksista kypsyvät.

Nähtävästi ei hallituksen tarvitsekaan jättää asemaansa. Siltä tuntuu ainakin jokaisesta, joka on seurannut viime vuosien valtiollista elämää täällä. Konservatiivit ovat monasti viime vuonna melkein yhtä jyrkästi vastusta-

neet venstreä aivan viime tinkaan asti ennen ratkaisevaa äänestystä ja kuitenkin aina loppujen lopuksi antaneet äänensä sille hallituspulan välttämiseksi. Tällä kerralla tuntuu kuin ei heillä olisi syytä muuttaa taktiikkaansa. Kunnallisvaalien tulokset maaseudulla, jotka osoittavat edistystä vain sosialidemokraateille, ovat heille ankarana mementona tässä suhteessa.

Kuten ministeri Moltesen m.m. lausui, niin sotilaslakiasia, jota oli ajateltu loppuun käsitellyksi ennen pääsiäistä, tulee varmasti pitkittymään huhtikuuhun (nähtävästi hallituksen hyvällä suosiolla). Silloin on kevät ilmassa ja ihmiset (tanskalaiset!) katselevat asioita toisin. Varmasti sovinto on ainakin silloin aikaansaataavissa.

Kööpenhaminassa, 6 p. maaliskuuta 1929.

J. Sjöström.

V.a. Asiainhoitaja.

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

Suomen Kööpenhaminassa olevan v.a. asiainhoitajan raportti no. 2.

6.III. 1929.

II.

Tulevat Kansainliiton neuvos-

-----
tovaalit.

Käydessäni ministeri Moltesenin luona eilen lausuin m.m., että Kansainliiton neuvoston kokoukseen matkustavat herrat olivat vasta poikenneet kaupunkiin, ja että m.m. ministeri Holsti oli kertonut tanskalaisten hyvästä asemasta Kansainliitossa ja heidän ja suomalaisten hyvästä yhteistyöstä siellä. Ministeri oli näkyvästi hyvillään tästä sekä johtui puhumaan ensi kerralla vapaaksi tulevasta paikasta neuvostossa. Hän sanoi Norjan ilmoittaneen haluavansa asettua ehdokkaaksi. Tanska ei katsonut voivansa asettua tätä vastustamaan Skandinavian maitten yhteisymmärryksen nimessä, vaikka on varmaa, että Tanska kilpailijana voitaisi. Oikeastaan oli odotettu, että Tanska nyt olisi vuorossa, "mutta norjalaisethan ovat sellaisia", ministeri lausui, "Ei heitä voi hillitä". Kaikesta kävi ilmi, että asia oli ministerille piinallinen, ja että hän mielellään olisi suonut Tanskan tulevan ensi kerralla neuvoston jäseneksi.

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

"Onhan yhdentekevää, kuka meistä siellä on", hän lisäsi, mutta äänensävy ei ollut mitenkään vakuuttava.

Ministeri Moltesenin suhtautumisesta Suomeen en voi olla samalla mainitsematta pientä mutta kuvaavaa piirrettä. Kun kerran puheen niin kääntyessä sanoin hänelle, etten asiainhoitajana koskaan ole uskaltanut kutsua hänen excellenssiään luokseni, hän sanoi: "det kan De gott. Finland är i en särställning här hos oss". Hän toteuttikin lupauksensa saapumalla hiljakkoin luokseni musikaalisiin kutsuihin. Tämä oli omiaan herättämään vissiä huomiota. Niinkuin rouva Moltesen myöhemmin tunnusti, käynti oli aiheutunut, paitsi ulkoministerin musiikinharrastuksesta, hänen halustaan tehdä ystävällinen "gest" Suomelle.

Kööpenhaminassa, 6 päivänä maaliskuuta 1929.

V.a. Asiainhoitaja:

J. J. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C3.

ASIA:

V.a. Asiamiehittäjä Nymssösen rap. no 3.
Köpenhamina.

14/3 1929.

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen
No. 366.

Kööpenhaminassa, 14 p. maaliskuuta 1929.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
5/101 heik. 19 29		
21/3-29	10	134
RYHMÄ	OSAHO	ASIA
5	C3.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää
raporttini no. 3, joka sisältää:

Suomen satamalakko (siv. 1 - 8)

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
suurimman kunnioitukseni vakuutus.

J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

H e l s i n k i .

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

ULKOASIAINMINISTERIO		
51101 hae. D. 13 29		
26/3-29	2	Lit
RYHMÄ		ASIA
5	C3.	

Suomen Kööpenhaminassa olevan v.a. Asiainhoitajan raportti no. 3.

14. III. 1929.

Suomen satamalakko. Keskustelin äsken herra Langkjarin kanssa (ks. kirjelmä no. 352 t.k. 14 päivältä) Skandinaviassa Suomen satamalakon johdosta syntyneestä tilanteesta. Mitä ensiksikin asemaan Tanskassa tulee, sanoi herra Langkjar ettei blokaadista voi tulla mitään tänä vuonna. Voldgiftsret on jo tuomiolla selvästi osoittanut, ettei syyskuun sopimuksen mukaan voida panna toimeen lakkoa tai sulkua kyseessäolevassa asiassa. Lyngsie on kyllä sanonut irti tämän sopimuksen, mutta oikeus on varmasti päättävä, ettei tämä irtisanominen ole laillinen. Kuten tunnettua päättivät Arbejdsmand'it toisaalta viime kongressissaan ryhtyä keskusteluihin liittymisestä De Samvirkende Fagforening'iin asettaen m.m. sen ehdon, että tämä myös sanoisi irti syyskuun sopimuksen puolestaan. Siihen ei tällä yhdistyksellä kuitenkaan kuulu olevan halua, sen on sen esimies itse sanonut. Sitäpaitsi on työnantajain liitto ilmoittanut kummallekin yhdistykselle, että jos sopimus sanotaan irti, niin työnantajat tulevat esittämään monta muutos- ja lisäysvaatimusta, joita he puolestaan pitävät

tarpeellisina, mutta joita he eivät halua esittää niin kauan kuin sopimus on voimassa. Tämä tiedonanto kuuluu tehneen syvän vaikutuksen yhdistysten esimiehiin.

Missään tapauksessa Lyngsie ei voi saada blokkia aikaan kevääksi, sillä joskin De Samvirkende haluaisi sanoa irti syyskuun sopimuksen, niin tämä saataisi tapahtua vasta, kun yhdistyksen johtokunta on pitänyt eri kokouksen ja päättänyt asiasta ja senjälkeen yhteinen komitea työnantajien ja mainittujen työläisten järjestöjen jäsenistä on käsitellyt sitä perin pohjin. Ennen v. 1930 ei lopullista tulosta olisi odotettavissa, joten irtisanomiset tällä hetkellä eivät voisi tulla vaikuttamaan kuluvan vuoden sulkupyrkimyksiin.

Vielä sanoi herra Langjar, että hän on kuullut varmalta taholta, ettei Amsterdam viime kädessä tule kannattamaan sulkutoimenpiteitä. Se on antanut esimiesten ja edustajien tulla kokouksiinsa, mutta ei ole luvannut mitään varmaa. Se on myöskin selittänyt, että, koska kysymyksessä on niin pieni osa Suomen työläisistä, jotka eivät edes omassa maassaan toveriensa puolelta saa yksimielistä kannatusta, niin on turhaa panna toimeen kan-

sainvälistä yhteisyritystä. Sitäpaitsi ovat Englannin, Saksan, Italian, Belgian ja Hollannin työläiset kieltäytyneet sulusta. Lyngsie oli Saksasta palattuaan itse kertonut, että saksalaiset ovat "roistoja", että ovat salaa sopineet työnantajiansa kanssa siitä, että Tanskan sulun kestäessä on koetettava saada kaikki kauppa käymään tämän maan ohitse Saksan satamiin. Väsyneenä koko juttuun Lyngsie haluaisi itse peräytyä, mutta kun hän on luvannut niin paljon omilleen, nämät vaativat häneltä tuloksia ja pakoittavat häntä käymään eteenpäin samaa tietä. Lyngsien pitäisi saada uusi keppihevonen, jolla hän voisi aikaansaada melua ympärilleen, silloin hän helpommin voisi jättää Suomen satamalakon sikseen.

Edelleen herra Langkjar kertoi, että Ruotsissa sulkku on herättänyt suurta paheksusta ja aikaansaanut paljon vahinkoa. Näin ollen Ruotsin työnantajain puheenjohtaja v. Sydow oli syksyllä kutsunut Lindseyn luokseen ja sanonut hänelle, että ellei sulkua saada loppumaan, niin hän toimittaa valtiopäiville esityksen lisäyksen tekemisestä juuri samana vuonna kesäkuun 22 päivänä hyväksyttiin lakiin kollektiivisopimuksista. Lindsey oli vastaan-

nut, että hän oli tekevä voitavansa, mutta ettei hän yhtäkkiä voinut mitään näkyväistä aikaansaada.

Esitys tehtiin näin ollen valtiopäiville kulu-
van vuoden alussa. Esityksen perustelussa selvitetään
Suomen satamalakon vaiheita ja sen aiheuttamaa sulkua,
joka oli tehokas vain Ruotsissa ja Norjassa. Viimemaini-
tun maan kauppaan sulku ei kuitenkaan vaikuttanut suures-
ti, koska kauppavaihto Suomen kanssa on vähäinen. Ruotsi
taas on joutunut kärsimään pahasti, koska sen satamien
ja Suomen välillä vallitsee vilkas yhteys. Tehtailijat
ja kauppiat ~~kuitenkin~~ ovat nyt valittaneet tavarain vien-
nin suurta vähentymistä Suomeen. Tähän on tullut lisäksi,
että kun sulkua voidaan ylläpitää ankarasti vain ruotsa-
laisiin laivoihin nähden, niin suomalaiset laivat, joiden
väki toimi rikkurina, saivat kaiken viennin osakseen.
Näin ollen Ruotsin kuljetustyöläiset olivat julistaneet
ruotsalaisten tavarain viennin Suomeen vapaaksi, mutta
tuonnin edelleen sulunalaiseksi. Tähän vastattiin Suomessa
vaatimuksella, että kaikki tavara oli tuotava maahan
suomalaisilla laivoilla, niin kauan kuin sulkua kesti,
mikä merkitsi melkein samaa kuin boikotti. Koska ei ole
oikeudenmukaista, että Ruotsin työnantajat, joilla ei ole

mitään osaa Suomen lakossa eivätkä voi siihen sekaantua millään tavalla, joutuvat kärsimään tästä lakosta ja koska toisaalta uudessa kollektiivisopimuslaissa ei ole määrystä, joka estäisi tämän, ehdotettiin lain 4 §:ään seuraava muutos:

4 §.

Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd:

- - - - eller 4) för att bispringa annan i fall, då denne icke själv äger vidtaga stridsåtgärd eller då stridsåtgärd vidtagits i utlandet.

Esitys hylättiin kuitenkin sillä motiveerauksella, ettei aivan uuteen lakiin ollut soveliasta tehdä lisäyksiä. Kuitenkin lausuttiin samalla selvästi, että ellei tilannetta pian saada normaaliksi, tehtäisiin esitys uudelleen ja tulisi se silloin varmasti hyväksytyksi. Täten tahdottiin ~~kaikkialla~~ antaa tilaisuus Lindseylle peräytyä ilman, että peräytyminen näyttäisi pakolliselta. Herra Langkjær ei tuntenut lähemmin Ruotsin hallituspiirien kantaa asiassa, mutta katsoi, että olisi syytä koettaa tiedustella sitä, koska asian kehitystä seuratta-

essa olisi tärkeää tuntea myöskin se.

Mutta herra Langkjarillä oli sydämellään ensi sijalla nyt, kun sulkuasia hänestä tuntui jo voitettulta, eräs hänen mielestään hyvin tärkeä ja ikävä kysymys, nim. suomalaisten ja ruotsalaisten työnantajain välien rikkoutuminen. Hän sanoi, että Ruotsin työnantajaliiton esimies v. Sydow syksyllä liian jyrkässä ja epähienossa muodossa oli antanut suomalaisten ymmärtää, että heidän tulisi viipymättä järjestää työläistensä asema samallaiseksi kuin muissakin Skandinavian maissa. Tämä oli syystä herättänyt pahaa verta Suomessa, koska sitä ei voinut pitää muuna kuin sekaantumisena vieraan maan sisäisiin asioihin. Suomessa oltiin myös sydämystyneitä ruotsalaisten päätöksestä julistaa sulkuun vain tuonnin Suomesta, mutta ei Ruotsin omaa vientiä Suomeen. Ruotsalaiset kyllä joutuivat itse kärsimään tästä, kun monta tehtaasta siirrettiin pois heidän tehtaistaan. Esim. Västerås'in sähkökonetehtas oli kärsinyt suuria tappioita; sen yritys kiertoteitse reunavaltioiden kautta kuljettaa tavaraansa Suomeen, epäonnistui, sillä se tuli helposti ilmi.

Herra Langkjar katsoi asemaa hyvin ikäväksi.

Vuodesta 1907 asti jatkunut yhteistoiminta neljän pohjoismaan työnantajain välillä oli katkeamassa ja tämä tapahtui kaiken lisäksi juuri, kun Suomen vuoro oli olla puheenjohtajamaana. Sitäpaitsi yhteistoiminta Brysselin kansainvälisessä työnantajain komissionissa kärsi tilanteesta.

Herra Langkjar oli halunnut aikaansaada sovintoa ja ehdottanut ruotsalaisille, että hän kutsuisi Kööpenhaminaan konferenssin asiaa järjestämään. Ruotsalaiset kuitenkin, jotka, kuten Langkjar sanoi, "itse aina haluavat järjestää asiansa eivätkä koskaan tahdo sallia muitten auttaa heitä", ilmoittivat, että he yrittäisivät itse. He olivatkin sitten kirjoittaneet Suomen työnantajille asiasta, mutta saaneet jyrkän vastauksen, ^{että} / niin kauan kuin nykyinen tilanne jatkui, suomalaiset eivät halunneet olla missään yhteistoiminnassa ruotsalaisten kanssa. Nyt olisi pidettävä tavanmukainen yhteinen vuosikokous syyskuussa Helsingissä. Tätä ennen kokoontuisivat kuitenkin, kuten tapana on, esimiehet valmistamaan kokoukseen. Ellei tilanne selviä, ei kokouksista voi kuitenkaan tulla mitään ja tämä olisi hyvin valitettavaa.

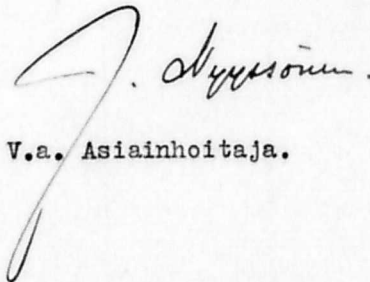
Herra Langkjarin mielestä hetken tärkein kysymys

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

- 8 -

on saada aikaan sopu Suomen ja Ruotsin työnantajain välille. Hän puolestaan tekisi kaikkensa, mutta katsoi, ettei nyt voinut enää sekaantua asiaan. Toivottavasti tilanne kuitenkin Ruotsissa pian selviää ja riidan syy itsestään häviää; toistaiseksi voi vain syvästi valittaa asiantilaa ja odottaa sen kehitystä.

Kööpenhaminassa, 14 p. maaliskuuta 1929.

V.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C3

ASIA:

Ministeri Setälän raportti no 1.

Köpenhamina

26/3 1929

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

No. 443

Kööpenhaminassa, 26 p. maaliskuuta 1929.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
6 101 Re. 29		
2/4-29		
RVHRA	OPAS	AKA
J	E3	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää
raporttini no. 1, joka sisältää:

Tanskan poliittinen pula (siv. 1-16)

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
suurimman kunnioitukseni vakuutus.

E. A. Lohi

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Suomen Lähetystö
Sinska Beskickningen

ULKOASIA MINISTERIÖ		
2/4-29	6/10/29	1929
5	03	

Suomen Kööpenhaminassa olevan ministerin raportti No. 1.

26. III. 1929.

Tanskan poliittinen pula. Se poliittinen pula, joka
-----
on asettanut Tanskan valitsijat 24 päivänä ensi huhtikuuta
toimitettavien vaalien eteen, tulee kaikille, todennäköises-
ti oikeistopuolueellekin, jonka eduskuntaryhmä sen lähinnä
on aiheuttanut, aivan odottamatta (ks. v.a. Asiainhoitajan raportti no. 2).
Vaikea kysymys, joka jo kauan on ollut erimielisyyden y-
timenä, puolustuskysymys, oli yhä keskustelun alussa "kon-
servatiivisen kansanpuolueen" ja "venstren" ryhmien välillä.
Todellisen sovinnon aikaansaaminen asiassa, joka vuosikau-
sien kuluessa yhä oli ollut vireillä ja yhä uudistunut,
näytti kylläkin jokseenkin toivottomalta, mutta luultiin
yleisesti, että voitiin löytää jokin mahdollisuus päästä
edes joku aika eteenpäin, ellei muuten niin entistä epä-
määräistä tilaa jatkamalla. "Venstre"-hallitus näkyi olevan
varma siitä, että oikeisto lopulta kauniisti taipuisi, niin-
kuin niin monta kertaa ennen, siihen, mitä "Venstre" tar-
josi, koska oikeistolla ei voinut olla mitään toivottavaa
sosiaalidemokraateilta ja radikaaleilta. Mutta laskelmat pet-
tivät, keskustelut katkesivat tai, niinkuin hallituspuolue

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

- 2 -

väittää, oikeisto katkaisi ne ilman varoitusta ja irtisanomista, ja ministeristö Madsen-Mygdal huomasi heiluvansa ilmassa.

Syntynyt tilanne on tietysti arvosteltava etäisempää taustaa vastaan. Venstre-hallitus on koko aikansa (alkaen lopulta vuotta 1926) periaatteellisesti esiintynyt vähemmistöhallituksena, joka ei ole nojautunut mihinkään puolueyhtymään, vaan hakenut kannatuksensa tapauksesta tapaukseen. "Venstre" ei suinkaan ole mikään todellinen vasemmistopuolue, vaan siihen lukeutuu varsin konservatiivisia aineksia, mikäli varsinaisesta "vanhoillisuudesta" voi nykyajan Tanskassa puhua, mutta siinä voi sanoa olevan kaksi eri siipeä. Samalla kun nykyinen "venstre"-hallitus on pääsuunnaltaan ollut konservatiivinen, on samalla toinen "venstre"-virtaus yhä ollut liikkeessä, virtaus, joka suuntansa puolesta on kallistunut enemmän radikaalista vasemmistoa kohti tavoitellen radikaalia "Husmand"-politiikkaa, radikaalia sosiaalipolitiikkaa, radikaalia veropolitiikkaa ja viimeksi radikaalia sotilaspolitiikkaa. Tämän "venstre"-suunnan päämies on herra Clausager, hänen joukkonsa ei - vain 8-miehinen ole suuri, mutta sitä kiinteämpi vaatimuksissaan, niin

että Madsen-Mygdalkin on saanut sen edessä taipua.

Tärkeimmät kohdat, jotka ovat "venstren" kokonaisuudessaan ja oikeiston toisistaan erottaneet, ovat tietenkin aina keskittyneet näihin kahteen pääkäsitykseen: "elinkeinojen suojelukseseen" ja maanpuolustukseen. Oikeisto katsoo, että maan elinkeinotoimintaa on suojattava tulleilla - saaden tässä, omituista kyllä, eräänlaista kannatusta sosiaalidemokraateiltakin, jotka tahtovat kannattaa teollisuutta työmahdollisuuksien valmistamiseksi työläisille - kun sitä vastoin "venstre" on ehdottomasti vapaakaupan puolella, "radikaalisen vasemmiston" ollessa tässä kohdin täysin "venstren" kannalla. Elintarpeiden tullisuoja ei Tanskassa olisi missään tapauksessa mahdollinen aikaansaada eivätkä maataloustuottajat sitä edes pidä tarpeellisena, sillä ulkomaalaisten elintarpeiden tuonti ei Tanskaa uhkaa, ja näin ollen Tanskan "maalaisliitto" teollisuuteen nähden voi asettua vapaakauppalaiseksi. Puolustusasiassa myös "venstre" kylläkin periaatteellisesti on sillä kannalla, että on pidettävä yllä ainakin ensi hyökkäystä torjumaan kykenevä puolustus, mutta toisaalta tulevat säästäväisyysnäkökohdat, "venstren" oman vasemmistoryhmän painostus ja

tietenkin valitsijoille annetut lupaukset. Ja näin on "venstre" koettanut puolustusasiassa luovia oikeiston ja vasemmistopuolueiden keskivälillä.

Puolueiden yhteiselämä valtiopäivillä on muodostunut sellaiseksi, että oikeisto "venstre"-puolueen ohella tosiasiallisesti on pitänyt hallitusta pystyssä. Aina milloin Stauning on yrittänyt kaataa hallituksen - ja halu siihen on hänellä esiintynyt kerta toisensa perästä - niin on oikeisto ~~ain~~ pelastanut hallituksen, tietenkin tahtoen valita kahdesta pahasta pienemmän. Tämän osan näyttelyminen on vähitellen käynyt oikeistolle vastenmieliseksi. Mielestäni ulkopuolella olevan täytyykin sanoa, että "venstre"-hallitus on kohdellut oikeistoa jokseenkin yliolkaisesti, ilmeisesti luottaen siihen, että oikeisto "ei uskalla" olla kannattamatta hallitusta tai että "sen on pakko" kannattaa hallitusta suojellakseen omia tarkoituksperiään. Monessa eri tilaisuudessa ei oikeiston toivomuksia ole vähimmässäkään määrässä otettu huomioon, vaan vieläpä nolaavin sanoin työnnetty syrjään (esim. elinkeinosuojan esillä ollessa, yhteistoiminnan aikana Landstingin vaaleissa, Privatbanken'in ja tupakkaveroasiassa y.m.). Folketingissä pidetyissä puheissa lausuttiinkin nyt, että

"latenti kriisi" on jo kauan ollut olemassa ryhmien välillä, ja sen ytimenä se, ettei "venstre" milloinkaan ole tunnustanut oikeistoa yhdenvertaiseksi neuvottelukumppaniksi, vaan on aina dikteerannut päätökset, joihin oikeisto on saanut katkeroituneena taipua.

Joka tapauksessa voidaan sanoa, että keskusteluja puolustusasiassa "venstren" ja oikeiston välillä on käyty jollakin menestyksellä, sillä oli päästy siihen, että vain pari kolme miljoonaa kruunua rahallisesti katsoen oli ryhmiä erottamassa - oikeiston puolelta kylläkin samalla väitetään että juuri näillä miljoonilla olisi voitu saada aikaan erinäisiä tärkeitä asioita puolustuksen täydentämiseksi. Keskustelut venyivät kuitenkin niin suuresti, että uutta puolustusjärjestystä ei saatu hyväksytyksi ennen budjettia eli "finanssilakia", joka viimeksimainittu oli saatava voimaan varainhoitokauden alkuun eli 1 päivään huhtikuuta. Kun niin kävi, vaati oikeisto finanssilakiin eräitä lisäyksiä sotilasbudjetin kohdalle, ja näistä asioista olivat keskustelut käynnissä hallituksen ja oikeiston edustajien kesken 15/3 tiencissa. Keskustelujen kulusta on näkynyt tietoja julkisuudessa. "Venstren" puolelta on ilmoitettu suostutun

eräisiin koroituksiin ja väitetty oikeiston supistaneen vaatimuksiaan. Oikeiston puolelta väitetään, ettei ryhmän puolelta koskaan ole suostuttu niin suuriin supistuksiin kuin vasemmisto väittää, edelleen, että "venstre" aluksi oli, järjestelemällä eräitä menoeriä uudella tavalla, tarjonnut 300.000 kruunua lisää, mutta sittemmin peruuttanut tarjouksensa ja luvannut vain 25.000 kruunua, että vasemmiston ehdotukset sisälsivät ratsujoukkojen hävittämisen ja meripuolustuksen vähentämisen j.n.e. Kaikesta näkyi, ettei "venstre" tosiasiallisesti tahtonut myöntää puolustukseen mitään yli 42,4 miljoonan, johon he neuvotteluissa oli pysähtyneet. Oikeiston puolelta oli silloin ilmoitettu, että oikeisto pidättää itselleen toimintavapauden, johon Madsen-Mygdal oli vastannut: "Niin toimintavapaus on tietenkin aina olemassa, mutta on kysymys siitä, miten sitä käytetään". Ilmeisesti katsoi oikeisto täten antaneensa riittävän varoituksen hallitukselle ja piti omasta puolestaan keskusteluja päättyneinä. Hallitus ~~kuin~~ taas ei ollut asiaa siten ymmärtänyt; hallitustaholta on selitetty - niin sanoi minulle esim. ulkoasiainministeri Moltesen - että hallituksen puolelta oli selvästi ilmoitettu oikeistolle,

että finanssilain yhteydessä ei voitu suostua enempiin myönnytyksiin, mutta koska keskustelut olivat käynnissä uudesta puolustusjärjestyksestä, joka oli saatava sekin aikaan ennen kesää, voivat lisämyönnytykset tulla vasta tässä yhteydessä kysymykseen. Oikeistolaiset taas ovat keskusteluissa minulle tätä vastaan sanoneet, että heillä ei ollut syytä olettaa, että "venstre" vastakaan antaisi enempää. Oikeisto joutuisi nyt vain finanssilaisissa antamaan suostumuksensa epätyytyttävään puolustusbudjettiin, ja tulisi lopulta kuitenkin petkutetuksi ("snydt") puolustusjärjestyslakia käsiteltäessä.

Kun 21 päivänä t.k. finanssilaki oli kolmannen käsittelyn alaisena Folketingissä, teki oikeisto erinäisiä muutosehdotuksia sotilasbudjettiin, mitkä kaikki äänestettiin kumoon "venstren", radikaalien ja sosiaalidemokraattien äänillä. Tämän jälkeen ilmoitti oikeistoryhmän puheenjohtaja Christmas-Møller, että oikeisto katsoo, että finanssilaki siinä muodossa kuin se oli esillä lopullista äänestystä varten, ei pitänyt yhtä voimassaolevan 1922 v:n sotilasjärjestyksen kanssa, jota kuitenkin oli noudatettava, kunnes laki oli kumottu, ja että oikeisto, joka katsoo vä-

räksi harjoittaa lainsäädäntöä s.o. muuttaa voimassaolevaa lakia finanssilain avulla, ei aikunut äänestää finanssilakia hyväksyttäväksi. Tämän ilmoituksen jälkeen, joka putosi kuin pommi Folketingiin, lykättiin istunto tunnin ajaksi. Kun uudelleen kokoonnuttiin, ilmoittivat radikaalit, että kun se puolue, joka oli tukenut hallituspuoluetta, veti tukensa pois, ei radikaalien puolue voinut eikä tahtonut muodostaa baasia hallitukselle, vaan pidättäytyi äänestyksestä. Sosiaalidemokraatit, jotka olivat aikoneet äänestää finanssilain hyväksymisen puolesta, ilmoittivat vielä vähemmän tahtovansa muodostua hallituksen kannatuspuolueeksi, vaan äänestävänsä finanssilakia vastaan. Ja kun nyt oikeisto ja radikaalit pidättäytyivät äänestämästä, jäivät ainoastaan "venstre" ja oikeisto toisiansa vastaan: finanssilaki hylättiin 52 sosiaalidemokraattien äänellä 45 "venstren" ääntä vastaan. Hallitus oli saanut ankarimman epäluottamuslauseen mitä saattoi ajatella, kun koko finanssilaki äänestettiin kumoon, ja pääministeri ilmoitti, että tapahtumalla tietenkin oli oleva valtiolliset konsekvenssit.

Sosiaalidemokraattisessa sanomalehdistössä on moi-

tittu pääministeriä siitä, ettei hän kohta ilmoittanut, mitkä nämä konsekvenssit olivat - tuskin kuitenkaan oikein perustuksin, sillä olihan varsin oikein, että kuningas, jonka itsenäinen toimivalta tosiasiallisesti on aivan rajoitettu, tällaisessa tilanteessa saattoi sanoa sanansa ja että pääministeri tätä odotti.

Seuraavana aamuna, perjantaina 22/3 pääministeri kävi kuninkaan luona, ja kun hän klo 1 päivällä teki ilmoituksen "poliittisista konsekvensseista" Folketingille ja puolta tuntia myöhemmin Landstingille, niin hän saattoi ilmoittaa, että kuningas oli päättänyt määrätä uudet vaalit toimitettaviksi. Konservatiivit ovat sekä sanomalehdistössä että valtiopäiväpuheissa lausuneet mielipahansa sen johdosta, ettei Madsen-Mygdal antanut kuninkaalle sitä neuvoa, että hän ennen päätöksen tekoa olisi neuvotellut ryhmien puheenjohtajain kanssa. "Venstren" puolelta on vastattu, ettei ollut muuta kuin kaksi mahdollisuutta: joko uudet vaalit tai ministeristö Stauning, jonka jälkimmäisenkin kuitenkin olisi ollut pakko toimittaa uudet vaalit.

Teen tässä erään sivumuistutuksen. Kun hallitusta täällä kohtaa vastoinkäyminen, joka voi johtaa pulaan,

niin kuningas aina ensin neuvottelee olemassaolevan ministeristön kanssa, joka tietysti on vastuussa asioista kunnes uusi on nimitetty. Pääministeri antaa silloin, ellei hän katso itse voivansa tilannetta selvittää, neuvon, kenen puoleen kuninkaan olisi käännyttävä neuvotteluja varten. Tätä vastoin ei tapahdu, että kuningas kääntyisi kamarien puhemiehen tai ryhmien puheenjohtajien puoleen neuvottelematta vielä olemassaolevan hallituksen kanssa, vaan tämmöistä menettelyä pidettäisiin epäkonstitutsionaalisena.

Lauantaiksi 23 päiväksi maaliskuuta olivat molemmat kamarit kutsutut hyväksymään väliaikaista finanssilakia. Kun budjetti hylätään, on sääntönä se, että väliaikaisesti noudatettavaksi on hyväksyttävä edellisen vuoden budjetti. Molemmat kamarit käsittelivät asian nopeasti kolmessa lukemisessa, kuitenkin niin, että eräitä suurpoliittisia puheita, jotka olivat suunnatut valitsijoille, pidettiin tämän asian käsittelyn yhteydessä, väliaikainen finanssilaki hyväksyttiin yksimielisesti ja senjälkeen ilmoitettiin, että uudet vaalit pidetään 24 päivänä huhtikuuta ja Folketinget lähetetään hajalleen aikomatta kutsua sitä uudelleen koolle, ellei mitään erinomaista tapahdu. Folketingin toimintakausi päättyy kuninkaallisen kirjeen mukaan vaalipäivä-

nä 24/4, ja sitä ennen tuskin tulee aihetta kutsua Folketingiä koolle.

Syntyneestä tilanteesta syyttävät nyt toisiaan "venstre" ja oikeisto. "Venstre" syyttää oikeistoa siitä, että se on saattanut maan sellaiseen asemaan, ettei sillä ole varsinaista finanssilakia varainhoitovuoden alussa - tällöistä tilaa ei ole maassa ollut sitten "Estrupiaatin". Ei ole mitään uusia määrärahoja käytettävissä, yleiset työt, joita varten on varoja myönnetty, jäävät aloittamatta aina toukokuuhun, työttömyydelle ei voida tehdä mitään. Ja puolustusasialle, jonka vuoksi hallitus kaadettiin, on tehty mitä huonoin palvelus; jos tulee sosiaalidemokraattinen hallitus, niin koko puolustusasia joutuu huonolle tolalle. Oikeisto taas syyttää "venstreä" siitä, että se kyllä on ottanut vastaan "venstren" kannatuksen, mutta ei osoittanut mitään sovittelutahtoa; sille oli pääasia vain pysyä vallassa, millä keinoin tahansa. Kun nyt "venstre" tahtoi syrjäyttää voimassaolevan lain finanssilain avulla, niin oikeisto teki vain samalla tavalla kuin "venstre" teki 1925, kun "venstre" pidättyi finanssilakivastuksesta sen johdosta, että sosiaalidemokraatit tahtoi-

vat säätää lakia finanssilain avulla. (Tähän kohtaan muistutti ulkoasiainministeri Moltesen keskustelussa, joka oli minulla hänen kanssaan eilen, 1) ettei oikeisto voi väittää, että "venstre" oli syrjäyttänyt "lain kirjainta", vaan oikeisto väittää "venstren" vain syrjäyttäneen "lain hengen", mistä aina voi keskustella, sekä 2) että "venstre" 1925 tiesi, että finanssilaki huolimatta "venstren" hänistä kuitenkin tulisi hyväksytyksi ja ettei se siis voinut johtaa samaan tilaan kuin nyt - viimeksimainittu puolustelu, joka näkyi hyvin tyydyttävän ulkoasiainministeriä, tuntui minusta lievimmin sanoen omituiselta). Puolustusasia on roikkunut kauan, sanovat oikeistolaiset, ratkaiskoon nyt asian lopulta kansa; ellei Tanska tahdo kunnollista puolustusta, niin ei sille oikeisto lopulta voi mitään, parempi että asia ratkaistaan nyt, kuin että se vielä roikkuu vuoden, jolloin vaalit kuitenkin olisivat toimitettavat.

Seurauksena Folketingin hajoittamisesta on, paitsi sitä, että uusia määrärahoja ei saada käytettäväksi, myös lainsäädäntötyön keskeytyminen. Radikaalisessa sanomalehdistössä on huomautettu - jonkinlaisella mielihyvällä - ,

että laki, joka sisältää kiellon tuoda maahan pahvijalkineita lakkaa 1 p. huhtikuuta olemasta voimassa; kaikki puolueet ovat yhtyneet pitämään sitä voimassa edelleen 3 vuotta, mutta laki jää perilleviemättä, kun viimeiset mahdollisuudet puuttuvat, joten siis aukeaa mahdollisuus tuoda maahan kaikista huonompia jalkineita. Eräs kysymys on antanut aihetta valtio-oikeudelliseen keskusteluun. N.s. työvapauslaki (sosiaalidemokraatit nimittävät sitä kuritus-huonelaiksi) s.o. laki, joka estää työhaluisten työvapauden häiritsemistä lakkojen aikana (ks. asiainhoitajan raporttia no. 2) on hyväksytty sekä Folketingissä että Lands-tingissä, ainoastaan kuninkaan vahvistus puuttuu. Kuninkaalla on lain mukaan ehdoton vahvistuskielto-oikeus; todellisuudessa ei sen käyttäminen tule kysymykseen. Hallitus, joka hoitaa asiat edelleen, katsoo, että sen on asia esitettävä kuninkaalle; professori Knud Berlin on lausunut, että kuningas tietenkin voi hyväksytyn lain vahvistaa, mutta hän voi myös pidättää itselleen mietintöaikaa, kun poliittista tilannetta voidaan katsoa epämääräiseksi. Sosiaalidemokraattien puolelta sanotaan taas: perustuslaillinen kuningas ei voi harjoittaa mitään persoonallista valtaa, hän

ei voi pidättää itselleen mitään mietintöaikaa, hänellä kun ei ole henkilökohtaista vastuuta, hän voi tehdä vain vastuunalaisen hallituksen neuvon mukaan. Tämä johtaisi siihen, että sosiaalidemokraatit mieluummin tahtovat "kuritushuonelain", kuin kuninkaan persoonallisen vallankäytönilmauksen. Asianlaita kai onkin niin, mutta koska sosiaalidemokraatit eivät myöskään tahdo "kuritushuonelakia", niin he johtuvat siihen - niin olen ymmärtänyt heidän resonnemanginsa - , ettei ministeristö Madsen-Mygdal, joka on ainoastaan "fungeeraava", saa asiaa ensinkään esitellä kuninkaalle. Niinkuin sanottu, hallitus katsoo velvollisuudekseen esitellä valtiopäiväin päätöksen ja esittää sen vahvistettavaksi (sen ilmoitti ulkoasiainministeri Moltesen minulle eilisessä keskustelussa), ja asia siis tulee päätökseen. En voi ymmärtää muuta kuin että hallituksen kanta on valtio-oikeudellisesti oikea. Kuningas arvatenkin vahvistaa lain; valtio-oikeudellisesti hän tietysti myös voisi jättää lain vahvistamatta, mutta tässä tullaan tuohon kirjoittamattomaan, käytännössä vallitsevaan valtio-oikeuteen: onhan Suur-Britannian kuninkaallakin laillisesti ehdoton vahvistuksenkielto-oikeus, mutta se on oikeus, jo-

ta todellisuudessa 200-vuotisen käytännön perusteella ei enää ole olemassa.

Vaalitaistelu on nyt oven edessä. Jokainen puolue, kun keskustelee sen edustajien kanssa, sanoo itsellään olevan mitä parhaat toiveet. Sosiaalidemokraatit vetoavat kunnallisvaalien tuloksiin ja loistavaan etenemiseensä tällä alalla ja iloitsevat siitä, että he "konservatiivien tyhmyyden" johdosta ovat saaneet kauan toivomansa vaalit.

"Venstre" sanoo itsellään olevan erinomaisen vaalisituatsion, etenkin konservatiivien osoittaman häikäpäisyyden johdosta; siltä taholta sanotaan myös, ettei voi mitään päättää kunnallisvaaleista, joissa ohjelmakysymykset ovat aivan toiset kuin valtiollisissa vaaleissa. Huomasin ulkoasiainministerin eilisessä keskustelussa hiukan sordiinia: vaalitaistelu tulee huomattavalta osaltaan kohdistumaan niitä vastaan, joiden kanssa lopulta kuitenkin on toimittava yhdessä! Muilta kuin konservatiiveilta "venstre" tuskin voinee vallata paikkoja. Konservatiivit uskovat heilläkin olevan mahdollisuuksia esittää hyvää ja selvää, maan parasta tarkoitettavaa ohjelmaansa; rehellisesti puhuen sanoi kuitenkin Folketingsmand Holger Andersen, että konservatiiveilla voi

olla hyvät toiveet Sønderjyllannissa, ehkä jonkun verran muuallakin Jyllannissa, mutta huonot Själlannissa. Radikaalitkin puhuvat mahdollisuuksistaan, mutta kaikki muut pitävät niitä huonoina.

Horoskoopiksi asetetaan, että sosiaalidemokraatit mahdollisesti voittavat paikkoja, mutta eivät missään tapauksessa enemmän kuin 5 - 6, suhteellisissa vaaleissa ei tapahdu äkkikäännteitä; samalla taas radikaalit, joita sosiaalidemokraatit tarvitsevat tukseen, menettävät pari paikkaa. Tämä eteneminen ei vielä riitä. Ja jos sosiaalidemokraatit voittaisivatkin enemmistön Folketingissä, niin heidän aikeensa puolustusasiassa murtuvat Landstingissä. Voi siis käydä, että tullaan tässä asiassa vielä kauan marssimaan paikalla.

Kööpenhaminassa, 26 p. maaliskuuta 1929.

E. M. Lohé

502

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C3.

ASIA:

Ministeri Setälän raportti no 2.

Köpenhamina.

4/4 1929.

Suomen Lähetyksiä
Finlands Beskickning

No. 453.

Kööpenhamina, huhtik. 4 p. 1929

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No	8/1101 Soc. D. 1929	
8/4-29	No	Liik.
OSASTO	ASIA	
5	C ₃	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää raporttini No. 2, joka koskee seuraavaa asiaa:

Laki elinkeino- ja työvapaudesta.

Katsoen siihen, että Sosialiministeriöllä lienee mielenkiintoa raportissa käsitellyyn asiaan, pyydän Teitä, Herra Ministeri, antamaan määräyksen, että raportin sisällys tiedoitetaan myös Sosialiministeriölle.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

E. N. Lehtinen

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,

H e l s i n k i .

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 7/101 ke B. 1129		
8/4.29	10	LEE
RYHMÄ	LUOKA	KOKO
5	C3	

Suomen Kööpenhaminassa olevan ministerin raportti no. 2.

4/4 - 29.

Laki elinkeino - ja työvapaudesta.

Kiistanalaisen

"lain elinkeino - ja työvapaudesta" esitti Madsen-Mygdalin ministeristö kuninkaalle vahvistettavaksi viimeisessä valtioneuvoston istunnossa ennen vaaleja, viime kuun 27p, ja silloin kuningas sen vahvisti. Laki oli säännönmukaisesti hyväksytty Folketingissä ja Landstingissä, ja kun se esitettiin vahvistettavaksi, ei kuninkaalla vallitsevan tavan mukaan ollut muuta tehtävää kuin vahvistaa se. Oli tosin ollut sanomalehdistössä -- konservatiivisessa "Berlingske Tidendessä", jonka toimittajista yksi, hra Vigen, puheenalaisten artikkelien kirjoittaja, useastikin koskellee sosiaalidemokraatteja ja lienee aikoinaan kulkenut kaikki puolueet lävitse -- tuotu esiin se mielipide, että kuningas voisi muuttuneen situatsionin vuoksi jättää lakiehdotuksen vahvistamatta, mihin hänellä perustuslain mukaan on täysi oikeus. Kuninkaan vahvistuskielto-

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

oikeus on kuitenkin muodostunut sellaiseksi oikeudeksi, jota hän ei voi todellisuudessa käyttää, koska kiellon täytyy aina tapahtua vastuunalaisen ministeristön vastuulla, ja herra Vigen sai sosiaalidemokraattiselta taholta vastauksen, josta kävi selville, että kosinta tässä muodossa oli turha; sosiaalidemokraatit ottivat mieluummin vastaan itse lain kuin ennakkotapauksen kuninkaan vahvistuskiellosta. Sosiaalidemokraatit tahtoivat ainoastaan, ettei Madsen-Mygdalin ministeristö, joka nyt on vain toimien hoitajana ("fungerende"), asiata ensinkään esittelisi kuninkaalle vahvistamista varten.

Viittaan tähän nähden vain edelliseen raporttiini (no. 4 maalisk. 26 p:ltä). Tämä laki, jota porvarillisella taholla nimitetään "vapauslaiksi" ja sosiaalidemokraattisella "kuritushuonelaksi" (vaikkei "kuritushuone" tämän lain mukaan rangaistuksena ensinkään tule kysymykseen), sisältää ainoastaan 5 pykälää.

1 § säättää, että kollektiivisille sopimuksille, jotka epäoikeutetulla tavalla rajoittavat yksityisen vapaata pääsyä ansioon tai työhön, ei voida tun-

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

nustaa oikeudellista vaikutusta tuomioistuimissa.

2 §:ssä sanotaan, että arvosteltaessa, onko kollektiivisella sopimuksella mainittu luonne vai eikä, tuomioistuin saa käyttää erityisiä asiantuntijoita, jotka ovat velvolliset antamaan kysymyksestä lausuntonsa.

3 § lausuu, että kaikki taloudellinen ja henkilökohtainen vainoaminen - siihen luettuna boikotaus - jonka tarkoituksena on epäoikeutetulla tavalla rajoittaa yksityisen vapaata pääsyä ansioon tai työhön tai hänen oikeuttaan kuulua tai olla kuulumatta järjestöön, on laiton. Säännöksen rikkomisesta säädetään vahingonkorvaus ja sakkoja aina 100,000 kruunuun asti tai yksinkertaista vankeutta. Tällaiset asiat ovat sekä yksityisen että julkisen syytteen alaiset.

4 § sisältää sen, että laki ei ole sovellettavissa niihin kollektiivisiin sopimuksiin, joita käsitellään 4 p. lokak. 1919 annetussa " pysyvää sovinto-oikeutta " koskevassa laissa, s.o. laissa, joka koskee sovinto-oikeutta niissä asioissa, mitkä perustuvat n. s. " syyskuunsopimukseen " v:lta 1899. (Mainittu sopimus, josta

Suomen Lähetystö
Finska Beskickningen

on selonteko esitetty lähettilään raportissa no. 4 II, heinäkuun 19 p:ltä viime vuodelta. on työrauhan turvaamiseksi tehty " Dansk Arbejdsgiver - og Mesterforening " in ja " De samvirkede Fagforbund " in välillä; ainoasti näille järjestöille on sopimuksessa tunnustettu työnkeskeytsoikeus, ja erimielisyydet sopimuksen tulkitsemisessa ratkaisee sovinto-oikeus.)

5 § :n mukaan laki on muuten sovellettavissa jokaiseen kollektiiviseen sopimukseen, jonka oikeudellinen pätevyys asetetaan kysymyksenalaiseksi tuomioistuimessa lain voimaantulemisen jälkeen.

Itse lakiteksti seuraa mukana, sellaisena kuin se valtiopäivillä hyväksyttiin ja on lakina annettu.

Vaaliagitatsioonissa sosiaalidemokraattinen puolue kovasti hyökkää tämän lain kimppuun, ja sen kuomominen mainitaan yhdeksi sosiaalidemokraattisen vaali-taistelun päämäärinä.

Koska Sosialiministeriön taholta on minulta yksityisesti tiedusteltu toimenpiteitä, joihin Tanskassa on ryhdytty työrauhan turvaamiseksi, pyydän että Ulkoasi-

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

ainministeriön toimesta myös Sosiaaliministeriö saisi
tiedon tämän raportin sisällyksestä.

Kööpenhaminassa, huhtik. 4 p. 1929.

E. A. Lénin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 63.

ASIA:

Ministeri Setälän raportti no 3.

Köpenhamina.

19/7 1929.

Köpenhamina, 19 p:nä heinäkuuta 1929.

No 1042

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
12/102 Sald. 1929		
22/7-29	No -	Liit. -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri ,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää raporttini No 3 - 1929, joka sisältää :

I. Nykyinen valtiollinen asema	siv. 1-18,
II. Suomen kielikysymys Tanskassa	" 19-26,
III. Suomen ylioppilasvaltuuskunnan käynti täällä	" 27-30,
IV. Kielin Nordisch-Deutsche Woche. Saksalaiset vähemmistöt Sønderjyllannissa.	" 31-39,
V. Kongresseja ja kokouksia	" 40-42,
VI. "Nordisk og Baltisk"	" 43 .

Vastaanottakaa, Herra Ministeri ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

E. A. Lehtinen

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé,

Helsinki.

18.VII.1929.

I.

Nykyinen valtiollinen asema.

Sen jälkeen kuin sähkösanomilla tiedoitin huhtikuun 24 päivänä pidettyjen vaalien tuloksen sekä siitä joutuneen uuden hallituksen muodostumisen ja sen ohjelman, ei minulla ole ollut varsinaista aihetta tiedoittaa mitään erikoista täten syntyneestä tilanteesta. Olen tosin ollut keskusteluissa useiden johtavien poliitikkojen kanssa kaikista eri puolueista, mutta kukaan ei ole osannut sanoa mitään varmaa siitä, mikä on edessä. Eduskunta on ollut koossa aivan lyhyen ajan muodollista laatua olevia asioita varten. Uusi hallitus ei ole kiirehtinyt esittämään mitään uutta, kaikki on odotuksen kannalla.

Folketingin vaalit, jotka tulivat ikävänä yllätyksenä Madsen-Mygdalin ministeriölle, päättyivät hallitukselle onnettomasti siinä suhteessa, että vaikka hallituspuolue "Venstre" kärsikin vähemmän, kuitenkin se puolue, konservatiivinen kansanpuolue eli oikeisto, joka tosiallisesti oli hallitusta tukenut, menetti niin monta sijaa, että "Venstre" ja konservatiivit yhdessäkin jäivät vähemmistöksi. "Venstre"n ja oikeiston heikot ennakkotoiveet eivät toteutuneet. Sosialidemokraattien kaikki uskoivat voittavan ja oikeiston menettävän paikkoja, vaikeivät monet ehkä ennakoilta osanneet laskea

voittoja ja tappioita niin suuriksi kuin miksi ne tulivat. Mutta se, mitä tuskin kukaan ennakoita uskoi, oli se, että radikaalit voisivat säilyttää entisen määrän paikkoja : oli oletettava että he menettäisivät useita, niin että tämä neutraliseraisii sosialidemokraattien oletetun voiton. Se seikka, että radikaalien pienentynyt puolue näin ehjin nahoin pelastuisi vaaleista, oli yllätys, joka yhdessä konservatiivien katastrofimaian häviön kanssa muutti aikaisemman enemmistön vähemmistöksi. Paljoo myöhemmin kuin Tanskan yleiset vaalit tapahtui Færøen vaali . Vaikka siellä sosialidemokraatit olivat yhtyneet Færøen itsehallintopuolueen kanssa, voitti sittenkin, vastoin viimeaikausia odotuksia, yhteyttä Tanskan kanssa kannattava puolue, jonka ehdokas, lähinnä "Venstre"en luettava, tuli valituksi. Mutta tämä ei tietysti muuttanut puolueiden voimasuhteita.

Syyksi konservatiivien suureen tappioon ja sosialidemokraattien suureen voittoon olettavat edelliset ennen kaikkea oikeiston myötävaikutuksen n.s. "Nedskaring"iin, yleisen palkkojen ja määrärahan alennukseen. Tuskin lienee sitä ihmistä, joka ei myöntäisi "Nedskaring"in välttämättömyyttä valuutan arvon kohotessa, mutta onneton se, joka joutui siitä vastaamaan. "Venstre"lle, Tanskan "maalaisliitolle", tämä tehtävä sopi aivan luonnostaan, ja oikeisto siitä tässä tehtävässä tuki. Vastaan olivat sosialidemokraatit ja osittain myös radikaalit, edelliset varmaankin melkoiseksi osaksi taktillisista syistä. Ja seurauksena on ollut, että huomattava osa virka-

miehiä, eläkkeellä olevia j.n.e., joiden tulot ovat pienentyneet, ovat äänestäneet sosialidemokraatteja. Mutta tärkein syy tappioon lienee kuitenkin ollut se, että puolustusasia, jonka merkeissä vaaliin oli ensi sijassa käytävä, muodostui oikeistolle epäedulliseksi vaaliparolliksi. Sosialidemokraattien ja radikaalien puolelta käytettiin hyvin suurella menestyksellä kaasusotaa puolustusvastaisena agitatsionekeinona: yleisölle selitettiin, että puolustautuminen kaasusotaa vastaan, joka tulisi olemaan uudenaikuisen sodan pääasiallisena taistelumuotona, oli oleva mahdoton. Turha siis syyttää miljoonia puolustukseen, kun ei niillä kuitenkaan mitään saataisi aikaan. Tämä "kaasusota" myrkytti kokonaan puolustushaluiset voimat, jotka täten kärsivät suuren tappion.

Yhtenä syynä konservatiivien tappioon oli epäilemättä myös se, että näiden menettelyä valtiopäivillä katsottiin taitamattomaksi, jopa aivan itsemurheen veroiseksi. Huolimatta siitä, että oikeisto saattoi vedota laillisuuskantaan (siihen että esitetyllä finanssilaililla koetettiin kiertää puolustuslain määräyksiä), huomautettiin, että konservatiivit eivät olleet aikaisemmin olleet täysin johdonmukaisia ja että ero oikeiston vaatiman ja "Venstren" myöntämän määrärahan välillä oli verraten pieni, kun sitä vastoin Madsen-Mygdalin kaatuessa ja Stauningin noustessa saattoi odottaa puolustusasian kokonaan joutuvan hunningolle. Oikeisto itse on virallisesti kokouksissa hyväksynyt eduskuntaryhmän menettelyn ja oikeistoryhmän omat miehet väittävät, että vaalien aikaansaanti oli oikealla ajalla tehty: jos vielä edelleen olisi menty

samaa tietä, jos oikeisto yhä vain olisi kannattanut "Venstre"n hallitusta saamatta mitään perillevietyksi omasta ohjelmastaan, jos oikeiston toiminnasta ei olisi muita jälkiä kuin kannatuksen antaminen "Nedskæring"iin, niin oikeiston tappio määräaikaisissa vaaleissa olisi tullut vielä musertavammaksi. Tämän mielipiteen, joka on eduskuntaryhmän, minulle esitti esim. Folketingsmand Holger Andersen, useille suomalaisillekin tuttu Sønderjyllannista kotoisin oleva, Saksan alamaisena syntynyt poliitikko. Joka tapauksessa on konservatiivien omassa keskuudessa ryhmän menettelyä myös ankarasti arvosteltu sekä julkisesti että vielä enemmän yksityisesti (yksityiskeskusteluissa esim. "Berlingske Tidende"n toimittaja Svend Poulsen piti sitä suorastaan tuhoisana) ja varmaan suuremmille joukoille on konservatiivien menettely esiintynyt vain "tyhmyytenä".

Sosialidemokraatit ja radikaalit katsovat vaalien tulosten yleisen maailman demokraattisen nousun merkiksi, ja pitävät mielellään vaaleja enteenä siihen ja osana siitä, mitä kohta myöhemmin Englannissa tapahtui.

Vaalien tuloksen johdosta on Folketingin eri ryhmien suhde nyt seuraava :

	aikaisemmin	
Sosialidemokraatit	61	53
"Venstre"	44	47
Konservatiivit	24	30
Radikaalit	16	16
Oikeusvaltiopuolue	3	2
Slesvigin puolue	1	1

Ei siis millään puolueella ole enemmistöä ,

mutta jos lasketaan yhteen niiden puolueiden äänimäärät, jotka vanhastaan ovat voineet toimia yhdessä, niin sosialidemokraateilla ja radikaaleille on 77 sijaa jota vastoin "Venstre"llä ja oikeistolla yhteensä 68 sijaa ~~ja sosialidemokraateilla 77~~ sen sijaan että suhde aikaisemmin oli päinvastainen (hallitusryhmällä 77, sosialidemokraateilla ja radikaaleilla 69). Eräissä tapauksissa voinee edellinen ryhmä saada kannatusta oikeusvaltiopuolueen 3:lta ääneltä, mutta siinäkin tapauksessa on hallituskokoomuksella 6 äänen enemmistö.

Enemmistö ei siis näinkään laskien ole suuri. Lisäksi tulee päinvastainen suhde Landstingissä :

"Venstre"	28
Socialidemokraatit	27
Konservatiivit	12
Radikaalit	8
Oikeusvaltiopuolue	0
Slesvigiläiset	0
Farøn itsenäisyys- puolue	1

Tässä siis on sosialidemokraateilla ja radikaaleilla vain 35 sijaa "Venstre"n ja konservatiivien 40 sijaa vastaan.

Kun vaalien tulosten johdosta katsottiin selväksi, että Stauningin tuli muodostaa ministeristö, niin hänelle oli tietysti selvää, että asema hänelle tuli olemaan alituisen vaaran alainen, jos hän olisi muodostanut puhtaan sosialidemokraattisen ministeristön, niinkuin viime kerralla. Viimekertainen kokemus v:lta 1926 siitä, että radikaalit vetämällä tukensa pois kaasivat hallituksen, sekä viimeksi nähty tapahtuma,

että konservatiivit ottivat tukensa Madsen-Mygdalilta ja siten kaasivat tämän, olivat varoittavina esimerkkeinä vähemmistöhallituksen vaaroista. Kun tähän vielä tuli vastustuspuolueiden enemmistö Landstingissä, niin Stauning katsoi hallituksensa pysyvyyden kannalta viisaimmaksi ottaa mukaan radikaaleja ja siten saada hallituksen taakse parlamentaarisen enemmistön, eliikä, niinkuin hallitusohjelmassa asia sittemmin lausuttiin: "luoda luja parlamentaarinen pohja tehtävien ratkaisulle."

Radikaalinen mukaantulo oli jonkun verran tiukalla. Itse puolue näytti olevan kaikkea hallitukseen-menoa vastaan, sitä vastoin johtomiehillä, joiden piti hallitukseen päästä, oli ilmeisesti tähän suuri halu. Radikaalit vaativat kalliin hinnan mukaantulostaan: he vaativat aluksi puolueen pienuudesta huolimatta neljä paikkaa kahdestatoista, mutta tyytyivät sitten kolmeen, joten heille tuli ulkoasiainministerin paikka (toht. P. Munch), oikeusministerin paikka (ent. pääministeri Zahle) ja sisäasiainministerin paikka (nuori Dahlgaard). Maatalousministerin paikka ei luovutettu. Muihin ministeripaikkoihin otettiin ainoastaan aikaisemman sosialidemokraattisen ministeristön jäseniä. Kun kauppaja teollisuusministeriö siten jaettiin, että muodostettiin uusi ministeriö merenkulkua ja kalastusta varten, jonka otti haltuunsa pääministeri itse ja kun aikaisemman hallituksen opetusministeri Nina Bang oli kuollut ja kun luovutettiin sosialidemokraatteihin kuulumattomasta aikaisemman hallituksen ulkoasiainministeristä kreivi Moltkesta, niin saattoi Stauning uuteen hallitukseen sijoittaa

kaikki entisen hallituksensa elossaolevat sosialidemokraattiset jäsenet. Hra Lyngsie, joka viime kerralla kuului olleen tyytymätön, kun häntä ei otettu mukaan, ilmoitti juhlallisesti, ettei hän tahdo jättää rakkaita "työmiehiään" (Arbejdsmænd), vaikkei Stauningilla lie ne ollut pienintäkään aikomusta häntä pyytää mukaan.

Omituisuutena mainittakoon, ettei Tanskan ministeriöiden luku eikä toimiala ole lailla määrätty, vaan kukin uusi hallitus on oikeutettu ministeriöitä ja niiden toimialoja muokkaamaan suuntansa mukaan. Niin lakkautti Madsen-Mygdal sosialiministeriön ja sen tehtävät jaettiin sisäministeriön ja uuden "terveysministeriön" välillä. Nyt taas Stauning asetti uudelleen sosialiministeriön ja lopetti "terveysministeriön" sekä jakoi, miinkuin jo mainittu, kauppa- ja teollisuusministeriön "elinkeinoministeriöön" -- tämä nimi oli jakamattomalla ministeriöllä jo ollut Stauningin edellisen hallituksen aikana ja Stauningin ministeriötä johtaessa -- ja merenkulku- ja kalastusministeriöön, jota Stauning itse hoitaa pääministeriön ohella.

Uuden hallituksen jäsenet ovat kaikki, sisäasiainministeri Dahlgaardia lukuunottamatta, entisten hallitusten jäseniä ja koeteltuja miehiä. Heidän henkilökohtaista kykyään ja ominaisuuksiaan vastaan ei ole esiintynyt pienintäkään muistutusta. Erityisesti tahdon mainita että nykyinen ulkoasiainministeri P. Munch on lahjakas ja henkilökohtaisesti miellyttävä ihminen. On hämmästyttävää huomata, kuinka nopeasti hän on perehtinyt kaikkiin ministeriön tärkeihin kysymyksiin, mutta hän onkin entisenä sotaministerinä sodan aikana ja parlamentaarisen sekä Kansainliittotoimintansa

kautta aikaisemmin joutunut suuresti ulkoasiain kanssa tekemisiin. Mikäli ministeristön henkilöihin on tyytymättömyyttä lausuttu vastustajien puolelta, on se kohdistanut olennaisesti radikaaleihin P. Munchin ja Zahleen. Edellinen tuli ulkoministeriksi jokseenkin odottamatta. Tiedetään, että radikaalit olivat tiedustelleet tälle paikalle ent. ulkoasiainministeri Eric Scaveniusta, mutta hän oli kieltäytynyt lähtemästä verraten rauhallisesta lähettiläspaikastaan Tukholmasta. Toht. Munchia vastaan muistutettiin, että hän oli liiaksi sisäpoliittinen nimi, jota vastoin sosialidemokraatit edellisellä kerralla olivat menetelleet viisaasti valitessaan sisäpolitiikan ulkopuolella olevan kreivi Moltken ulkoasiainministeriksi. Epäselväksi on jäänyt, onko kreivi Moltke, joka kieltämättä oli erinomaisen etevä ja hieno ulkoasiain edustaja, suorastaan uhrattu radikaalien mukaantulon johdosta, vai onko hänen mukaantulonsa ollut kysymyksessä. Huhut ovat kertoneet, ettei häntä haluttu tällä kertaa mukaan muulla ehdolla kun että hän olisi siirtynyt sosialidemokraattiseen puolueeseen, toisaalta taas että kreivi Moltke ei ollut suostunut aseistariisumisohjelmaan, jota paitsi hänellä myös oli terveydellisiä syitä esteenä.

Uuden hallituksen asemaa voi sanoa siinä kohdin vankaksi, että sillä on Folketingissä, jos kohta pieni, kuitenkin tarvittava enemmistö takanaan ja voi olla varma, että mikäli hallitus ei mene sovittun ohjelman ohi, radikaalit muodostaessaan hallitusyhtymän, täysin lojaalisti hallitusta kannattavat. N.s. "rakoileminen" hallitusyhtymän kesken ei ole täällä tunnettu käsite. Heikkeutena on tietenkin

enemmistön puute Landstingissä, joka voi, jos tah-
too, estää tai pitkälle lykätä hallituksen esitykset,
kun Landstingiä ei voida hajoittaa samoinkuin Folke-
tingiä. Mutta Landstingin päätökset eivät pakotta hal-
litusta eroamaan, ne saattavat vain hidastuttaa ohjel-
man toimeenpanoa. Kaikesta päättäen on hallituksel-
la oleva edessään nelivuotinen elinaika, ellei mi-
tään aivan ihmeellistä tapahdu.

Toisaalta on heikkous myös itse aseman lu-
juudessa, joka on saatu kahden puolueen yhtymisellä
hallitusta muodostumaan, kahden sellaisen puolueen,
joiden teoreettiset päämäärät ovat erilaiset. Kumpai-
nenkin on saanut uhrata päämäärästään. Stauning pu-
huikin ainoastaan demokraattisesta, ei socialidemokraat-
tisesta ohjelmasta, ja radikaalit saavat luopua itse-
näisen ohjelman toteuttamisesta -- he ovatkin jo muu-
tamissa, tosin vähäpätöisissä asioissa saaneet luopua
aikaisemmasta kannastaan ja äänestää sitä vastaan,
mikä edellisellä valtiopäivällä heidän myötävaikutuk-
sellaan jo oli saanut enemmistön. Tämä on seikka,
joka herättää radikaalisissa valitsijoissa eräänlaista
huolestumista vastaisuuteen nähden.

Sen ohjelman, jonka uusi hallitus esitti
huhtikuun lopussa jo ennen nimittämistään ja jonka
Stauning sitten uudisti valtiopäivällä käräjien ko-
koontuessa, olen heti sen julkaisemansa jälkeen lyhene-
netyssä muodossa tiedoittanut. Kokonaisuudessa se ote-
taan tähän raporttiin liitteenä.

Se mitä Stauning valtiopäivän kokoontuessa
14/7 esitti käräjille, ei ollut oikeastaan muuta kuin
tämän ohjelman kertaamista lisäämällä siihen tavanmu-
kaiset lausumat ystävällisten suhteiden ylläpitämisestä

ulkovaltojen kanssa sekä huomautuksen, että uudistukset vaativat perinpohjaista valmistelua. Ohjelma, vaikka siitä poistammekin ainaiset lupaukset työttömyyden ja elinkeinopulan torjumisesta, sisältää ainakin näennäisesti kovin paljon: aseistariisumisen, Landstingin hävittämisen ja sellaisen verotusjärjestelmän, että "verotaakka siirretään työltä ja kulutukselta yhteiskunnan luomille arvoille ja tuloille ja omaisuudelle, joka on muiden työn hedelmä". Viimeksi mainittu lause on se, mikä yhdessä sen kanssa, mitä puhutaan sosialisen lainsäädännön uudistamisesta ja yksinkertaistuttamisesta, varsinaisimmin sisältää tai voi sisältää sosialidemokraattisen lupauksen. Kysymys on tietysti vain, kuinka pitkälle mennään ja kuinka pitkälle radikaalit, jotka joka tapauksessa ovat porvarillinen puolue, sen sallivat mennä.

Kaikesta päättäen ei Stauningilla ole kiirettä. Lyhyenä valtiopäiväkautena, jonka aikana pääasiallisesti vain hyväksyttiin muuttamatta se Madsen-Mygdalin ministeriön valmistama finanssilakiehdotus, jota vastaan sosialistit olivat äänestäneet. Ei edes pienimpiäkään kohtia uudistusohjelmasta ja sen lupauksista otettu esille. Eipä edes vihattua lakia "elinkeino- ja työvapaudesta" (josta olen kertonut raportissani No 2, 4/4 1929), n.s. "kuritushuonelaista" (vaikkei laissa ensinkään esiinny kuritushuonerangaistusta!) ole vielä esitetty kumottavaksi; Stauning on sanonut asian tulevan esille jonkun kerran syksyllä. Kun konservatiivit ikäänkuin hännätäkseen ottivat esille sosialidemokraattien ja Stauningin oman aloitteen ravintolaveron asteettaisesta poistamisesta, ehdotuksen, joka

socialistien ollessa vähemmistönä tahdottiin hyväksyttäväksi finanssilaista huolimatta, niin ei tämän sallittuulla ensinkään esille. Hallitus on haastatteliijoille ilmoittanut asiaan voitavan ryhtyä vain finanssilain yhteydessä, mutta ei hankkimatta verolle toista vastiketta. "Ministeriön tarkoitus on", on Stauning itse valtiopäivillä esittäessään ohjelmansa lausunut, "jouduttaa tärkeitä reformityötä, joka luvataan ohjelmassa, mutta useimmat näistä tehtävistä vaativat perusteellista valmistelua ja tämä koskee erittäin noita erinomaisten tärkeitä kysymyksiä pulasta, työttömyydestä, sosialisoinnista ja verotuksesta." Niin sanoo tietenkin vastuunalainen hallitusmies. Aloittaaksensa valmistelun Stauning nimitti suuren "väliaikaisen valiokunnan" käsittelemään uusien markkinain hankkimista Tanskan tuotannolle. Komiteaan oli koottu eri puolueiden ja asiantiedon edustajia, mutta hallitusta vastustavissa piireissä on ilmeinen epäluottamus pulan poistamisen komitean avulla -- erittäin huomattavat asiantuntijat sekä yleensä vastustuspuolueiden edustajat ovat kieltäytyneet komitean jäsenyydestä. Luottamus ei liene aivan suuri edes radikaalien puolella päättäen siitä murhaavasta ivasta, jolla vanha kynnikko Edvard Brandes "Politiken" in kesäkuun-katsauksessa (30/6) käsittelee Stauningin toimenpidettä. (Esimerkkinä kirjoituksen sävystä mainittakoon, että Brandes tekee pilaa Stauningin lausunnosta, kun tämä puhuu kalan tunnetuksi tekemisestä niissä suurissa maailmanosissa, joissa se on tuntematon, mainitsen sellaisina Saharan sisäosia sekä ^{sano} että olisi ollut syytä kutsua komiteaan Columbus osittain muni-tuotannon mukavan käytännön vuoksi, osittain niitä suuria maailmanosia varten, jot-

ka ovat vielä käyttämättä!).

Tärkein ja mieliä kuohuttavin kysymys on puolustuskysymys ja aseistariisuminen, jonka merkeissä vaalitaistelu ensi sijassa käytiin, ja mitä tässä on tapahtuva, on ajan karkista suurin kysymysmerkki. Tun- tuu siltä kuin ei Stauning tässäkään asiassa pitäisi erikoista kiirettä. Minä kävin pääministerin puheilla (31/5) heti eduskunnan kotiinlähettämisen jälkeen (30/5) ja keskustelun aikana puolipilallisesti onnittelin halli- tusta siitä, että oli saanut lähettää eduskunnan ko- tiin, koska omastakin hallituskokemuksestani tiesin tä- män merkitsevän eräänlaista helpotusta. Pilaan yhtyen pääministeri sanoi, että eduskunta todellakin oli hii- kan vaivalloinen jo yksistään sen ajan vuoksi, jonka se vaatii osakseen. Kun sanoin, etteivät ministerit kuitenkaan ilmeisesti pääse työvaivasta vapaaksi, sanoi Stauning, että tosiaankin on yhtä ja toista valmis- telemista. Minun mainitessani puolustus- ja aseista- riisumisasiaa sanoi pääministeri tämän antavan kaikis- ta vähimmin työtä, koska oli olemassa vanha laki- ehdotus, jo v. 1926 hyväksytty, joka oli otettava uudelleen esille, "ja sitten asiasta käydään neuvot- teluja."

Tämä lakiehdotus on nimeltä "Forslag til Lov om Omdannelse af Hær og Flaade til et Vagtkorps og en Statsmarine, bestemt til Varetagelse af Danmarks Neutralitets- og Folkeforbundsopgaver" ja sisältää sen, että armeija ja laivasto muutetaan vartiojoukoksi ja vartiolaivastoksi ("valtionalivastoksi"), jonka tehtä- väksi tulee pitää huolta ("tilvaretage") Tanskan puo- lueettomuus- ja kansainliittototehtävistä, sota- ja mariini- ministeriöt lakkautetaan, linnoitukset hävitetään, armeijan

ja laivaston tehtaat, työpajat, laboratorit j.n.e. muutetaan itsekannattaviksi teollisuus- y.m. valtiolaitoksiksi, asevelvollisuus lakkautetaan, jolloin valmistuminen vartiojoukkoon ja valtiolaivastoon tulee vapaaehtoiseksi, kaikki sotilaalliset nimitykset poistetaan, puhutaan vain "tirehtööreistä", "inspektoreista", "valtuutetuista" ("Fuldmagtige"), "assistentteista", "ylivahtimestareista" ja "vahtimestareista" sekä "konstaapeleista", laivastossa kuitenkin "insinöörien" ja "konemestarien" j.n.e. ohella myös "merikapteeneista" ja "meriluutnanteista". Vartiopalvelukseen otettaisiin vuosittain 1600 miestä, joiden valmistusaika on 4 kuukautta (120 päivää). Laivastoon kuuluu 6 vartio- ja tarkastuslaivaa, (yht. 8000 tonnia), 24 pienempää vartiolaivaa (yht. 3600 ton.), miinaluksia, mittauslaivoja y.m. (yht. 1500 ton.), 2 depotlaivaa ja 12 lentokonetta.

Yksityiskohtaisempi selonteko ehdotuksen sisällyksestä jääköön tässä antamatta; erityisen saattokirjelmän mukana lähetän samalla 2 kpl. puheenalaista ehdotusta Ulkoasiainministeriöön toivoen että näistä myös Yleisesikunta saa kappaleensa. Tämän vartiolaitoksen menot on laskettu 17½ miljoonaksi. Puolustusministeri on eräässä haastattelussa lausunut, että tämän vartiokunnan tehtävänä ei ole oleva puolustaa maan neutraliteettia, vain ainoastaan todeta se. Hänen vastauksensa kysymyksiin tällöisen vartiolaitoksen merkityksestä ovat jääneet epäselviksi. Kun häneltä tiedusteltiin, mitä neutraliteetin "toteaminen" ("at konstatere") merkitsee, niin puolustusministeri sanoi, ettei hän tahtonut siitä lausua mitään. Ulkopoliittisista syistä hän ei tahtonut mainita konkreetteja esimerkkejä. "Ei mi-

kään hallitus voi edeltäpäin sanoa, mitä se aikoo tehdä sodan sattuessa." Kun kysyttiin, miksi vartioväki varustettaisiin kuitenkin kanuunoilla ja karabiineilla, koska se ei kuitenkaan niitä saa käyttää, viittasi ministeri siihen, että tullivartiostonkin täytyy olla aseistettuna; täytyyhän olla voimakeinoja käytettävissä, jottei kuka tahansa voisi vaikkapa kepillä tehdä vartioille mitä tahansa. Niinikään hän myös sanoi, että tällainen ei-sotainen vartioväki voi panna toimeen miinoituksen, koska puutarhanomistajakin voi panna aidan alueensa ympärille. Mutta meriväkikin olisi katsottava vain poliisivoimaksi -- "kapteeni"-nimitystä käytetään, koska on tapa siviilielämässäkin puhua "merikapteeneista".

Tätä ehdotusta tietenkään ei voi verrata amiraali Rechnitzerin vieläkin salassa pidettyyn ehdotukseen, joka on joka tapauksessa todellinen puolustusohjelma, vaikkakin se olennaisesti rajoittuu meripuolustukseen. Rechnitzerin ehdotus, josta minulla lähetystön kirjeessä No 714 (17/5) oli tilaisuus lähettää Ulkoasiainministeriölle jäljennös, tulisikin maksamaan kaksinkertaisesti sosialidemokraattien ehdotuksen vaatiman määrän, n. 30 - 33 miljoonaa kruunua nykyisen noin 42 miljoonan sijaan.

On kuulunut, että "Venstre"n puolella olisi joitakuita, jotka haluaisivat keskustella nykyisen ennemmistön kanssa ja saada siten tulokseksi aikaan edes jonkinlaisen puolustuksen, ja sosialidemokraattien puolella nähtävästi oltaisiin neuvotteluihin kovinkin valmiit -- sillä taholla kuitenkin ilmeisesti tähdötään kiinnittää suurta huomiota sotaisen ulkokuoren hävittämiseen; sotalaitos saisi maksaa enemmänkin, kun se

vain ei nimeltään olisi sotalaitos, vaan vartiolaitos; itse suurin aseistariisuja ministeri P. Munch on ulkomaiselle yleisölle "Headway"-lehdessä lausunut, ettei Tanskassa ole kysymys täydellisestä aseistariisumisesta. Tähänasti ei kuitenkaan "Venstre"n johdettava aine ole ilmoittanut haluvansa neuvotteluihin tällaisesta puolipuolustuksesta. Että tietysti oikeisto panee jyrkästi vastaan, ei ole epäilemistä.

Miten aseistariisumisasia tulee ajettavaksi, ei ole ilmeisesti vielä selville eri puolueilla, päättäen niistä keskusteluista, joita minulla on ollut eri puolueiden vaikuttavien henkilöiden kanssa.

"Svenska Dagbladet" (29/4) lausuu katkerasti, että on mahdollista, "att den danska ansvarskänslan har drunknat i det det köpenhamnska grinet, de danska arbetarnas internationalism och de danska småböndernas närighet och oförmåga att se ut över de närmaste åkrarnas gränser." Tässä kuitenkin lienee jonkunverran liikaa, puolustustahtoa on vielä Tanskassakin olemassa, eikä sitä saatane aivan vähällä lopullisesti hävitetyksi. Enemmän kuin sosialidemokraatteja näkyvät puolustusasian ajajat pelkäävän radikaaleja, jotka ovat enemmän teoreetikkoja kuin realipoliitikkoja. Sinä he varmaankin ovat oikeassa: tuskin on koko Tanskassa puolustusvihollisempaa miestä kuin nyk. ulkoasiainministeri P. Munch, joka ajaa m.m. sitä Kansainliiton paktin selitystä että se ei velvoita mihinkään aseellisiin toimenpiteisiin hyökkääjää vastaan. Hänhan on kirjoittanut tästä asiasta artikkelin aikauskirjaan "Headway", jota minulla tosin ei ole tilaisuus nähdä, mutta jonka sisällyksen voi suunnilleen

arvata hänen "Politiken"iin antamastaan lausunnosta (12/7 -29) sekä "Nationaltidende"n artikkelissa "Dansk Aasyn" olevista otteista (18/7 -29). Ministeri Munch oli sitä mieltä, että velvoitus, jonka Kansainliiton pakti sisältää, ulottuu osanottoon eräisiin taloudellisiin sanktsioneihin niissä tapauksissa, missä tapahtuneen hyökkäyksen tunnustetaan olevan ristiriidassa paktin kanssa. Sotilaallisista sanktsioneista voi kukin valtio itse vapaasti määrätä, ja Tanska on ennakolta selvittänyt asemansa tähän sillä komissionimietinnöllä, jonka pohjalla Tanskan yhtyminen Kansainliittoon päätettiin. Tämä käsitys paktin sisällyksestä "er fastslaaet under de forberedende Forhandling af Robert Cecil paa de Allierede Magters Vegne og bekræftet paa Henvendelse af Castberg" ("Politiken" main.p.). Lopullisesti on tämän asian kiinnilyönyt Kansainliiton yleiskokous 1926 virallisesti tulkitessaan paktin 16 artiklaa.^{x)}

Kun kävin ministeri Munchin luona puhumassa finanssiapuehdotuksesta, niin huomasin hänen juuri erikoisesti tähtäävän tähän, kun hän sanoi, että Suomen finanssiapuehdotus on Kansainliiton paktin 16 artiklan kanssa ristiriidassa. Silloin en vielä tuntenut "Headway"ssa julkaistua artikkelia enkä siis täysin ymmär-

x) Olen tiedustanut ulkoasiainministeriöstä, mitä viittaukset Robert Cecilin johdolla käytyihin keskusteluihin ja Castbergin "Henvendelse"llä tarkoitetaan, mutta kansainliitonosaston laiooppineen poissaollessa en saanut tähän selitystä. Muuten täytyy ministeri Munchin todisteluja katsoa harhaanvieviksi. Se, mitä Tanskan komissioni on esittänyt Tanskan valtiopäiville ja mitä ei milloinkaan ole esitetty varauksena Kansainliitolle, voi olla enintään "reservatio mentalis", mutta juridisesti merkityksetön. Mitä taas 1926-vuoden Kansainliiton yleiskokoukseen tulee, niin sehän päinvastoin lausuu, ettei Locarno-sopimuksen suositteluinen sopimusmalliksi esittänyt mitään paktin tulkintaan.

tänyt hänen tarkoitustaan.

Assistariisumisasia tulee arvatenkin Folketingin syysintuntokaudella esille siten, että tuo vanha ehdotus, josta sosialidemokraatit ja radikaalit yhtyivät v. 1926, tuodaan esille hallituksen esityksenä. Tämän jälkeen sen Folketinget hyväksyy ja asia menee Landstingiin. Stauning on jo edeltäksin uhkaillut Landstingiä siltä varalta, että se asettuisi "kansantahtoa" vastaan. Mitä sitten "Venstre" tehnee ei ole täysin varmaa. Madsen-Mygdal on lausunut, että Landstingin tulee kieltäytyä jyrkästi, Usealta taholta on lausuttu, että jos kerran on olemassa Landstinget, niin sen täytyy myöskin käyttää perustuslaillisia oikeuksiaan, muutenhan voitaisiin olla sitä ilman. Toisaalta taas huomasi esim. ent. sisäasianministeri Kraghin ajattelevan varovaisempaa politiikkaa. Hänen ajatuksensa -- ja se näyttää olevan monen muunkin ajatus -- on, että asia on saatettava kansanäänestyksen eteen, mutta kansan ratkaistavaksi ei ole alistettava mitään lakiehdotusta, vaan yksinkertainen kysymys: "puolustus vai eikö puolustusta?" Mitä kansanäänestykseen tulee, on kuitenkin mainittava, että Tanskan valtio-oikeuden paras tuntija prof. Knud Berlin on selittänyt kansanäänestyksen perustuslainvastaiseksi, myöskin neuvoantavan kansanäänestyksen, joka varmasti tulisi sekin sitomaan kansanedustajia.

Jos Landstinget kieltäytyy ehdotusta hyväksymästä eikä sovintoa saada kamarien välillä, siirtyy asia lähinnä n. 4 vuodeksi eteenpäin, minkä Folketingin valtuusaika vielä kestää. Vasta sen jälkeen, jos uusi Folketinget vaalien jälkeen uudelleen hyväk-

syy ehdotuksen, voidaan Landstinget hajoittaa.

Kaikesta päättäen kysymys Tanskan aseistariisumisesta saattaa vielä jäädä pitkiksi ajoiksi ratkaisematta. Mina luulen, että Stauning ei siitä ensinkään voi pahoin, vaan että hän viihtyy erinomaisen hyvin pääministerinä ja on valmis toteuttamaan suuren valtiomiehen keisari Augustuksen mielialausetta "festina lente".

Köpenhaminassa heinäkuun 18 päivänä 1929.

E. N. Sebel

Den nye Regerings Program.

Folketingsvalget den 24. April viste et stort Flertal for Løsning af en Række bestemte Opgaver gennem en demokratisk Politik.

I den Overbevisning, at det afgørende nu er at skabe et fast parlamentarisk Grundlag for disse Opgavers Løsning i den af Vælgerne angivne Aand, har Socialdemokratiet og Det radikale Venstre truffet Aftale om et Samarbejde med dette Formaal for Øje.

Som Program for den nærmeste Tids Arbejde anviser Valget følgende:

Det af Folketinget en Gang vedtagne Afrustningsforslag gennemføres. — Den foreliggende for begge Partier fælles Afrustningsopgave kræver et nøje Samarbejde mellem Udenrigsministeriet og Forsvarsministeriet. Efter indgaaende Forhandling mellem de to Partier er man enedes om at tilrettelægge Arbejdet saaledes, at Socialdemokratiet med L. Rasmussen overtager Forsvarsministeriet, og Det radikale Venstre med Dr. Munch Udenrigsministeriet.

Bekæmpelse af Arbejdsløsheden og Modvirkning af Krisen baade for Land og By. Offentlige Arbejder, der afpasses efter Konjunkturforsøholdene. Udvidelse af Adgangen til Jord for Husmandsbrug paa Grundlag af Principperne i Jordlovene af 1919, Fremme af Grundforbedringsarbejder, Udvikling af Fiskeriet m. v. Iøvrigt Arbejde for Løsning af Beskæftigelsesspørgsmaalet ved Foranstaltninger til Fremme af Industriens Modernisering og til Oparbejdelse af nye Markeder for dansk Produktion.

Tilbebringelse af Krisehjælp for langvarigt arbejdsløse, saaledes at Kommunernes Byrder lettes.

Genopbygning og Forenkling af den sociale Lovgivning.

Ophævelse af Loven om Erhvervs- og Arbejdsfrihed.

Ophævelse af Valgretsindskrænkningerne af 1928 i den kommunale Valglov.

Skattebyrden flyttes fra Arbejde og Forbrug til de samfundsskabte Værdier og til Indtægt og Formue, der er Frugten af andres Arbejde. Restaurationsskatten bør saaledes afvikles.

Ændringer i Valgloven og Gennemførelse af dermed sammenkængende Grundlovsændring med Landstingets Ophævelse som Maalet.

Ratifikation af Konventioner vedtagne af den internationale Arbejdsorganisation og Folkeforbundet, saaledes ogsaa Konventionerne om den kemiske Krig og den private Vaabenhandel.

En tidssvarende Straffelov.

Revision af Bank-, Aktieselskabs- og Forsikringslovgivningen samt Lovgivning om Truster og Monopoler.

Forberedelse af Skolereformer, i første Linie Forbedring af Lærer-Uddannelsen.

Idet de to Partier forelægger dette Arbejdsprogram, venter man at opnaa Befolkningens Tilslutning til saaledes at virkeliggøre Valgdagens Bud, og man indbyder samtlige Rigsdagens Partier til at medvirke ved Løsningen af denne Opgave.

Suomen Köpenhaminassa olevan ministerin raportti No 3 - 1929

18.VII.1929.

II.

Suomen kielikysymys Tanskassa.

Ei tarvitse sanoa, ettei ole aivan hämmentymätön ilo tätä nykyä edustaa Suomea Skandinaviassa. On koko lailla ylivoimainen tehtävä koettaa selittää parhainpäin aitosuomalaisuuden tarkoitusta tai selittää kokoomuspuolueen kieliohjelmaa, varsinkin kun nämä ohjelmat eivät ole maailman selvintä laatua. Erittäin kokoomuspuolueen kieliohjelma on täällä meidän ystävillemme antanut sen käsityksen, että Suomen suomenkielinen sivistyneistö nyt kulkee "aitosuomalaisuuden" talutusnuorassa ja että vapaampikateista suomenkielistä sivistyneistöä ei enää ole olemassa. Tästä huolimatta emme ole kadottaneet ystäviämme -- Tanskassa on yleensä sympatia meidän maattamme kohtaan syvät juuret ja useimmat eivät kiinnitä huomiota yllämainittua laatua oleviin asioihin, etenkin kun pääkaupungin sanomalehdistö on edelleen säilyttänyt meitä kohtaan suopean kantansa ensinkään puuttumatta meidän sisäisiin kielikysymyksiimme tai niistä edes lukijoillemme kertomatta. Useimmat maaseutulehdet suhtautuvat myöskin maahamme puolueettoman suopeasti eikä toisenlaisia kirjoituksia ole niissä pitkään aikaan ollut näkyvissä.

Poikkeuksen tekee nyt Aarhusissa ilmestyvä varsin laajalle levinnyt Jyllands-Posten, lehti, jolla

on hyvin voimakas oikeistoväri ja joka yleensä esiintyy ^Vsovinistis-natsionalistisesti useasti käyttäen jyrkkää kieltä saksalaisia vastaan. Kirjoitus, joka tietojen asiattomuudessa ja sekavuudessa kilpailee ainoastaan Lyngsien viimekesäisten artikkelien kanssa, jatkuu kahdessa numerossa, 19/6 ja 20/6 nimellä "Den svensk-finske Sprogstrid. Trak fra Grense-Egnene." Kirjoittajaksi ilmoitetaan "Herluf", t.s. kirjoitus on anonyymi. Se on päivätty Øvre Torneo, edellinen osa kesäkuussa, jälkimmäinen osa toukokuussa; lieneekö ^{järjestyseroon/}syynä ollut se, että toimitus on toukokuun-kirjoituksen saapussa ollut kahden vaiheilla olisiko kirjoitus julkaistava, mutta sitten kuitenkin toisen kirjoituksen saavuttua ruvennut niitä julkaisemaan, vaikkakin väärässä järjestyksessä. Kirjoitukset seuraavat mukana -- ne ovat sekavuutensa vuoksi mahdottomat selostaa. Kirjoitukset tekivät sen vaikutuksen kuin niiden kirjoittaja ei milloin olisi liikkunut Tornionlaaksossa, vaan ainoastaan saanut osittain sieltä, osittain Suomesta eräitä informatsioneja ja suggestsio-nejä, joiden nojalla kirjoitus olisi kokoonkeitetty. Niinkuin myöhemmin olen saanut tietää, on kirjoittaja todellakin matkustanut pohjois-Ruotsissa, mutta ei ole pystynyt mitään näkemään. Todistuksena siitä ovat hänen väärät (ja samalla sekavat) tietonsa, miten ruotsinpuoleisen Tornionjokilaakson kouluissa muka suomeakin opetetaan. Suomessa sisjaitsevan agitatsionisentraalin pukinjalka pistää esiin siitä, että siteeraataan oppivelvollisuuslakia, jonka mukaan opetusta on annettava oppilaan "äidinkiellellä", miksi on luettava kieli, jota oppilas "yksinomaan tai paraiten osaa". Tämän säännöksen vaikutukset, omituista kyllä, sijoitetaan Suomen Tornion-

jokilaaksoon, jossa ei mitään vähemmistöväestöä ole (yleensä on koko tämä osasto kirjoituksessa käynyt käsittämättömän sekavaksi erään oletettavan kirjoitusvirheen vuoksi: "svensk Tornedalen", kun kaiketi pitäisi olla finsk; toisaalta kuvaus kyytipojasta, joka "mongoliksi" noituu ruotsalaista, tuskin soveltunee Suomen Tornionjokilaaksoon, jossa ei ruotsinkielistä väestöä ole). Tekijän tietojen syvällisyys tulee näkyviin, kun hänen kirjoituksessaan esiintyy "den karelske Sovjet-Republik i Dorpat", jonka kanssa muka voimakkaat äänet Suomessa ovat vaatineet liittoa!

Kirjoitukset ovat tietysti arvoltaan aivan mitättömiä; niiden ainoa merkitys on siinä, että ne julkaisee sellainen lehti kuin Jyllands-Posten, joka leviää kaikkiin oikeistopiireihin Jyllannissa. Niiden yleisen vihamielisen sävyn ohella on merkillepantava:

1) että niissä esitetään Suomi maana, joka yritettyään imperialistista politiikkaa ja kärsittyään siinä haaksirikon, koettaa saada korvausta Tornionjokilaaksoissa (nähtävästi K.B. Wiklundin artikkelien hengessä saatujen informatsioonien mukaan).

2) että ne esittävät suomalaisia alempirotuisina ja kiihkoisina "mongoleina"; sekä

3) että ruotsinkielisiä meidän omassa maassamme esitetään sorrettiina, samalla kuin Ruotsin Länsipohja -politiikalle annetaan sympaattinen tunnustus.

Koska asia koski myös Suomen ja Ruotsin välisiä, en katsonut olevan syytä lähetystön puolelta ryhtyä oikaisemaan kirjoitusta. Sen sijaan kirjoitin laajan promemorian näistä asioista ja annoin sen vilpittömän ystävämme Folketingsmand Holger Andersenin käytettäväksi. Hän on näiden perusteella laatinut kirjoituksen,

on lähetetty Jyllands-Posteniin, vaikka se ei vielä ole ilmestynyt.

Samalla puhuin asiasta sekä ulkoasiainministeriön sanomalehtiosastolla että itse ulkoasiainministerin kanssa, huomauttaen, että olemme ymmärtäneet asian niin, että Tanska haluaa olla hyvissä väleissä koko Suomen kansan kanssa ja että tällaiset vihamieliset kirjoitukset ovat omiaan välejä kylmentämään. Ulkoasiainministeri ei sanonut paljoakaan voivansa tehdä maassa, jossa vallitsee täysi painovapaus ja varsinkin voivansa vaikuttaa perin vähän ultrakonservatiiviseen Jyllands-Posteniin, mutta lupasi sopivassa tilaisuudessa antaa lehdelle huomautuksen. Meinitzin meillä ulkoasiainministeriössä pidettyjä sanomalehtimieskonferensseja ja kysyin eikö samalaisia ollut joskus pidetty Tanskassa; tähän ulkoasiainministeri vastasi kielteisesti ja epäili niiden hyödyllisyyttä, jota vastoin minä vakuutin uskoavani, että meillä ne oli huomattu hyödyllisiksi.

Edelleen kirjoitin asiasta varakonsulillemme Aarhusissa 4 p:nä heinäkuuta näin kuuluvan kirjeen :

Högtärade Herr Konsul,

Det har icke kunnat annat än ytterst smärtsamt beröra Legationen, att den mycket lästa tidningen "Jyllands-Posten" i två nummer, den 19 och 20 juni, innehållit ytterst ovänliga, illasinnade och missvisande artiklar, som beröra Finland, under titeln "Den svensk-finske Sprogstrid". Med avseende å bristande saklighet och framställningens oklarhet samt hat och illvilja mot vårt folk har jag tidigare blott i hr Lyngsies artiklar funnit något som är jämförligt med dessa anonyma, av signaturen "Herlyf" undertecknade uppsatser. Fast artiklarna äro daterade i Øvre Torneå, gör deras innebörd dock sådant intryck, såsom deras författare aldrig varit i dessa nejder, utan såsom de vore ett uppkok på från annat håll erhållet material, som gjorts utan den ringaste sakkännedom. En del av uppgifterna pekar på svensk källa, en annan del igen på sådant, som härstammar från någon agitationscentral i Finland. Då därtill kommer att artikeln är ytterst oklar och jämte fälska uppgifter innehåller häpnadsväckande motsägelser, är det svårt att bli klok på den. För att bevisa detta, vore det

egentligen nödigt att ingå på enskildheterna t.ex. att artikeln framställer Finland såsom drivande imperia- listisk politik, som är farlig för dess grannar, att den framställer finnarna såsom "mongoler" med uppenbar avsikt att därmed nedsätta huvuddelen av finska folket, att den framställer alla förhållanden såväl i svenska som i finska Tornedalen fullkomligt falskt och att den till- lämpar fullkomligt olika måttstock på den finsk- och den svenskspråkiga delen av finska folket. Men ett brev är icke något lämpligt ställe för en ingående ana- lys av sådana saker.

Det enda som jag nu ville be Herr Konsuln om, vore att Ni, Herr Konsul, ville på något lämpligt sätt, då det passar för Eder, tala med "Jyllands-Postens" redak- tör och framhålla för honom, att vi i Finland för- stått sakläget så, att det danska folket önskar under- hålla vänskapliga relationer med det finska, vilket likaså ingenting högre önskar, och att sådana hat- fulla artiklar icke kunna annat än väcka förbittring och grumla det goda förhållandet folken emellan. Om det gäller för tidningarna att få riktiga underrät- telser om Finland så stått Legationen alltid till tid- ningarnas disposition.

Det vore synnerligen intressant att veta om arti- keln verkligen skrivits av en person, som själv rest i Tornedalen -- en person, vilken i så fall fått yt- terst ensidiga suggestioner på orten -- eller om det hela har satts ihop här i Danmark, naturligtvis på grund av missvisande primärkällor.

(Jag har haft för avsikt att besöka konsulatet i)
 (Aarhus -- jag vet blott icke när jag kan få lämplig tid där-)
 (till. Jag vore tacksam för en uppgift, när det kunde passa)
 (för Herr Konsuln.)

Med utmärkt j.n.e. "

Kirjeeseen saapui Aarhusista t.k. 6 p, päivätty

vastaus :

"Herr Minister Setälä,

S.K. af Dbg. m.m.

Efter Modtagelsen af Herr Ministerns ærede Skri- velse af 4.ds., har jeg i Dag haft en Samtale med "Jyllands- Postens" Redaktør om de i Deres Skrivelse nævnte to Artik- ler.

Jeg vidste fra tidligere Tid og fik det i Dag be- kræftet, at "Jyllands-Posten"s Redaktør netop er en varm Ven af Finland, hvor han har opholdt sig paa Rejser, og er bleven mødt med saa megen Venlighed og Imødekommenhed han har altid omtalt Deres Folk og Deres Land med den største Beundring, og glædet sig over, at Finnerne hav- de sluttet sig til "Norden"s Arbejde.

Han beklagede da ogsaa meget, om Bladet ved de nævnte to Artikler havde saaret finske Følelser, da han mindst af alt vilde være Aarsagen dertil, og udtalte, at han skulde være meget opmærksom paa, at sligt ikke blev gen- taget, ligesom han bad mig sige Gesandtskabet, at dersom der ved nogen Lejlighed skulde fremkomme Meddelelser i Bladet om Finland, som Gesandtskabet ønskede rettede, vilde han være meget taknemlig, dersom man vilde give ham de fornødne Oplysninger i den Anledning.

Iøvrigt kan jeg oplyse, at de paagældede Artikler var skrevne af en dansk Journalist, der har været paa /

i det nordlige Sverige, og som formentlig netop har opbygget sine Artikler paa det Grundlag som Ministeren formoder, og Redaktøren lovede mig, at han fremtidig skulde være meget varsom med, hvad han tog om finske Forhold fra den Haand.

Jeg haaber nu Hr. Minister, at jeg har bidraget til, at De ikke oftere i "Jyllands-Posten" skal se Artikler af et Indhold, der kan give Anledning til en Misstemning mellem Finner og Danske, - jeg er i hvert Tilfælde glad ved at kunne sige Ministeren, at "Jyllands - Posten"s Redaktør nærer de aller venligste Følelser med alt Finsk, Følelser som jeg forstaar i udstrakt Grad deles der hvor jeg færdes.

Näkyv siis, että kirjoitukset ovat pikemmin tarkkaamattomuuden vuoksi joutuneet Jyllands - Posteniin. Myös hra Holger Andersen luuli tietävänsä, että Jyllands-Postenin toimittaja hra Hansen on Suomiystävällinen mies. Omituista kyllä ei Jyllands - Postenissa vielä ole ilmestynyt hra Holger Andersenin vastaus. Toimittaja on saamieni tietojen mukaan sen lähettänyt takaisin tekijälle katsoen sen olevan "for voldsom" ja haluten muutoksia. Hra Holger Andersenin lomallaollessa ei kirjoitus vielä ole hänelle saapunut takaisin.

Kaikesta päättäen on asema sellainen, että yleisessä tietoisuudessa asuu jonkinlainen tunne siitä, että Suomessa liikkuu eräitä pohjoismaiselle yhteistyölle vihamielisiä voimia. Meidän ruotsinkielistemme kohtalo ei ole huolen esineenä, vaan se, että Suomi ruotsin kielen taidon vähetessä eristäytyy Skandinaviasta. Sanomalehdistö halua olla äärimäisen pidättyväinen, mutta varomattomuudesta tulee allakytevä mieliala esille, niinkuin näkee Jyllands-Postenin artikkeleista.

Sen saattaa aina toisinaan muutenkin huomata,

niinkuin seuraava esimerkki osoittaa. Kun hammaslääkärikongressin lopulla valittiin yhdistyksen toimikunta, niin eräs osanottaja -- jolle ei ollut olemassa "to slags Finner" -- viattomuudessaan esitti valittavaksi kolme suomalaista, jotka istuivat vierekkäin, mutta jotka sattuiivat olemaan kaikki suotsiapuhuvia. Silloin eräs näistä -- varsin lojaalisesti muuten -- huomautti, että suomalaisten jäsenten vaali oli jätettävä maan omille järjestöille, jotta m.m. eri kieliryhmät saisivat oikean edustuksen. Tämä seikka heti mainittiin lehdissä suurella rubriikilla "Svensk-finsk Sprogstrid paa Tandlagekongressen" ("Morgenbladet" 8/7 -29) -- tietenkin aiheettomasti. Samanlainen mieliala mielestäni esiintyi ylioppilaiden käydessä täällä pitämässä neuvotteluja, josta puhun erikseen tämän raportin 3:nnessä osassa.

Maamme kannalta on pidettävä edullisimpana, että nykyinen sanomalehtien neutraliteetti säilytetään, niinkuin se onkin voitu pääkaupungin sanomalehdistössä suurin piirtein säilyttää. Meidän kieliolojen vetämistä Tanskan yleisön eteen täytyy Suomen puolelta pitää suurena erehdyksenä. Epäilemättä ei mitään voiteta sillä, että hra Georg Schauman esittää tanskalaiselle yleisölle ("Politiken" 15/7) "de helt eller delvis lykkede Attentater paa de svenske Stednavne og paa svensk Skolevæsen, for at ikke tale om, hvad der er præteret i Henseende til Tjenestemand's Udnavnelser". Niihin ihmisiin, jotka katsovat asioita tunteen kannalta eivätkä tiedä mitään tosioloista tämä vaikuttaa siten, että luullaan -- vaikka se harvoin julkilausutaan -- Suomessa vallitsevan samantapaisen hirmuïden vähemmistö-sorron kuin Tyrolissa: ruotsinkielisiä kouluja ei enää

ensinkään siedetä, ketään ruotsinkielistä ei nimitetä virkoihin, paikannimetkin suomalaistutetaan, niinkuin Tyrolissa ja Norjassa entiset paikannimet hävitetään. Kun taas ajatteleville ihmisille, jotka asiata tiedustelevat, objektiivisesti selittää, mitä on tapahtunut, niin saa vastauksen "er det det hele"!

Kun esittää erikielisten koulujen kannatukseksi käytetyt rahamäärät tai kun mainitsee, että kysymys koskee vain sitä, että rautatieasemain nimet yksikielisillä seuduilla ovat määrättyt paikkakunnan kielen mukaisiksi, kaksikielisillä kaksikielisiksi, niin nämä asiat eivät kiinnosta tanskalaisia. Nimitysasiat eivät myöskään imponeeraa, kun tunnetaan, että ruotsalainen kansanpuolue on poliittinen puolue, ja tiedetään, että poliittiset puolueet eivät missään mielellään aja vasta-puolueen asioita; sitä paitsi kysytään aina, eikö nykyinen ulkoasiainministeri kuulu maan ruotsinkieliseen väestöön ja eikö hänen nimityksessä ulkoasiainministeriksi dementeeraa kaikkia valituksia.

Yleensä luulen voivani vakuuttaa, että Suomesta lähtevät julkiset ja salaiset yritykset saada meidän kieliolojamme tanskalaisen yleisön eteen eivät vastaa tarkoitustaan. Yrittämällä esittää maamme olot sillä tavoin, että Suomessa todellista kielisortoa harjoitetaan voidaan kyllä saada aikaan salassa kytevä Suomea kohtaan epäsuopea mieliala, joka, jos se puhkeaa esiin, lopulta kohdistuu koko maata vastaan. Mutta ruotsalaisuuden asiaa ei sillä vähemmässäkään määrässä auteta.

Köpenhaminassa heinäkuun 18 päivänä 1929.

E. A. Selin

" Jyllandsposten " Aarhus d. 20 juni 1929.

Den svensk-finske Sprogstrid.

Træk fra Grænse-Egnene.

Øvre Torneå, i Maj.

Naturligvis er Ømtaligheden ikke stor, naar det drejer sig om kulturelle Kampe, der berører et Folks Følelsesliv. Og Finnen føler det som sin absolute Ret at kræve Finsk ikke blot bevaret, men udbredt nu, da Landet er selvstændigt. Man kan ganske simpelt ikke bekæmpe ham med gode Grunde. Det er til ingen Nytte at sige til ham: Gjemmemtrumfer du med et Magtbud Finsk som officielt og eneraadende Sprog for dig og dine, har du med det samme stænget den ene Halvdør ind til det nordiske Fællesskab. For han vil øjeblikkeligt svare: Mine Interesser ligger mindst lige saa stærkt mod Øst som mod Vest!

Rusland er faktisk ikke noget Skræmmebillede for Finnen. Og naar Finnerne i stor Udstrækning opfatter Tornedalen som et Land, der bør blive finsk, har denne Opfattelse og Stridens Bitterhed sin naturlige Aarsag i Udviklingen af Finlands indre Forhold. Utvivlsomt er den indre svensk-finske Kamp sammensat af en Mængde sæere Bestanddele, saasom svensk Uforsonlighed og Stivsind, ja ligefrem forfejlet Kamp mod berettigede finske Interesser. Men ogsaa den finske Stridslyst gjør sit til at opirre Stemningen, og Stridslysten, siger Folk mig, ligger for en Del deri, at Finnerne føler sig underlegne overfor de livligere Svenskere, som tilmed under 300 Aars Historie baade har lært at herske og styre, og som faktisk har styret godt og væl!

Den svenske Følelse af Underlegenhed kan give sig de muntreste Udslag, som da en Skribent i en lokal Avis kaldte det „illoyal Grænse-Konkurrence“, at den svenske Tornedal-Bane havde nedsat sine Billet- og Fragtpriser, saa de nøjagtigt svarede til — Priserne paa finsk Sidel

de hurtigt begge Sprog, og hvad Sverrig ikke vilde eller kunde fremtvinge, er ganske roligt sket ad Udviklingens klare Vej: Tornedalen er bleven et to-sproget Folkeomraade.

*

Kun paa eet Omraade har man haft reelle Vanskeligheder med dette Sprogproblem. Den finske Undervisning i Kristendom skal efter Skoleloven ske under Fortællingens Form, altsaa inden Børnene ret mestrer Svensk. Men Lærerne i Tornedalen har vist sig denne vanskelige Opgave saa voxen, at har der end nu og da hævet sig Røster med Kritik, er der i Realiteten ingen velunderbygget Kritik fremført.

Tilflytningen til svenk Tornedalen har de sidste 15 Aar været stor, og naturligvis har man fra svensk Side ikke derfor ønsket at hindre Undervisningen i Finsk; der er tværtimod til Brug ved Kristendoms - Undervisningen udarbejdet en svensk-finsk Læsebog, der for Resten er bleven modtaget med megen Glæde, fordi den ogsaa er en stor Hjælp i Hjemmene, især da den er udarbejdet paa det særlige finske Tungemaal, „Tornefinsk“, der tales her i Dalen, og som afviser meget fra Højfinsk, det rene ugriske Stammesprog.

Paa de højere Trin under Skolegangen ophører dog Undervisningen i Finsk, da man ellers maatte lade Børnene have tvungen Skolegang et Par Aar extra, og herpaa vil naturligvis hverken Forældrene eller Skolemyndighederne indlade sig. Kun i de højeste Klasser gives der nogen Undervisning i finsk Retskrivning og Orthografi, hvad der ikke synes at være til nærværdig Gavn, naar man husker paa, at Tornefinsk og Højfinsk er saa vidt forskjelligt.

Imidlertid vilde dette nu saa pinagtige Sprogspørgsmaal kunne løses paa en langt bedre og mere fornuftig Maade, om der ikke ved Omstændighedernes og den indrepolitiske Udviklings Magt var gaaet Politik og Grænse-Agitation deri, hvorved Bitterheden blot er bleven øget mellem to Nationer, der ellers er venligtsindede og paa saa mange andre Omraader samarbejder paa bedste Maade.

Herluf.

Paa mange Omraader har Finnerne det bedst i den svenske Tornedal; men ganske særligt paa Skoleomraadet har Svenskerne vist beundringsværdig Forstand og Maadehold. Finnerne i Tornedalen udgjør efter den sidste offentlige Folketælling 0,51 pCt. af Befolkningen. Og dette Faatal kan naturligvis ikke være tjent med at blive udelukket fra Svenskheden og hele det svenske Samfund.

Men maa Svensk-Finnerne saaledes af mange og gode Grunde lære Svensk, er det dog ikke paa langt nær ensbetydende med, at de maa give Afkald paa deres ugriske Tungemaal, deres Moders Tunge, og den svenske Embedsstand heroppe arbejder aldeles ikke paa at undertrykke eller blot chikanere Finsk. Her føres aldeles ingen Udryddelseskrig. Tværtimod tilstræber man fra svensk Side at skabe et to-sproget Folk, fordi Svensk-Finnerne har Brug for Finsk i deres Samkvem med Finnerne paa den anden Side Grænsen.

For 50 Aar siden var alle Skoler i Finbygden udelukkende finske. I 1880 ønskede visse nyere svenske Tilflyttere Svensk-Undervisning optaget i Skolerne. Det gav intet Resultat, og man var da hurtigt klar over, at skulde man opnaa et Resultat, maatte al Undervisning gives paa Svensk. Ellers fik Børnene slet ikke noget ud af den.

Saaledes fødtes ad den naturlige Udviklings Vej den Fremtid, som Tornedalens Beboere nu lever i. Men man glemte derfor ikke Finsk. Skolerne underviser jævnsides med Svensk ogsaa i Finsk. Mange og nøjagtige Prøver har vist, at Børnene forbløffende godt følger med i begge Sprog, og at de lærer Svensk fortrinligt, skjønt der er store Vanskeligheder, fordi det finske Sprog ganske mangler mange af det svenske Sprogs Lyde. Men ogsaa i Hjemmene, blandt Tjenestefolkene og mellem Legekammeraterne lærer Børnene sig forbløffen-

" Jyllandsposten " Aarhus d. 19 juni 1929.

Den svensk-finske Sprogstrid.

Træk fra Grænse-Egnene.

I.

Øvre Torneå, i Juni.

Endnu er Sommeren ikke kommen heroppe. Frosten og Kulden er langt fra af Jorden endnu, og Bottenhavet er ikke sejlfrit i alle Bugter og Vig. Her knuger Vinteren med asiatiske Tryk. Det er allerhøjest to Maaneder, Kakkellovnen staar kold i Stuerne. I Fjor fyrede man endda hele Aaret rundt. Men i Aar venter man paa Sommeren. Den er tiltrængt ogsaa for de stridbare Sind. Og de findes netop heroppe.

Intet andet Steds i hele Verden foregaar en saa bitter Strid som her. Sprogstriden mellem Svensk og Finsk har jo givet sig mange og grælle Udslag i selve Finland og er saa bitter, at den ikke blot er en Kulturstrid, men er udartet til ogsaa at være en rent politisk Strid med mange og bitre, personlige Bestanddele.

De saakaldte „ægte Finner“ („Äktfinnarna“) har paaført Svenskheden en uforsonlig Kamp. Den er af gammel Dato, men den er bleven særligt heftig, efter at Finland er blevet en selvstændig Stat. Man kan maaske endogsaa tale om en ren Massepsykose, der bl. a. har givet sig Udslag i Studenternes Stilling til Sprogstriden. De har som bekendt taget saa overvejende Parti for det finske Sprog, at svensktalende Studenter har meget svært ved at klare sig. Sit allermærkeligste Udtryk har denne Strid faaet i selve Landets Rigsdag, hvor Thingformanden er Finne og derfor maa have staaende ved sin Side en Tolk, der oversætter alt. Det er en Kjendsgjerning, at siden 1918, da Finland blev en selvstændig Stat, har Finsk haft en overordentlig stærk Fremgang, og det har faktisk Tilslutning fra alle Klasser, saa at Landets Regenter maa passe nøje paa at være deres Ord for ikke at komme i en bitter og uendelig Strid med „de ægte Finner“.

*

Men foruden den indrepolitiske Side af Sagen er der ogsaa en uden-

Petsano (Petsjenga) har en Havn, der er nogenlunde isfri, og her havde da Finland faaet Adgang til Oceanets store Vandveje. Men det var ganske vist en dyr Havn. Hvad den har slugt af Penge, findes ikke officielt oplyst; men at det turde være enormt, kan man formentlig se deraf, at Havnen faktisk aldrig er slaaet op, trafikalt eller kommercielt.

Finlands Adgang til Oceanet har dog medført den kuriøse Episode, at en norsk-norsk Avis for et halvt Aars Tid siden med alle Tegn paa Forfærdelse paastod, at Finland — rustede mod Norge. Den finske Udenrigsminister protesterede harmfnysende mod dette Nonsens; men Lensmanden i Grænselandet til Norge forklarede samtidigt til en Bladmand, at det slet ikke var saa underligt, om Nordmændene begyndte at se skjævt til Finnernes Fremstormen heroppe. Man kan ikke just kalde dem nabovenlige overfor Nordmændene, og den mægtigt lange Grænse er ganske unaturlig, siger Embedsmanden, saa at Finnernes stadige Overgang over den og deres Interesser paa den anden, norske Side, naturligt og inden længe ganske simpelt kræver vidtrækkende Underhandlinger. Naturligvis kan der ikke være Tale om Krig mellem de to Nationer, fordi den vilde være ganske udsigtsløs; men desuden, siger Lensmanden, turde Petsano alene foreløbigt være nok for os! Men „de ægte Finner“ har i høj Grad deres Opmærksomhed henvendt paa dette Grænse-Område og har gjentagne Gange sendt Agitatorer hertil og desuden vundet Indpas derved, at de har gjort Petsano til en stærkt søgt Turistplads.

Den anden Del af Nordfronten, Tornedalen, er, som man veed, delt i en svensk og en finsk Dalgang, og i Tornedomsaga (den egentlige Tornedal, Korpilombolo og Tärändö Sogne), Torne Lapmark og Gällivare Sogn boer en finsksproglig Befolkning, der er i stærk Væxt (1920: 28,084 Indbyggere, 1910: 23,961, 1900: 21,352, 1890: 18,365, 1880: 16,410 og nu i 1929: 31,000

ske“ Presse forherligedes som — Agitationsrejser.

I den „ægtefinske“ Presse, og for Resten ogsaa i det store, ansete og fortrinligt redigerede Helsingforsblad „Uusi Suomi“ („Det nye Finland), der ganske vist skrives paa Finsk, men er uafhængigt, er „Västerbotten-Problemet“ stadigt under Debat. Og det er langt fra lernfældige Kampmidler, man bruger. Tværtimod kjendetegnes Kampen af megen Fanatisme og deraf følgende Overdrivelser.

„Finskhedsforbundet“ udgiver en Række Skrifter: „Nationale Spørgsmaal“, og som Nr. 1 er udkommet Näsäs „Västerbotten-Spørgsmaalet.“ En svensk Forfatter siger spydigt om dette Skrift, at det nok kan behøves at kalde det Nr. 1; thi paa alle andre Punkter tror og veed de, („Ægtefinnerne“), at de vil sejre i selve Finland, maaske ikke hurtigt, men dog før eller senere; men i Vesterbotten afhænger Sejren ikke af dem selv, men af Arvefjenden, de over alt andet hadede Svenskere“.

*

Man har begyndt at opfatte selve Sproget som en haandgribelig Værdi, man kan tage og føle paa og have Ejendomsret til, ja som man ligefrem kan tiltvinge sig Ret til. Og denne Opfattelse er mærkelig nok den samme i begge Lejre.

I svensk Tornedalen er Forholdene som Følge af denne Udvikling efterhaanden bleven helt umulige. Man hader hinanden for Sprogets Skyld: Jeg er ude at kjøre. Da vi kører gjennem en Skovstrækning paa Dalskraaning, møder vi en 15—16 Aars Knægt. Min Kusk standser Hesten et Øjeblik og spørger paa Finsk Drengen om noget; jeg opfatter ikke strax, hvad det er, men jeg hører Drengens Svar. Det er paa Svensk. Selv gjør han umiskjendeligt Indtryk af at være Mongol (Finne). Min Kusk sætter Hesten i Gang med et arrigt Ryk i Tømmen og et susende Snært fra Pисken og mumler en mongolsk Ed mellem Tænderne.

Jeg forstaar ikke hans pludselige Galsind; for hans Spørgsmaal og Svaret derpaa var uden al Interesse. Saa spørger jeg: „Hvad er der i Vejen?“ Kusken svarer: „Han var en Torsk; Herren hørte jo, han talte Svensk. Men han er Finne. Saa mumler Matti igjen en eller anden mongolsk Forbandelse mellem de tynde Læber.

Jo, det at en Finnefamilie taler

*

Men foruden den indrepolitiske Side af Sagen er der ogsaa en udenrigspolitisk. Hele Striden er jo nemlig ført over paa rent svenske Forhold, idet den i en stærkt outreret Form ogsaa føres i Grænseomraadet, efter at den er slaaet tilbage paa to andre Fronter. Det lykkedes ikke at fastholde det gamle russisk prægede Karelen, og Finlands Grænse mod Øst er — i alt Fald foreløbig — stængt. Men dette har medført, at de gamle storfinske Tanker nu søger at bane sig Vej i Øst ved at hævde, at det er Følelsen af Blodslægtskab, der drager saa mange af den kulturfattigste Del af det finske Folk mod det røde Rusland, hvor der jo i vid Udstrækning findes Folk af samme Race som Finnerne, og der har faktisk hævet sig stærke Røster for et Forbund med den kareliske Sovjet-Republik i Dorpat, hvis Overhoved er den tidligere Docent ved Helsingfors' Universitet Gyling. Hidtil er dette dog kun blevet ved Ordene — og for Finlands egen Skyld maa man haabe, at det kun bliver derved. Paa den sydlige Kulturfront, mod Estland, er sket det, at Esterne ganske vist har været ivrige efter at tilegne sig alle værdifulde finske Kultur-Impulser; men derudover ønsker de ikke at være afhængige, og Estlands nærmere og nærmere Tilknytning til Sverrig er en Kjendsgjerning.

Selve den svenske, den vestlige Kulturfront er vel den, hvor Slaget staar med størst Bitterhed. Svenskerne er uomtvisteligt stærkt trængt i Finland; men ogsaa paa Nordfronten kæmpes der.

*

Ved den endelige Grænseordning i 1920 fik Finland af Rusland overladt det saakaldte Petsano-Omraade (eller Petsjenga-Landet), en smal og praktisk talt ubeboet Landstrimmel paa 10,015 Kvadratkilometer ud til Nordishavet. Byen

lig Befolkning, der er i stærk Væxt (1920: 28,084 Indbyggere, 1910: 23,961, 1900: 21,352, 1890: 18,965, 1880: 16,410 og nu i 1929: 31,000 Indbyggere). „De ægte Finner“ kalder under eet Beboerne i dette Omraade for „Vesterbotten-Finnerne“ og driver blandt dem en efter Forholdene mægtig Agitation, oftest i Smug.

Ganske vist indrømmer de svenske Embedsmænd det aldrig i deres Indberetninger —, men sandt er det alligevel.

Og vil man som fremmed overbevise sig derom, kan man blot gjøre sig den Ulejlighed at følge den finsksproglige Presse. Den navngiver baade Egne og Mennesker ganske aabent som hørende til Finland; den omtaler udførligt de „ægte Finner“s Agitationsrejser i Grænse-Omraaderne og de Resultater, der er opnaaet — eller endnu mangler. Jo, Tornedals-Agitationen er for Sverrig virkelig et Problem — men i Realiteten ukjendt af det svenske Folk som Helhed og kun brændende i de egentlige Grænseegne.

*

Det har dog aabnet Øjnene paa mange hidtil blinde Svenskere, at der i Finland er dannet en Forening, „Utlandsfinska föreningen“, hvis Virksomhed i alt væsentligt er henlagt her til Tornedalen. Som „Konsulent“ lønner man Studenten Valde Näsi fra finsk Karungi. Näsi er nemlig nøje beslægtet med mange svenske Familier i svensk Tornedalen, og man mener ham derfor særlig velegnet til at agitere — blandt Svenskerne.

Naturligvis er hans Virksomhed ikke forløbet i det stille. Han betragter sig som en Art Overhoved for alle dem, der kan tale Finsk, hvor de end boer i Grænse-Omraadet. Eet Sted fik han dog ikke Indpas, nemlig ikke i J. U. F. (Jordbrugernes Ungdoms-Forbund); men til Gjengjæld foretog han Turistrejser, der senere i den „ægtefin-

Finne. Saa mumler Matti igjen en eller anden mongolsk Forbandelse mellem de tynde Læber.

Jo, det at en Finnefamilie taler Svensk, hader Finnerne, selv om dette Had er aldrig saa taabeligt. Og højest paafaldende er det, at Skolemyndighederne paaviseligt har rakt Haand til dette Folkehåd. I 1921 vedtoges en finsk Lov om den tvungne offentlige Skolegang. Dens § 2 bestemmer, at Undervisningen skal foregaa paa Bernenes Modersmaal og dette forklares som „det Sprog, Finsk eller Svensk, som Barnet udelukkende allerbedst kjender.“ Men de finske Folkeskole-Inspektører, der som Konsulenter tilser Skolerne, bestemmer kort og godt, at Børn fra rent svenske Hjem skal undervises paa Finsk — fordi de i de alleryngste Aar har lært sig at snakke Finsk med deres Legekammerater!

*

Saaledes er Forholdene i finsk Tornedalen, men i den svenske Tornedal er Forholdet næsten omvendt, idet Finnerne her praktisk talt overalt vil have deres Børn oplært i Svensk, for at Børnene fuldt ud kan udnytte deres svenske Borgerret. Sverrig er her gaaet frem med en Taaledighed, der er beundringsværdig overfor Finnernes Fanatisme. I de svenske Skoler heroppe søger man i videst muligt Omfang at imødekomme de Finner, der ønsker deres Børn undervist paa Finsk.

Og Svenskerne heroppe har dog ligefrem været provokeret til at „tage Forholdsregler“; for det er — upartisk set — meget, der er bleven budt Svenskerne i deres eget Landomraade. Folkehøjskolen i finsk Øvre Torneå faar aarligt et betydeligt Beløb fra en Privatmand i Helsingfors mod at give gratis Undervisning til det størst mulige Antal unge Svenske fra den svenske Del af Dalen. Finske Laanebiblioteker er i betydeligt Tal sendt over i den svenske Dal. Det der sendtes til Tärändä er paa 700 Bind. Og Radioen er taget stærkt i Brug og bliver det yderligere, naar der nu bliver bygget en kraftig Sender i Uleåborg eller Rovaniemi. Dette sidste har begejstret en Præst i en nordlig Finnebygd til at skrive, at denne Station bør økonomisk støttes af alle „ægte Finner, hvis deres Ord da er andet end tomt Pjat“. De finske Udsendelser herfra kan ingen jordisk Magt beslaglægge som Smuglergods — ikke en Gang Luleå Domkapitel!

Herluf.

Suomen Löpenhaminassa olevan ministerin raportti No 3-1929.
18.VII.1929.

III.

Suomen ylioppilasvaltuuskunnan
käynti täällä .

Koska ylioppilaspolitiikka Suomessa on eräänlaisena voimatekijänä ja koska Suomen ylioppilaiden esiintyminen täällä vaikuttaa ainakin mielialaan, katson asiakseni kertoa vähän ylioppilasvaltuuskunnan käynnistä täällä, sitä suuremmalla syyllä, kun asiaan maamme hallituksesta käsin oli kiinnitetty huomiota (salasähkösanoma 29/5 -29).

Ylioppilasvaltuuskunnan käynti täällä sattui samaan aikaan kuin täällä oli sekä yliopiston 450 - vuotisjuhla että pohjoismainen "Sangstavne". En katsonut mahdolliseksi suorastaan tarjota neuvoja ylioppilaille, mutta yksi valtuuskunnan jäsenistä, hra Vanne, oli aikaisemmin pyytänyt lähetystösihteeri Nyyssöstä vaikuttamaan tanskalaisiin ylioppilasvaltuutettuihin, jotta he suopeasti suhtautuisivat suomalaisten toiveisiin ja vaatimuksiin, ja tämä sama henkilö kävi sitten lähetystössä ja myöskin minun puheillani. Minä pidin mainittua avunpyyntöä merkinä siitä, että todella yhteistoimintaa haluttaisiin; tietenkään en sanallakaan ilmoittanut, että maamme hallitus oli asiaan kiinnostunut. Keskustelun aikana lausuin mielipiteeni olevan, että asia oli ensi sijassa harkittava siltä kannalta,

tahdottiinko yhteistyötä vai eikö. Ellei sitä haluttu, voitiin tietysti esittää mitä vaatimuksia tahansa. Huomautin kuitenkin, että eiköhän syynä siihen, ettei yhteistyön säilyttämislle osattu antaa oikeata arvoa, ollut skandinavisen kulttuurin aliarviointi. Oltiin valmiit -- omituista kyllä pienen kansan puolelta -- ennakkolta pitämään selviönä, että suurten kansojen kulttuuri ilman muuta on myös korkeampi, lukuunottamatta, ettei tässä asiassa väenpaljous merkinnyt kaikkea, lukuunottamatta, että Skandinavian kulttuuri, joka lisäksi kohosi samalta historialliselta ja maantieteelliseltä pohjalta oli täysin aikamme korkeimman kulttuurin tasolla, osittain korkeammallakin kuin suurissa maissa. Sain tähän sen vastauksen, että nuoriso ei niin paljon välitä kulttuurista kuin ulkopoliitikasta; hra Vanne viittasi m.m. Ahvenanmaan asiaan ja Baltian maiden ystävyysjärjestöjen tärkeyteen. Huomautin tähän, että vaikkapa asiata tältäkin kannalta katsottaisiin, niinhän kaikei todellisen vaaran uhatessa edes nopea Skandinaavia meille olisi tärkeä; Suomenlahden eteläpuolisten maiden itsenäisyyden säilyttämisen merkityksen meilläkin ymmärtää jokainen suomalainen, mutta tokkohan vastuunalainen ihminen tahtoisikin kytkeä meidän kohtaloamme Suomenlahden eteläpuolisten maiden kohtaloon. Tähän en saanut vastausta.

Yhteistyön suotavuus -- osana pohjoismaiden kansojen muutakin yhteistoimintaa -- kuitenkin jotenkuten myönnettiin, ja me ryhdyimme keskustelemaan siten suomalaisista toiveista ja vaatimuksista. Huomautin, että kielten moninaisuuden vuoksi suuretkin kansat ovat kunnianarkuussyistä välittämättä, ollut valmiit myönnytyksiin. Niinpä olivat ranska ja Englanti Kansain-

liiton kielinä, Italian, Espanjan ja Saksan yrittämättä sitä muuttaa, samoin ranska yksinään Bernin liiton kielenä. Oli kuitenkin yleisesti hyväksytty Kansain- ja samoin Bernin-liitossa se menettely, että kukin saattoi puhua omaakin kieltään, jos oman tulkin kautta piti huolta sen kääntämisestä. Koska Skandinavian kieliä puhuvat pohjoismaiset muodostavat suuren enemmistön, olivat tietenkin skandinaviset kielet tunnistettavat kongressikieliksi, mutta pitäisi olla mahdollista ajaa perille sellainen järjestely, että periaatteellisesti sallittaisiin esiintyä suomeksi (ja islanniksi), kun puhuja itse pitäisi huolta tulkitsemisesta. Sitä vastoin ei mielestäni pitäisi asettaa sellaista vaatimusta, että Suomen ylioppilaat kirjoittaisivat skandinavisille ylioppilasjärjestöille englanniksi. Tähän hra Vanne sanoi, että tämä seikka ei ensinkään ollut kohdannut vastusta Skandinavian ylioppilaiden puolelta. Minä puolestani vastasin hänelle, ettei Suomen ylioppilaiden pitäisi kopeilla maan kielitaidottomuudella, varsinkin kun jokainen tietää Suomessa olevan tuhansia ruotsin kieltä, mutta harvoja englantia osaavia. Tehostin, että tätä vaatimusta kaikki Skandinavian ylioppilaat sydämessään pitävät loukkaavimpana, eräänlaisen haluttomuuden osoituksena, vaikkeivät kenties tätä ajatustaan tuo julki.

Olenkin sittemmin saanut eri taholta tällä mielipiteelle vahvistuksen.

Tunnettua on, että keskustelut tosiallisesti johtivat yhteistyön haaksirikkoutumiseen, vaikka tämä on peitetty kauniilla sanoilla. Ruotsalaisten jyrkkään vastustukseen raukeni ehdotus sallia käyttää suomen kieltä silläkään ehdolla, että lausunto tulkitaan. "Ammatillisessa yhteistyössä" voivat suomalaiset kirjoittaa eng-

lanniksi pohjoismaisille ylioppilasjärjestöille ja pöytäkirja ammatillisissa neuvotteluissa voidaan kirjoittaa skandinavisten kielten ohella myös suomeksi -- se oli neuvottelujen suuri saavutus! Suomenkieliset ylioppilaat luopuvat vapaaehtoisesti välittömästi yhteiskosketuksesta jättäen sen ruotsinkielisten ylioppilaiden hoidettavaksi. Tärkeänä pidän kuitenkin, että neuvottelujen katkeaminen sai diplomaattisesti sievän muodon, niin että tosiallinen katkeaminen ei näkynyt ja että siis jäi jäljelle mahdollisuus *vastedes* ottaa uudelleen langan päästä kiinni. Suomalaisia tulee vastakin kutsuttavaksi "ammatillista, laatua oleviin yhteisneuvotteluihin.

Köpenhaminassa heinäkuun 18 päivänä 1929.

E. A. Schier

Suomen Köpenhaminassa olevan ministerin raportti No 3-1929.
18.VII.1929.

IV.

Kielin Nordisch-Deutsche Woche.Saksalaiset vähemmistöt Sønderjyllannissa.

Jo vuosi sitten oli Helsingissä oleva Saksan lähetystö minua kiusanut pitämään esitelmää Kielissä, ja se lupaus oli täytettävä, vaikkakin oli vaikea ehtiä saada tieteellinen esitelmä kokoon kaiken muun ohella. Matkustin täältä lauantaina 15 p. Lübeckin kautta, josta minut sunnuntaiamuna noudettiin Kieliin, joten juuri ehdin itse pääjuhlaan 16 p.:ksi. Oma esitelmäni oli 19 p. kesäkuuta.

Minun asiani ei ole tässä kertoa komeasta vastaanotosta, jossa koko Saksan imponeeraava yliopistolinen maailma suureksi osaksi yliopistojen rehtorien kautta oli edustettuna, eikä myöskään niistä monista juhla-aamiaisista, joissa olin läsnä ja joissa saksalaisten tiedemiesten puolelta minulle osoitettiin mitä herttaisinta, epäilemättä Suomeen kohdistunaa ystävyyttä. Tahdon ainoastaan lausua, että tätä koko tilaisuutta täytyy katsoa Saksan puolelta nimenomaan Tanksaa kohti ojennetun sovinnon kädeksi. Tankan puolelta oli kohonnut koko yritystä vastaan varoittavia ääniä; oli lausuttu, että niin kauan kuin rajakysymystä vielä pidettiin avoimena kysymyksenä ja Saksan puolella agitatsio-

nia harjoitettiin, ei tanskalaisten pitänyt ottaa osaa näihin päiviin. Nämä epäilykset kuitenkin voitettiin, ja Tanskan puolelta Kielissä oli sellaisia edustajia kuin yliopiston rehtori, matematiikan professori Hjelmslev ja kuuluisa Nobel-palkinnon saaja Niels Bohr, joka juhlatilaisuudessa promoveerattiin Kielin yliopiston kunnia-tohtoriksi ja jota hänen astuessaan ottamaan kunnia-kirjaansa vastaan tervehdittiin suurin suosionosoituksin.

Juhlassa pidetyissä puheissa tuli suosiollinen mieliala näkyviin, esim. erittäinkin niissä, joita "Institut für Weltwirtschaft und Seeverkehr" sekä "Institut für internationales Recht"-laitosten komeissa aamiaisissa pitivät prof. Hjelmslev ja Tanskan Saksassa akkrediteerattu ministeri Zahle. Mielestäni täytyy Kielin viikkoa jonka aikaansaannista kunnia tulee ennen kaikkea Kielin "Universitäts-gesellschaft" in puheenjohtajalle, Reichsratin jäsenelle tohtori Schiffererille, katsoa todelliseksi edistysaskeleeksi sovintoon saksalaisten ja tanskalaisten mielialojen välillä. Virallisestihan sovinto kylläkin on olemassa, mutta todellisuudessa mieliala yhäkin on vihamielinen; saksalaista ei ystävällisin tunteisin eikä samoin mainita Tanskassa.

Koska en ole vielä ensinkään käynyt tervehtimässä Suomen varakonsuleja -- kuulen, että Saksan lähettiläs joka vuosi tekee kiertomatkan konsuliensa luona -- päätin paluumatkalla poiketa muutamia matkan varrella olevia konsulaatteja katsomaan tutustuakseni o-malta näkemältä hiukan myös Sønderjyllantiin. Olin aikonut aloittaa Sønderborgista, mutta asianomainen konsuli oli matkalla, minkä vuoksi matkustin suoraan Hadersleviin. Varakonsuli Outzen otti minut erinomaisen ystävällisesti vastaan, näytti minulle kaupungin kaunista ympä-

ristöä ja hankki minulle tilaisuuden tavata saksalaisten johtavia henkilöitä, ja seuraavana päivänä hän saattoi minua Tønder kaupunkiin, jossa minulla niinkään oli tilaisuus puhutella erästä saksalaisten johtomiestä sekä käydä saksalaisissa vähemmistökouluissa.

Ensinnäkin tulee sanoa, että ilmeisesti ne monet saksalaiset "liikkeet", joita Sønderjyllannissa on tavattu ja joita olen esittänyt raporteissani (No 5, ynnä v.a. Asiainhoit. rap. No 3 v:lta 1927 sekä No 2, ynnä v.a. As.hoit. rap. No 1 v:lta 1928), ovat kadonneet. Niiden varsinainen pohja oli taloudellisissa oloissa, ja kun olot nyt näyttävät tasautuvan, ovat "liikkeetkin" hävinneet. Useat pakkohuutokaupat, jotka uhkasivat karkoittaa tilojen omistajat tiloiltaan, on saatu apukassojen turvin peruutetuiksi, missä tilanne ei ole ollut aivan toivoton. Ja samalla ovat tanskanpuoliset maanviljelijät saaneet nähdä, että myöskin Saksan puolella olot saattavat muuttua epätoivoisiksi -- siellähän on ollut suoranaisia levottomuuksiakin vaikean taloudellisen tilan vuoksi. Cornelius Petersen, joka äkki-jyrkin kääntein ensimmäisenä pani erään tällaisen "liikkeen" alulle, on ollut ankarasti hermosairaana ja vasta palannut takaisin, ja muutkin "liikkeet" ovat pysähtyneet alkuunsa -- tanskalaismielinen väestö on jäänyt niiden ulkopuolelle, saksalaismielinen tietenkin jäänyt edelliseen oppositiionsa.

Ne vaikutteet, joita saa pääasiallisesti autonikkunasta ja enemmän tai vähemmän tilapäisten keskustelujen nojalla, eivät ole tietenkään kovinkaan varmoja. Joka tapauksessa saa sen varman käsityksen, että Tanskan uudella alueella tarmokkaasti pyritään tanskalaisen maanviljelyksen voimaperäisyyteen, ja esim. Haderslevin ympäristöllä tuntuu tässä suhteessa jo saavutetunkin huomattavaa. Tønderin seuduilla saa kuitenkin sen vaikutteen, että maan voimaperäisen viljelyksen toteuttami-

seen vielä tulee kulumaan melkoinen aika. Hyvin harvoin näkee niitettäviä heinämaita, suurimmaksi osaksi vain laitumia. Tietenkin on talviruokinta täällä melkoisesti lyhyempi kuin Suomessa, mutta sittenkin maan nykyinen käyttö perustuu siihen, että karjaa kasvatetaan suuressa määrässä teuraseläimiksi, syksyllä myytäväksi, kun laiduntamisen aika loppuu. Kun nyt saksalaiset suunnittelevat esteitä karjantuonnille Saksaan, aluksi tullikoroituksilla ja, kun sitä ei hyväksytty Saksan valtiopäivillä, väliaikaisella eläintuonni kiellolla neljänä syyskuukautena (ks. LÄh. kirj. No 990 t.k. 11 p:ltä), niin voi ymmärtää, että jonkinlainen levottomuus taaskin vallitsee.

Sønderjyllannin vähemmistöä suojaavasta lain-säädannöstä ja tätä tarkoittavista toimenpiteistä olen laajasti tehnyt selkoa raportissani No 1 v. 1928. Liitän tähän nyt vain muutamia henkilökohtaisia lisänavaintoja.

Niinkuin jo silloin huomautin, on Sønderjyllannin oloille omituinen seikka, että tanskalais- ja saksalaismielisyys ei kulje kielirajoja myöten; Tanskaan liitetyn alueen "saksalaisista" on melkoinen osa sellaisia, joiden äidinkieli on tanska ("Hjemmetyskere", "Heimdeutsche"), ja toiselta puolen on, tosin vain joitakuita, sellaisia saksankielisiä, jotka lukeutuvat tanskalaisiin. Tanskan kieli on aikaisemmin ulottunut melkoista etelämmäksi, kunnes se kohtasi toisaalta ali-saksalaisia, joiden kielenä oli "Plattdeutsch", toisaalta friisiläisiä; sittemmin on tanskan kieli hävinnyt melkoisen vähiin nykyisen rajan eteläpuolelta, puhumatta Flensburgin kaupungista, jossa on melkoinen tanskalainen vähemmistö. Slesvigin aikaisempi omituinen asema

toisella puolen personaaliunionissa Tanskan kanssa , toisaalta taas Saksaan kuuluvana alueena, jossa vanhempana aikana saksan kieli oli vallitsevana virka-kielenä, yleensä sanoen Slesvigin ja Slesvig-Holsteinin yhteys oli synnyttänyt eräänlaisen slesvigiläisen yhteistunnon kielestä huolimatta. Asia on samantapainen kuin Elsassissa, jossa ranskalaismielisyys ei ensinkään kysy kielirajoja. Kotikielenä oli Slesvigin pohjoisosissa yleensä eteläjyllantilainen tanskan murre, "Plattdänisch", niinkuin täällä on tapana sanoa, kieli-muoto, joka alituisten kosketusten vuoksi "Plattddeutsch"-in kanssa on jonkunverran sitä lähentynyt, mutta koulussa opetettiin "Hochdeutsch"ia. Samaan tapaan haluavat Tanskan alueella olevat saksalaismieliset edelleen jatkaa, kuitenkin ollen kehittämissä entistä enemmän saksan-kielisiksikin.

Tanskalaiset usein mielellään mainitsevat , että he ovat yhdessä kohdassa vielä vapaamielisempiä kuin suomalaiset : sen sijaan että Suomessa on lain mukaan annettava alkeisopetusta lapsen "äidinkielellä", joksi kieleksi on katsottava se kieli, jota lapsi yksinomaan tain paraiten osaa, tanskalaisen lain mukaan vähemmistökouluun otetaan jokainen lapsi vanhempain toivomuksen mukaan, Huomattava tässä kuitenkin on, että saksalaiset ja tanskalaiset eivät ole ääretömän kaukana toisistaan ja että Slesvigin tanska kok^o huomattavasti poikkeaa kirjatanskasta, joten siis kou-

x) Ei ole kuitenkaan kenenkään päähän pälkähtänyt sellainen valoisa ajatus, että Saksan puolella olevissa tanskalaisissa kouluissa olisi opetettava Slesvigin tanskalaismurretta, jolla ei ole mitään kirjallisuutta, eikä tanskan kirjakieltä. Verrattakoon tähän, että prof.K.B.Wiklund sanoo, että Länsipohjan kouluissa, jos siellä suomea opetettaisiin, olisi opetettava Länsipohjan suomalaismurretta joka ei likimainkaan samalla tavalla eroa suomen kirjakielistä kuin "Jydsk" tai "Sønderjydsk" eroaa kirjatanskasta !

lun oppiminen joka tapauksessakin vaatii erikoista työtä. Edelleen on huomattava, että saksalaismielisissä perheissä kaupungeissa nykyään puhutaan enemmän saksaa kuin aikaisemmin, s.o. itse tanskalaisaikana enemmän kun sitä ennen. Mahdollisesti vaikuttaa saksalainen koulun valitsemiseen myös halu saada täten hyvin opituksi sellainen "suuri kieli" kuin saksa, minkä ohella koulussa samalla opetetaan tanskakin.

Tahdon sivumennen mainita, että kun tanskalaisille esittää meidän lainsäädäntömme näkökohdat, joiden mukaan kahsakoulun tehtävänä ei ole ensinkään muun kuin äidinkielen opettaminen, vaan ensi sijaan elämässä tarvittavien reaalitietojen antaminen ja joiden mukaan koko oppi- ja kouluvelvollisuus tarkoittaa lasten eikä vanhempien oikeuden valvomista, niin tanskalaiset myöntävät meidän kannan oikeamielisyyden.

Yleensä Sønderjyllannin kielellisiä vaikeuksia tuntuu helpottavan verraten yleinen kaksikielisyys, ainakin saksalaisissa ja saksanmielisissä. On tosin tanskaa osaamattomia -- sain sen itsekin kokea kun kysyimme eräältä ukolta "Veien efter (nach!) Tønder", eikä hän tanskalaista kysymystä ymmärtänyt -- mutta näiden väitetään olevan harvinaisia poikkeuksia. Kun minä kävin Tønderin saksalaisissa kouluissa ja "Amtskolekonsulent" Nikolaj Svendsen ryhtyi itse kyselemään oppilaita tehden nopeasti joka toisen kysymyksen tanskaksi, joka toisen saksaksi, niin oppilaat ilman mietimättä ja tuskin huomaten kielenvaihdosta vastasivat sillä kielellä, mitä kyselijä kulloinkin käytti. Oliä

Jyllantilaismurretta on köpenhaminalaisen jokseenkin mahdoton ymmärtää, ellei asianomainen mukautu puhetaan kirjakielen mukaan; sitä vastoin ei Länsipohjan suomalaismurre eroa kirjakielestä edes samassa määrässä kuin muutamat Suomen alueella olevat murteet.

saapuvilla sekä tanskan että saksan tunnilla ja huomasin oppilaiden täysin hallitsevan kumpaakin kieltä, sellaistaistenkin, joiden todellisena kotikielenä sanottiin olevan saksa. Ääntämisestä voi huomata, ettei se ollut Kööpenhaminan tanskaa, mutta sitähan täällä käsin ei puhutaankaan, kielensävy on aina jonkunverran paikallismurteen väriltä.

Saksalaisten johtomiesten tai saksalaisten piirien luottamusta nauttivien henkilöiden kanssa keskustellessani myönsivät kaikki, että tanskalaiset kohtelevat vähemmistöään tyydyttävästi; eräs huomautti erittäin, että kohtelu oli paljon oikeudenmukaisempi kuin mitä saksalaiset olivat suoneet tanskalaisille ennen rajansiirtoa. Kysyessäni, mitkä seikat erikoisesti herättivät tyytymättömyyttä, sain vastaukseksi, että pääasiallisesti oli kaksi seikkaa tyytymättömyyden aiheena. Toinen oli se, että saksalaisilla kouluilla ei ollut omia johtokuntia eli "kommissioneja" vaan yhteiset tanskalalaisten kanssa ja ettei niissä tapauksissa missä tanskalainen ja saksalainen koulu kuuluivat yhteen, kummallakin ollut eri johtajaansa, vaan tanskalainen opettaja saattoi olla koko koulun johtaja. Toinen seikka oli se, että oli olemassa ainoastaan saksalainen keskikoulu, mutta ei mitään yliopistoon johtavaa kymnaasia. Saksalaisten hartain toivomus oli, että saksalaisen koulun suorittanut, mutta tanskan kieltä täysin osaava, voisi päästä Kööpenhaminan yliopistoon opintojaan jatkamaan (tanskaksi tietenkin, muustahan ei ole kysymys), sen sijaan että saksalaisen keskikoulun käyneen nykyään täytyy joko mennä tanskalaiseen kouluun tai Saksaan. Mutta tätä eivät tanskalaiset ole myöntäneet, vaan sanomalehdet ovat päinvastoin panneet jyr-

kästi vastaan. Ilmeisesti oli saksalaisilla jonkinlaisia toiveita, että Stauning pikemmin täyttäisi heidän toiveensa kuin Madsen-Mygdal ja konservatiivit. Jotakin sellaista oli Stauning jo ennen viime vuoden Landsting-vaaleja myöntänyt sekä siitä joutunut natsionalistisen moitinnan alaiseksi, mutta vielä ei asiasta ole mitään kuulunut.

Minä kysyin myöskin suoraan, toivovatko saksalaiset uutta rajojen järjestelyä tai koko pohjoisen Slesvigin palauttamista Saksalle. Toinen puhuttelemistani vastasi tähän, ettei suinkaan heiltäkään kielletä toivomisen oikeutta, samoin kuin se oikeus oli tanskalaisilla ennen uutta rajanjärjestelyä. Toinen taas sanoi ainoastaan, ettei rajankäynti ollut tapahtunut aivan yhtäläisten oikeudenmukaisten periaatteiden mukaan. Ensimmäisessä vyöhykkeessä, joka tuli Tanskalle, oli äänestetty en bloc, etelässäpäin kunnittain, Jos samaa menetelyä olisi noudatettu pohjoisessakin vyöhykkeessä, olisi raja tullut luonnollisemmaksi; ei esim. Tønder, jossa on saksalainen enemmistö, olisi tullut tanskalaiseksi.

Mielestäni ei tanskalaisilla ole mitään syytä ylpeillä siitä, että vähemmistön kohtelu muka heidän kotimaassaan olisi parempi kuin meillä. Mutta vähemmistöhan on täällä aivan pieni. Siitä huolimatta luulisin tanskalaisilla olevan syytä toivottaa saksalaisten vaatimaton toivomus saada lähettää omasta kymnaasista oppilaita yliopistoon, koska he nykyisten olojen vallitessa pakoittavat saksalaisen koulun käyneet nuorukaiset, elleivät siirry tanskalaiseen kouluun, lähtemään ulkomaille ja siten eksporteeraavat älymystöä ja ylläpitävät pienen

asian vuoksi katkeruutta. Joka tapauksessa on myönnettävä, että Tanska yleensä järkevästi ja taitavasti on hoitanut vähemmistökyösymyksensä.

Tässä yhteydessä mainitsen, että paluumatkalla Haderslevista poikkesin Koldingissa ja että 27-8 p. kesäkuuta kävin Næstvedissä, jolla viimeainitulla matkalla myös lähetystösihteeri Nyssönen ja pääkonsulimus olivat kutsuttuina mukana. Kummassakin paikassa minulle näytettiin sairaaloita, parantoloita, vanhusien koteja, museoita, linnoja ja oppilaitoksia, Næstvedissä myös Kehlerin keramiikkitehdas, yksi Tanska etevimpiä työpajoja tällä alalla. Ei ole mahdollista tähän merkitä yksityiskohtaisia havaintoja, mutta yleisin sanoin voi sanoa, että kaikki näkemäni todistavat Tanskan korkeata kulttuuria. Huomattava on että Amtit s.o. läänit pitävät huolta esim. teistä ja sairaaloista saamatta siihen valtioapua, mutta käyttäen niihin Amtille tulevaa veroa. Tulos on mainp; sairaalat ovat kaikissa suhteissa ensiluokkaisia ja tiet erinomaisia, sanotaan maailman parhaita.

Luulen näillä konsulaattikäynneillä olevan merkitystä, ei ainoastaan siinä, että Suomi täten tulee huomatuksi, niinkuin Næstvedin varakonsuli Grønholt huomauttaa, vaan myös siten, että Suomi täten voittaa uusia ystäviä. Erittäin tahdon mainita sitä erinomaista ystävyyttä, jolla Præstøn Amtin Amtmand G. Toft osoitti meitä kaikkia kohtaan Næstvedissä asettuen koko päiväksi käytettäväksemme.

Köpenhaminassa, 18 päivänä heinäkuuta 1929.

E. N. Lehto

Suomen Köpenhaminassa olevan ministerin raportti No 3-1929.
18.VII.1929.

V.

Kongresseja ja kokouksia.

Kööpenhamina on ollut kevät-kesästä suuri kongressien ja kokousten kaupunki. Mainittakoon ensinnäkin "Nordisk Sangstavne" 31/5 - 2/6, johon oli kokoontunut tuhat laulajaa kaikista viidestä pohjoismaasta ja jossa sekä kunkin maan laulajat esiintyivät erikseen että kaikki yhteisesti. Minun on ilo mainita, että "Suomen Laulu", joka kokoukseen otti osaa, suoritti osansa loistavasti, kaikkialta kuulin mainittavan, että "Suomen Laulu" oli kuoroista paras ja että myös Leevi Madetojan osa kappaletta "Sangen i Norden" oli ehkä musikaalisesti arvokain osa sävellystä. Laulukokous, jonka presidenttinä toimiva kruununprinssi oikein täydellä todella otti osaa asiain johtoon, onnistui suurenmoisesti, vaikkakin täällä koko laulujuhla-ajatus on vielä ihmisille outo. Epäilemättä se oli omiaan pohjoismaisia ystävydensiteitä lujittamaan; tällaisen kokouksen vaikutus omaan kotimaahamme käsin ei ole suinkaan sen tuloksista vähimmäksi arvattava.

Samaan aikaan (1/6) oli myös yliopiston 450-vuotisjuhla, jota vietettiin pienessä mittakaavassa, olennaisesti vain kunniatohtoripromotsionilla, jossa kunniatohtorin arvo tuli 4 suomalaisenkin osaksi (näistä

kaksi, professorit Granfelt ja Komppa saapuvilla) sekä juhlapuheella. Minun tehtävänäni oli lausua Turun yliopiston tervehdys saman yliopiston kansleerina; myös "Politiken" ja "Nationaltidende" olivat pyytäneet minuakin, yhdessä useiden ulkomaisten tiedemiesten kanssa, lausumaan ajatukseni Kööpenhaminan yliopiston riemujuhluvuoden johdosta.

Tämän lisäksi mainittakoon luterilainen maailman konventti 26/6 - 4/7, jossa suomalaisillakin oli arvokas paikka: piispa Gummerus oli puheenjohtajana kokouksen ehkä tärkeimmässä ja vaativimmassa valiokunnassa.

Kesäkuun 20 p. avattiin täällä "Købstads - Delegeretmøde", johon Suomesta ottivat osaa yliopistonrehtori prof. A. Tulenheimo, lääkärintäneuvos A. Tollet ja johtaja Yrjö Harvia. Ja 9 p. kesäkuuta alkoi kongressi nuorison vaihtoa varten (The Exchange of Youth), jonka kansainvälinen Rotary/^{Rotary/}klubi oli pannut toimeen ja jossa myös oli suomalaisia edustajia (hra ja rouva Salmensaari).

Erityisesti tulee mainita kaksi kokousta kesäkuun 27 -30 päivän välillä, joiden tarkoitukset kävivät vastakkain: kieltoain vastustajakokous ja "Avholdsselskabers Landsforbund" in riemujuhla kokous, joihin kumpaankin olin kutsuttu. Oli luonnollista, etten voinut mennä edelläseen, kuolimatta siitä, että kokouksen presidenttinä oli itse pääministeri. Mutta näin ollen pidin oikeana, etten myöskään ollut mukana jälkimmäisessä (Suomen edustaja kanslianeuvos Liakka ei muuten käynyt lähetystössä, joten en päässyt hänen kanssaan kosketuksiin). Muut pohjoismaiden diplomaat-

tiset edustajat menettelivät samalla tavoin yhteisen sopimuksen mukaan. Kieltolain vastustajain kokoukselle antoi jonkun verran vastenmielisen leiman, että siinä alkoholinmyynti-intressit olivat kovin voimakkaasti edustettuina. Prof. Ehrnroothin esitelmä kokouksessa on täällä herättänyt suurta huomiota. Kanslianeuvos Liakan tätä vastaan käypä esitelmä, samoinkuin myös hänen haastattelunsa on myös ollut lehdissä kerrottuna, mutta useimmat lehdet näyttävät mieluummin uskovan prof. Ehrnroothia. Tanskalaisessa "Afholdsdagbladet"lehdessä oli (27/6 -29) lausuttu se toivomus, että Suomen lähetystöt Skandinaviassa dementeeraisivat sanomalehdissä yhä näkyviä pöyristyttäviä tietoja Suomessa tapahtuvasta alkoholin väärinkäytöstä ja tästä johtuvista rikoksista. Lähetystömme on tietysti tähän valmis, jos tämä vain on mahdollista ja jos voimme saada Suomesta täysin luotettavia virallisia tietoja siitä, mitä todella tapahtuu. Varottava vain on, ettei näiden virallistenkaan tietojen julkaiseminen voisi suuresti mainettamme parantaa.

Köpenhaminassa 18 päivänä heinäkuuta 1929.

E. S. Linné

Suomen Köpenhaminassa olevan ministerin raportti No 3-1929.

18.VII.1929.

VI.

"Nordisk og Baltisk."

Symptomaattisena seikkana mainit-
sen, että "Nationaltidende" 11 p. heinäk. t.v. sisälsi
"kronikan", jonka otsakkeena oli edelläoleva. Kirjoitus,
jonka tekijä on ruotsalainen toht. Gustaf Olsson Lunda-
dista, tarkoittaa sen asian teroittamista, että uuden
tilanteen Itämeren rannoilla välttämättä tulee johtaa
pohjoismaisesta yhteistyöstä pohjoismais-balttilaiseen
yhteistyöhön. Huomautetaan, miten Venäjistä irtauneiden
valtioiden keskuudessa on kolme, nimittäin Suomi, Viro
ja Latvia, niiden vanhojen siteiden johdosta, mitkä si-
tovat näitä Ruotsiin, ennakolta itsestään määrätty
liittymään pohjoismaiseen kulttuuripiiriin, ja että tä-
män johdosta Ruotsilla on oleva sija pohjoismaiden
keskeisenä valtiona. Liettona vanhettuneena agraari-
maana ja ranskalais-orienteeraunut Puola jäävät loi-
tommaksi.

Kirjoitus, johon kuningas Kustaan käynnit
Baltian maissa todennäköisesti ovat antaneet aihetta,
todistaa alkavaa mielenkiintoa Balticumia kohtaan. E-
rääät tanskalaiset ovat keskusteluissa myös viitanneet
viimekesäiseen sosialiviikkoon, jossa ensi kertaa Balti-
cum oli pohjoismaiden mukana, ja että tässä Suomi tosi-
allisesti esiintyi yhteistyön aloittajana ja välittäjänä.

Köpenhaminassa 18 päivänä heinäkuuta 1929.

E. A. Lönn.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C3.

ASIA:

U. a. Asiamiehittäjä Kyyssösen rap. 4.

Näpöenhannina

30/7 1929.

Köpenhamina, 31 p:nä heinäkuuta 1929.

No 1092

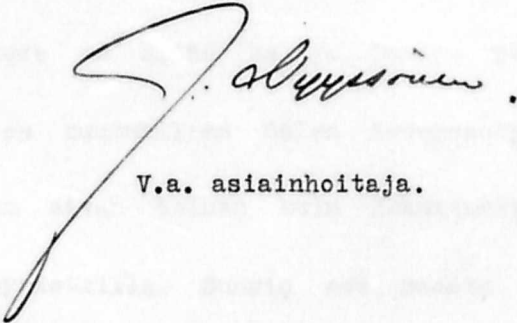
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 13/102 he 0. 19 29		
5/8. 29	No	Liit.
RHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	C3	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää
raporttini No 4, joka sisältää seuraavaa :

(100. Pröb.) 1. Grönlanti.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erin-
omaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé,

Helsinki.

30. VII. 1929

LAINOJA		
No 13 / 102 kas. O. D. 29		
5/8.29	5	LM.
MAA	MAA	ACIA
5	C8	

I.

Grönlanti .

Koska viime aikoina kysymys Grönlannin kauppamonopolin y.m. olojen uudestaan järjestelystä on astunut päiväjärjestykseen, lienee selonteko tämän Tanskan ainoan aluemaan oloista ja niiden kehityksestä paikallaan.

Grönlanti on kaikista maailman aluemaista yleensä omalaatuisin. Se on alaltaan suunnaton, 2.180.000 km². Sen suurin pituus on 2.650 km ja leveys yli 1000 km. Sen eteläkärki on suunnilleen Oslon leveysasteella, mutta sen ilmasto on aivan toinen kuin Skandinavian maissa samoilla leveysasteilla. Suurin osa maasta on sisämaajään peittämä, jonka paikatellen arvioidaan olevan 1 - 2 km. paksun. Paikatellen ulottuu jääkerros mereen asti; tällöin se puristuu vuonoja ja laaksoja pitkin irtautuen uiviksi jäävuoriksi. Jäitten peittämän alueen lasketaan olevan 1.869.000 km² laajan, joten jäättömän rannikkoalueen osalle jää vain 313.000 km².

Itärannikon tekee kylmä napavirta, joka kuljettaa mukanaan jäärykkiöitä valtavana vyönä, mahdottomaksi lähestyä muuta kuin parina kesäkuukautena. Asutusta onkin siellä vain parissa kohdassa, nim. Angsmagssalik'issa ja Scoresby'n salmessa, yhteensä 700 henkeä.

Pohjoisranta on asumaton ja mahdoton asuttaa. Luoteiskulmassa asuu kuitenkin n. 200 henkeen nouseva eskimolaisheimo. Täältä koko joukon etelään päin on Upernivik-alue, jossa asutus jälleen alkaa jatkuen pitkin rantaa saaren eteläiseen kärkeen, Kap Farvel'iin asti. Yhteensä siellä on 13.000 henkeä. Täällä päin voidaan merellä kulkea 8 kuukautta vuodessa.

Grönlannissa on huomattavia hiilikerrostumia, mikä osoittaa saaren joskus olleen troopillisen. Vaikka hiilet ovat sangen hyvää laatua, ei toistaiseksi ole katsottu kannattavan niitä louhia muuta kuin maan o-miksi tarpeiksi.

Metallista on toistaiseksi löydetty vain kryoliittia maan eteläosassa.

Puita puuttuu multaperän niukkuuden takia melkein kokonaan. Etelässä kasvaa vain jokunen koivu. Eläi-

mistä mainittakoon moskushärkä pohjoisessa, itärannikolla peura, kettu, jänis, näätä, susi ja rannikoilla jääkarhu.

Kotieläimiä on koirien lisäksi lampaita ja vuo-
hia (yht. n. 2000 kpl.) ja jokunen lypsylehmä.

Grönlannin asutuksella on omituiset vaiheet. Ensimäinen maahan saapunut eurooppalainen oli Erik punainen, jonka v. 983 rauhattomaksi julistettuna täytyi paeta Islannista. Hän antoi saarelle nimen Grönland, kuten luullaan, jotta saisi muitakin lähtemään sinne uskotellessaan sitä vihreäksi. Se onnistuikin ja pian oli saarella noin 200 taloa, 16 kirkkoa, piispan, luostareita y.m. käsittävä itsenäinen siirtokunta. Keskenäiset riidat ja tarvikkeiden tuonnin vaikeudet aiheuttivat kuitenkin sen, että v. 1261 siirtola pyysi päästä Norjan kuninkaan Haakonin alaiseksi. Vähitellen siirtola alkoi sitten rappeutua -- elämä oli liian raskasta, ylenvoimakkaita luonnonvoimia vastaan taisteltaessa. V. 1410 mainitaan viimeisen laivan Norjasta saapuneen Grönlantiin. Sen jälkeen ei siirtolasta ole tietoa ja asukkaat ovat sukupuuttoon hävinneet. Sen aikaisista haudoista löydetty luut todistavat vain rodun degeneroituneen pienentyen kooltaan huo-

mattavasti. Kun Grönlannin aposteli Hans Egede v. 1721 saapui sinne, tapasi hän yksinomaan eskimoita.

Egede oli syntynyt Norjassa tanskalaisista vanhemmista. Hänen lähetystoimintansa ohella toimi Grönlannissa norjalainen kauppaseura, joka kuitenkin menestyi huonosti, kunnes Tanskan kuningas Fredrik IV v. 1728 otti hoitaakseen Grönlannin kaupan. V. 1774 otti Tanskan valtio tämän haltuunsa ja hoitaa sitä yhä edelleen. V. 1921 julisti Tanska ottaneensa saaren kokonaan hallintoonsa. Sittemmin sopi Tanska Norjan kanssa siitä, että tämän alamaiset eräissä määrättyissä paikoissa saisivat nauttia samoja etuja kun tanskalaiset. Samanlainen sopimus on tehty myöskin Suurbritannian ja Ranskan kanssa.

Viime 200 vuoden aikana on Tanska tehnyt paljon eskimoiden sivistyttämiseksi ja heidän olojensa parantamiseksi. Niinpä suurin osa on jättänyt nomaadielämänsä asuen eurooppalaisissa taloissa. Eskimokielisiä kouluja on perustettu ja kirkoissa saarnaa joko eskimolaiset tai tanskalaiset papit.. Länsirannikolla on noin 10 sairaalaa tanskalaisine lääkäreineen. V. 1925 perustettiin 4 langatonta lennätinasemaa, jotka puolestaan suuresti ovat omiaan poistamaan eristyneisyyden tunteen saareilta. Itärannikolla

on myöhemmin perustettu lisäksi kaksi radioasemaa. Pää-
asema on Julianehaab'issa länsirannikolla; tämä ottaa
vastaan Kööpenhaminan tiedoitukset levittäen ne muille
asemille.

Grönlannin hallinto on järjestetty laeilla vuo-
delta 1925. Sen etunenässä on "Grönlands Styrelse", jonka
johtaja esittää asiat suoraan sisä- tai kirkollisministe-
riölle. Tämä johtaja on lähinnä maaherran asemassa, mutta
asuu Kööpenhaminassa. Grönlanti on jaettu Itä- ja Länsi-
Grönlantiin, jotka hallinnollisessa suhteessa ovat kokonaan
erillään toisistaan. Länsi-Grönlanti jakaantuu taas Etelä-
ja Pohjois-Grönlantiin. Joka alueella valitaan yleisen
äänioikeuden perusteella Landsraad, Sysselraad ja Kommune-
raad. Landsraad'n johdossa on Landsfoged, jonka tulee
olla juristin ja pätevän toimimaan tuomarina Tanskassa.
Nämät maavoudit ovat kaikissa suhteissa saaren korkeim-
mat virkamiehet. He toimivat "Grönlands Styrelse"n johta-
jan lähimpinä alaisina ollen osaksi tuomareina osaksi
hallinnon johtajina. Poliisilaitoksia ja tuomioistuimia
ei ole ollenkaan Grönlannissa; niitä ei tarvita sikä-
läisissä olosuhteissa. Vankilan tapaisia ei ole myöskään,
vaan rangaistaan tarvittaessa niin että asianomainen kar-

koitetaan yhteiseltä asuinpaikalta oman onnensa nojaan.

Paitsi Landsraad'ia, joka valvoo maan yleisiä oloja ja jolla on suostuntavalta, valitaan, kuten yllä mainittiin, n.s. Sysselraad, joka etupäässä huolehtii kouluasioista, sekä Kommuneraad, joka käsittelee sosiaalisia kysymyksiä ja tarvittaessa harjoittaa järjestysvaltaa.

Kaikkiin näihin neuvostoihin on grönlantilaisille vaalioikeus ja he ovat samoin vaalikelpoiset niihin.

Grönlanti on joka suhteessa valtion hallitsema maa. Valtio käy kauppaa siellä ja ylläpitää kauppamonopolia, jonka johdossa on Kööpenhaminassa asuva "kauppapäällikkö." Sillä on myymälöitä ja varastoja jokaisella suuremmalla paikkakunnalla, joista asukkaat saavat vuodeksi kerrallaan vahvistettuihin hintoihin ostaa tarvikkeensa, kuten ampuma-, pyynti-, rakennus- ja vaatetus-tarpeita, leipää, sokeria, kahvia, teetä j.n.e. Väki-juomia ei pidetä kaupan.

Grönlantilaiset myyvät valtiolle kaikki tuotteen-sa paitsi sellaisia tarve-esineitä, joilla he harjoittavat kauppaa keskenään. Valtion ostohinnat ovat myöskin edeltäpäin vahvistetut. Grönlantilaisten tuotteista on

mainittava etupäässä ketun- ja karhunnahat, hylkeistä, mursuista, pikkuvalaista ja haahkoista saadut hyödykkeet, kalat ja viime aikoina lampaan villa ynnä liha.

Alkuaan grönlantilaiset eivät tahtoneet tietää kalastuksesta mitään; nyt sensijaan on metsäriistan väheneminen pakoittanut heidät kaloja pyytämään. Ruijan pallasta ja turskaa pyydetään nykyisin runsaimmin. Valtio ostaa kalat ja lähettää ne suolakaloina etupäässä Espanjaan. Kun hylkeet tuntemattomasta syystä ovat vähentyneet ramikkovesistä, on valtio järjestänyt valaanpyyntiä, jolla asukkaiden lihan, rasvan y.m. tarve saadaan tyydytetyksi.

Valtion monopolin tarkoituksenmukaisuudesta on kuten sanottu, viimeaikoina paljon kiistelty. Virallinen kanta, johon itse Grönlannissa käynyt entinen sosialistinen sisäministeri Hauge m.m. yhtyy, on tähän asti ollut se, että nykyisin muu systeemi ei ole mahdollinen. Jos kauppa päästettäisiin vapaaksi, niin ei ole takeita siitä, että asukkaat saisivat tuotteensa myydyiksi kohtuuhintoihin ja että he toisaalta saisivat ostaa kylliksi välttämättömiä tarvikkeita.

Valtion monopolista johtuu virallisen kannan mu-

kaan edelleen, että laivayhteyttä ylläpidetään valtion toimesta säännöllisesti Grönlannin kanssa kevään ja kesän aikana. Erikoisesti arktillisia vesiä varten rakennetut laivat kuljettavat postin ja matkustajia edestakaisin. Jos valtion monopoli lakkaisi tulisi laivayhteys säännöttömäksi eikä asukkaiden tarvikkeita voitaisi saada perille oikeaan aikaan kulloinkin. Maa on siksi harvaan asuttu, ettei yksityisen yritteliäisyyden kannattaisi ylläpitää liikeyhteyttä sen eri paikkakuntien kanssa, samassa määrässä kuin valtio sen tekee. Grönlantilaiset ovat sen itsekkin huomanneet, eivätkä halua muutosta nykyiseen järjestelmään.

Vastainen kanta, jota edustaa etusijassa yhdistys "Det ny Grönland" ja juris professori K. Berlin, on se, että monopoli on ehdottomasti vahingollinen Grönlannille. Todistaakseen väitteensä viitataan siihen, kuinka aikanaan vastustettiin Islannin ja Fär-saarten samanlaisen monopolin poistamista samalla argumenteilla. Ennenkuin Islanti v. 1786 avattiin tanskalaisille ja v. 1854 ulkomaalaisille sekä Fär-saaret v. 1855 kaikille kansoille väitettiin myöskin, että tämä tulisi olemaan asianomaisten saarten taloudellinen perikato, eikä näin ole kuitenkaan käynyt.

Vaikkakin ottaa huomioon, että olosuhteet ja kansan kehityskanta ovat siksi erilaiset Grönlannissa, ettei niitä voi verrata toisiinsa, niin voidaan esittää Alaska esimerkkinä siitä, miten eskimolaiset maan avattuakin ovat puoliaan pitäneet menestyksellä.

Mutta, että Grönlanti on pidettävä siinä määrässä suljettuna maana, etteivät edes Tanskan alamaiset saa käydä siellä, vaikkapa vain turistimatalla, se tuntuu sivustakatsojasta huomattavalta. Koko tämä kysymys tuli päiväjärjestykseen juuri sen johdosta, että yhdistys "Det ny Grønland" aikoi keväällä järjestää turistimatkan tanskalaisille sanotulle saarelle tutustuttaakseen niitä alusmaahansa ja saaren hallitus kielsi sen. Sinne saavat lähteä vain saaren virkamiehet ja asukkaat sekä tiedemiehet ja taiteilijat. Muilta maa on suljettu. Asia herätti myrskyn lehdistössä, josta ei kuitenkaan ollut muuta tulosta toistaiseksi kuin että kysymys on aktuaalinen.

Merkkinä siitä että tästä lähtien ajotaan alkaa uutta politiikkaa Grönlantiin nähden on kuitenkin pidettävä sitä "regulativia", joka julkaistiin keväällä maan hankkimisesta maanviljelystä varten Etelä-Grönlannissa ja joka kuluvaan heinäkuun 1 päivänä tuli voimaan. Tämä on

siinä suhteessa, käänteentekevä, että sensijaan että ennen maa oli kokonaisuudessaan valtion omaisuutta, jolla jokainen sai harjoittaa lampaanhoitoa y.m., mutta jolla vain talon tontti kuului asukkaalle, voidaan nyt hankkia käyttöoikeus vissiin rajoitettuun alueeseen. Onko tästä oleva ajottua hyötyä sen osoittaa tulevaisuus. Jo nyt on regulativia arvosteltu ankarasti asiantuntevalta taholta, m.m. sen takia ettei siinä ilmoitettu mitään varmaa siitä, kuinka pitkäksi ajaksi maa luovutetaan käytettäväksi millä ehdoilla tämä tapahtuu ja voidaanko viljellyn alueen käyttöoikeus käydä perintönä jälkeläisille. Toisaalta on mahdotonta edeltäpäin tietää minne halukkaat viljelijät voivat asettua, kun ei sallita maahanpäästä ja kun maata ei ole tarkemmin mitattu. Voihan sattua, ettei tarjona oleva alue ollenkaan sovi ja että matka y.m. kustannukset nousevat niin korkealle, että muualta voidaan samalla hinnalla saada maata. "Det ny Grönland" onkin asiassa kääntynyt uuden pää- ja kalastusministeri Stauningin puoleen ehdotuksella, että ensiksi perustettaisiin saarelle maanviljelyskoeasema, jolla vissi määrä nuoria tanskalaisia saisi tutustua maanviljelykseen tässä arktillisessa ilmastossa saaden sitten asettua saarelle

vakinaisesti maataloutta harjoittamaan.

Se, että min. Stauning on alistanut Grönlannin hallituksen kalastusministeriönsä alaiseksi, todistaa omasta puolestaan ~~myöskin~~, että hän aikoo kalastuselinkeinon elvyttämiseksi ottaa huomioon myöskin saaren kalavedet. Odotetaan että hän on avaava Grönlannin rannikon kaikkien tanskalaisten käytettäväksi ja täten puolestaan vaikuttava saaren avaamiseksi vähitellen. ~~Tämä~~ ei voi toistaiseksi kuitenkaan mitään varmaa sanoa.

Varmaa on että saari on menossa uutta tulevaisuutta kohden ja että Tanskasta päin tehdään paljon sen hyväksi. Grönlantia ei ole vielä tutkittu läheskään kokonaisuudessaan. Sisämaan suunnattomien jäätikköjen ^{poikki} on vain muutaman kerran kuljettu, joten ne ovat miltei tuntemattomat. Laajoja tutkimuksia on nykyisin suunniteltu toimeenpantavaksi jäätömillä rannikkoseuduilla. Onko näistä oleva taloudellista hyötyä, sen on osoittava vastaisuus. Esimerkiksi mineraaleja on toistaiseksi löydetty vain vähän. Kuten yllä mainittiin on hiilikerroksia kyllä, mutta ilmasto- ja kuljetusvaikeudet tekevät niiden murtamisen vientitarkoitukseen toistaiseksi kannattamattomaksi muuta kuin saaren omaksi tarpeeksi. Saaren ainoa antava mineraali on kryo-

liitti, jota kaivetaan Ivigtut'in luona. Kaivos on valtion oma, mutta se on luovutettu yksityisen yhtiön käytettäväksi vuotuista maksua vastaan. Tämä nousi viime vuonna 1,5 milj. kruunuun. Yhtiö suostui v. 1926 lisäksi suorittamaan lisämaksun valtion Grönlantiin sijoittamien pääomain korkojen maksuksi, mikä maksu nousi lähes $\frac{1}{2}$ milj. kruunuun. Näin ollen kryoliittikaivos korvaa melkein koko hallinnon menot saarella; noin 300.000 kr. jää kuitenkin Tanskan valtion suoritettavaksi budjetin tasapainossa pitämiseksi.

Löydetäänkö nyt toimeenpannun tutkimuksen kautta uusia kivennäiskerroksia ja voidaanko kalastus ja maatalous saada kannattavammaksi entistään, se on käyvä esille lähivuosina.

Grönlanti ei ole toistaiseksi tuottanut Tanskalle rahallista voittoa, mutta Tanskan toimintaa saaren kohottamiseksi kulttuurissa ja hyvinvoinnissa ei voida arvioida vähäksi. Jo se seikka, että alkuasukkaita jo on hallinnossa osallisina pappeina, opettajina, kaupanjohtajina, kauppa-apulaisina y.m. saatuaan osaksi saarella osaksi Tanskassa tähän tarvittavan kasvatuksen, osoittaa mikä pitkä askel saaren kehityksessä on otettu eteenpäin. Tans-

kassa ollaankin nykyisin syvästi vakuutetut siitä, että
saari käy menestyksellistä tulevaisuutta kohten.

Köpenhaminassa 30 päivänä heinäkuuta 1929.

J. A. ...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₃.

ASIA:

V. a. Asiainhoit. Nyyssösen rap. no 5.

Nöyryhämmä

25/10 1929.

Köpenhamina, lokakuun 25 p. 1929.

No 1444

ULKOASIAINMINISTERI		
No 14/102		D. 10/29
29/10-29	No	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C3	

Herra Ministeri ,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää raporttini No 5 - 1929, joka sisältää seuraavaa :

I. Folketinget'in alkanut istuntokausi.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

J. A. S. ...

Herra Ulkoasiainministeri ,

H e l s i n k i .

Suomen Köpenhaminassa olevan v.a. asiainhoitajan raportti N:5

Köpenhaminassa, 23 p. lokakuuta 1929.

I.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
No 14/102 P. D. 10 29		
29/10-29	29	LII
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	Es.	

Folketinget'in alkanut
istuntokausi .

Kuluva lokakuun 1 päivänä tapahtui

tavanomainen Folketingetin avaus. Tämä oli ensimmäinen Valtiopäiväin "alahuoneen" kokoontuminen vaalien jälkeen, jolloin enemmistö venstreltä ja konservatiiveilta liukui sosialidemokraateille ja radikaaleille. Odotettiin siis suurimmalla jännityksellä, mitä uudella pääministerillä olisi sanomista avauspuheessaan. Kuvaava oli tälle puheelle jo se, ettei sitä kutsuttu valtaistuinpuheeksi, vaan yksinkertaisesti avauspuheeksi. Alleviivataksaan sen uutta luonnetta Stauning ei esittänyt eläkkeitä kuninkaalle, kuten tapa on ollut, vaan Tanskalle, kun puhe oli päättynyt.

Odottamattoman sävyisiä ja vähänsanovia tämä puhe oli. "En tynd Kop The", kuten vastustajat sanoivat. Sen suursanaisen agitationin jälkeen, joka sosialidemokraattien puolelta oli pantu toimeen ennen vaaleja, eten-

kin työttömyys- ja puolustuskysymyksissä, olisi odottanut aivan uusia poliittisia linjoja ja laajaa reformiohjelmaa. Nähtävästi porvarillinen radikaali-ryhmä oli painanut sordininsa hallitustoveriensa innolle. Toisaalta Stauningkin varmasti oli hyvillään, ettei hän ollut tilaisuudessa täyttämään kaikkia ennen vaaleja annettuja lupauksia. Puheen sisältö oli seuraavanlainen:

Ulkopolitiikka pysyy ennallaan ja yhteistyötä Kansainliitossa etupäässä rauhallisen kehityksen ja aseistuksen vähentämisen merkeissä jatketaan. Erikoistoimenpiteisiin lainsäädäntövallan myötävaikutuksella olisi ryhdyttävä tanskalaisten tuotteiden menekien lisäämiseksi ja työttömyyden vähentämiseksi tämän kautta. Hallitus on tätä asiaa jo tutkinut ja on pian antava ilmoituksen tutkimusten tuloksista. Yleisten töiden järjestämiseen olisi tarkoituksena ryhtyä vain sikäli, kuin yksityisissä yrityksissä ei riittäisi kaikille työtä. Työttömyysvakuutuslakia oli ajateltu. Edelleen on koko sosialilainsäädäntö uudistettava ja sen hoito yksinkertaistutettava. Koska tämä kuitenkin on pitkää aikaa vaativa kysymys, tullaan eduskunnalle pian esittämään

väliaikaisia järjestelyehdotuksia. Edelleen hallitus aikoo peruuttaa edellisen hallituksen aikana voimaansaattetun lain pääomaverotuksen helpotuksista. Jo aikaisemmin Folketingille esitetty ehdotus puolustuslaitoksen muuttamiseksi rajain ja vesien vartiolaitokseksi otetaan uudelleen esille. Muista uudistusehdotuksista mainittakoon kalastuksen edistäminen, maanjako tilattomille, antitrustilaki, työnvapaus- eli n.s. kuritushuonelain peruuttaminen, ravintolaveron poistaminen, opettajain kasvatuksen parantaminen, uuden rikoslain voimaansaattaminen, revisionijärjestelmän täydellistyttäminen j.n.e.

Kuten edelläolevasta huomaa, kosketeltiin puheessa koko joukon asioita. Sanontatapa oli vain hyvin ylimalkaista mitä ohjelman päänumeroihin tulee. Tuskin yhtään selvää, lopullista ehdotusta tässä kohden. Puolustusasia nähtävästi antoi vähimmin varaa epäselvyydelle; siitähän oli jo v. 1926 tehty esitys. Mutta työttömyyden vastustaminen tanskalaisten tuotteiden suuremmalla menekillä oli jo aivan epämääräistä ja vaakuutuslakien lopullinen voimaansaattaminen lykkäytyi moneksi vuodeksi. Selvästi oli vain sanottu, että verotushelpotukset ja kuritushuonelaki peruutetaan.

Vastustuspuolueet olivat siis koko lailla oikeassa moittiessaan puhetta persoonattomaksi, ohueksi ja värittömäksi. Sitä ei voinut päättää paljoa hallituksen vastaisesta toiminnasta, vaikka valtaistuinpuheen tavallisesti on katsottu tulevan sisältää selvän osviitan hallituksen politiikasta ainakin lähinnä seuraavina aikoina. Enimmin arvosteltiin eroa hallituksen esiintymisen välillä sotilaskysymyksessä Genèvessä ja kotona. Kansainliitossa oli muka esitetty asia tahallisesti harhaanvievästi; kotona sanottiin suoraan, että kysymyksessä on puolustuksen supistaminen vartiopalvelukseen, eikä kuten Genèvessä, että Tanska tulee ylläpitämään riittäviä sotilasvoimia neutraliteettinsa turvaamiseksi ja Liiton jäsenyydestä johtuvien velvollisuuksien täyttämiseksi.

Vähää ennen Folketingetin kokoontumista oli Tanskan suurten elinkeinojärjestöjen, Industriraadet, Grosrerer Societet, Landbrugsraadet, Fællesrepresentationen for Industri og Haandværk ja Dampskibsrederiforeningen, aikanaan verotusasioita varten asettama yhteiskomitea kääntynyt hallituksen puoleen pannen vastalauseen sen suunnittelemaa verojen korotusta vastaan, koska tämä suurimmassa määrässä vaikeuttaisi elinkeinojen taistelua työttömyyttä

vastaan ja niiden kilpailukykyä ulkomailta. Puhe sisälsi selvän vastauksen tähän vetoomukseen ja se onkin sentakia herättänyt katkeruutta elinkeinopiireissä.

Kuluvan kuun 3 päivänä esitti puolustusministeri Rasmussen puolustuslakiehdotuksensa, "Forslag til Omdannelse af vor Hær og Flaade til et Vagtkorps og en Statsmarine bestemt til Varetagelse af Danmarks Neutralitets- og Folkeforbundsopgaver". Kuinka radikaaliseksi uudistus on tarkoitettu käy esille jo siitä että sen mukaan sekä sota- että meriministeriö lakkautetaan ja että puolustuslaitos asetetaan Valtioministeriön alaiseksi. Kaikki linnoitukset hävitetään ja sotalaitoksen tehtaat ja pajat järjestetään itsenäisiksi valtion laitoksiksi. Yleinen asevelvollisuus lakkautetaan ja korvataan vapaaehtoisella asevelvollisuudella. Kaikki yksityiset ja vapaaehtoiset sotilasarjestöt lakkautetaan. Puolustusvoiman suuruus tulisi olemaan n. 8000 miestä. Centralledningin ylimmän johdon alla. Sen päällikkönä toimisi johtaja (direktör), jonka alaisina olisi joukko inspektöreja, auditöreja, kapteeneja, luutnantteja j.n.e. Harjoitusaika olisi 4 kuukautta jalkaväessä ja 5½ tykistössä.

Laivaston, jonka johtajana myös olisi direktör,

muodostaisi 6 vahti- ja tarkastusalusta yht. 8000 tonnia, 18 - 24 pientä vahtilaivaa yht. 3600^{ton} miinalaivoja yht. 1500 tonnia, 2 varastoalusta ja 12 lentokonetta. Vedenalaiset veneet häviäisivät sitä mukaan kuin nykyiset vanhenevat. Puolustusmenot supistuisivat näin noin 18 milj. kruunuun.

Venstren johtava lehti "Morgenbladet" kirjoitti tästä ehdotuksesta heti seuraavana päivänä, ettei se koskaan ole tuleva laiksi Tanskassa. Ja totta on, että puolustusministeri jo sitä esittäessään sanoi, että hän on suostuvainen keskusteluihin ehdotuksen pohjalla venstren kanssa. Nyt velvoittivat muka. vaalit kuitenkin sikäli, ettei voitaisi enää myöntyä niin suurin määrärahoihin kuin viime vuonna olisi voitu, kun asiasta neuvoteltiin. Kuten raportissani No 2 jo silloin kirjoitin on venstrepuolueessa kauan ollut monta, m.m. ent. ulkoministeri Moltesen, jotka haluaisivat puolustuskyvyn ratkaisua "på bred basis". Silloin oli keskustelujen pohjana amiraali Rechnitzerin ehdotus (kts. Läh. kirje No 714 t.v.) jonka loppusumma oli noin 32 milj. kruunua ja jossa pääpaino oli pantu laivastoon. Keskustellessani ulkoministeri Munchin kanssa nyt annetuista lakiehdotuksesta ja neuvot-

telumahdollisuuksista muitten puolueitten kanssa, hän sanoi, ettei Rechnitzerin ehdotus enää tule kysymykseen, koska se on liian laaja ja kallis. Kun Tanska ei kuitenkaan voi puolustaa itseään, on parempi, ettei edes koeteta uskotella itselleen tai muille, että muka sitä voitaisiin.

Toisaalta tiedän, ettei Stauningilla ole henkilökohtaisesti mitään vahvemman puolustuslaitoksen ylläpitämistä vastaan, jos se vain taktillisesti käy mahdolliseksi. Hän on sen suoraan tunnustanut kerran ministeri Setälälle yksityiskeskustelussa. Ankarimmat aseistuksen vähentämisen apóstolit hallituksessa ovat ministerit Munch ja Rasmussen.

Kun "Morgenbladet" näin mahtavasti julisti puolustuslain kuolleenä syntyneeksi se aivan oikein samalla viittasi siihen, että min. Rasmussen itsekin jo oli huomauttanut mahdollisuudesta, että vastapuolueet Landstingetissa, jossa niillä on enemmistö, voivat hyljätä lakiehdotuksen. Tällöin vasta 1932 Landsting-vaalit tulevat ratkaisemaan sen kohtalon ja vasta 1933 voidaan tämä n.s. ylähuone hajottaa, ellei enemmistöä saada hallitukselle siinä. Siis ministeri itsekin oli selvillä siitä

kuinka pitkälle asia voi lykkäytyä.

Ulkoministeri Munch puolestaan arveli hänen kanssaan keskustellessaan tästä kysymyksestä, että nähtävästi Landsting tulee äänestämään lain kumoon ensi äänestyksessä, mutta että se on vaalien lähestyessä tuleva järkiinsä varovaisuuden vuoksi ja hyväksyvä sen ennen v. 1932. Näin muka on aina tapahtunut samanlaisissa tilanteissa.

Kuluvan kuun 10 päivänä alkoi finanssilain ensi käsittely. Lakia oli jo lehdistössä arvosteltu ankarasti. Sen sijaan, että ministeri Bramsnas oli väittänyt sen loppuvan 11 miljoonan ylijäämään, todistivat vastapuolueen äänenkannattajat, että siinä edellytetyt ravintolaveron poisto ja uudet sosialilait olivat aikaansaavat suuren budjetin ylityksen, jota ei pääomaverojen ehdotettu korotus ja sotilasmenojen vähennys 4 milj. kruunulla mitenkään jaksaisi peittää. Finanssilain ensi käsittelyssä ei ole kuitenkaan pääasia itse budjetti, vaan sen tarkoituksena on vanhan praksiksen mukaan antaa tilaisuutta vastapuolueitten päälliköille ja hallitukselle keskinäiseen pyykinpesuun.

Hallituksen arvostelijain sarjan alotti entinen

pääministeri Madsen Mygdal. Hänen mielestään finanssilaki oli jo nyt mahdoton, koska se edellytti uusia veroja, joita ei voida entisten lisäksi peria ylenrasittuneesta maasta. Päämuistutuksena hänellä oli kuitenkin min. Stau-ningin puhe Genèveässä, koska tämä siellä oli lausunut miltei samaa kuin Moltesen aikoinaan, mutta kotona ai-
van toista. Hänen mielestään oli syytä ottaa selvää siitä mitä muut pohjoismaat tekevät puolustusasiassa, koska oli vaarallista yksin riisua aseensa. Venstre on edelleen halukas neuvotteluihin, mutta ei koskaan k.o. puolustusehdotuksen pohjalla.

Konservatiivinen johtaja Christmas Müller arvos-
teli samoin ankarasti hallituksen esiintymisen välillä Genèveässä ja kotona vallitsevaa ristiriitaa. Pääkohta hänen esityksessään oli kuitenkin ehdotus, että hallitus tekisi aloitteen puolustuskysymyksen käsittelemiseksi ko-
kouksessa, johon kaikkien pohjoismaitten hallitukset ja eduskunnat lähettäisivät edustajia.

Tämä kohta oli omiaan herättämään tavallista suurempaa huomiota. Sekä Ruotsin että Norjan lähettiläät pitivät kysymystä mitä mielenkiintoisimpana. Idea ei kuitenkaan ole uusi. Kreivi Holstein kuului jo 1920

esittäneen sen ja myöhemmin on m.m. "Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning" in toimittaja tunnettu prof. Segerstedt yhä uudelleen alleviivannut Tanskan puolustuksen käsitte- lyn tärkeyttä yhteisskandinaviaalaisia intressejä huomioon ottaen. (Myöskin entinen Ruotsin pääministeri ^{Sandlerin} kuuluu lau- suneen, että on suuri vahinko, jos juuri rauhaa ku- mottavat valtiot riisuvat aseensa, koska he silloin me- nettävät vaikutusvaltansa ja rauhan aate yksinomaan jou- tuu kärsimään tästä.)

"Nationaltidende" lausui seuraavana päivänä pää- kirjoituksessaan, joka oli konservatiivien puoluejohdon inspiroima ja nähtävästi Holger Andersenin käsialaa, ettei ole kysymyksessä allianssipolitiikka, vaan siihen nähden, että pohjoismaat muodostavat oman ryhmänsä rauhanvaltioita (fredsstater), ei yksikään niistä voi ratkaista puolustus- kysymystään erillään muista. Sen on sodan jälkiset po- liittiset tapahtumat todistaneet.. Esimerkkinä esitetään , että Suomen puolustuslaitoksen heikontaminen aikaansaisi suurta vaaraa sekä Ruotsille että Tanskalle. Tämä kysy- mys on siksi painava, ettei edes nykyinen hallitus voi sitä sivuuttaa.

Ehdotus pohjoismaitten yhteistyöstä puolustus-

asiassa on epäilemättä erittäin kiintoisa, mutta sen ottaminen esille juuri nyt sekä esim. viime keuhalla, jolloin mahdollisuudet olisivat olleet suuremmat yhteistyön aikaansaamiseksi tuntuu taktikoimiselta, millä on etupäässä sisäpoliittinen merkitys. On kuin konservatiivit olisivat tarttuneet tähän oljenkorpeen pelastaakseen mitä pelastettavissa on viime kevään liian korkean pelin jälkeen, joka loppui pahaan häviöön vaaleissa.

Joka tapauksessa kysymystä ei ole jätetty siihen, vaan puolue on lähettänyt Chr. Møllerin puheen usealle Skandinavian maiden huomattavalle henkilölle pyytään heidän lausuntaan asiasta. Norjalainen ent. pääministeri Lykke on jo vastannutkin siihen, mutta koskian varmaankin on saapuva useampia vastauksia esitettykseen hänen lausuntonsa niiden yhteydessä.

Palataksemme finanssilain käsittelyyn, mainittakoon vielä kreivi Holsteinin ehdotus, että vastapuolueet pidättymällä äänestämästä kummassakin ting'issä antaisi hallituksen tosiaan saada sotilaslakinsa hyväksytyksi ja käydä ensi vaaleihin uusi puolustuslaitos vastuullaan. Pahinta hänen mielestään asiassa olisi, jos venstre pääsisi sovintoon sosialistien kanssa. Kreivi Holstein siis

pelkää ratkaisua "leveällä pohjalla", sillä hän oli niiden joukossa, jotka keväällä vaativat enimmäin määrärahoja sotilastarkoitukseen. Asemansa takia mihinkään puolueeseen kuulumattomana, ei hänellä ole suoranaista vaikutusta asiain menoon folketing'issä. Mutta hänellä on vaikutusvaltaa yleiseen mielipiteeseen, sillä hänen puheitaan kuunnellaan ja luetaan, koska hän tavallisesti osuu naulan päähän loistavasti esitetyissä arvosteluissaan hallituksen toiminnasta ja hallitus vastaa niihin aina yhtä kärkeästi kuin suurten puolueitten johtajien esityksiin.

Viime torstaina alkoivat sitte hallituksen vastauspuheet sen jäseniin kohdistettujen arvostelujen johdosta eri tahoilta. Pääministeri torjui syytökset kaksikielisyydestä Genèvessä ja kotona, mutta muuten puhe ei ollut huomiota herättävä. Ulkoministeri Munchin puheessa taas oli pari mielenkiintoista kohtaa. Hän otti esille heti alussa kysymyksen pohjoismaisesta yhteistoiminnasta. Hän sanoi että yhteisymmärrystä on ollut jo kauan tällä alalla kolmen pohjoismaan välillä. Samoin ovat nämät kolme maata Genèvessä toimineet mitä läheisemmässä ystävyydessä. Hän toivoi yhteistyön jatkuvan ja laajenevan.

Minkäänlainen yhteistoiminta näitten kolmen maan puolustusasian järjestelyssä ei kuitenkaan ole mahdollinen eikä siitä olisi mitään hyötyä, niin erilaiset ovat näitten maitten sotilaalliset tehtävät. Sen on Kansainliittokin todennut. Sitäpaitsi nämät maat eivät voi auttaa toisiaan sotilaallisesti ja tälle pohjalle rakentaminen tulisi olemaan täydellinen illusio. Ainoastaan yhteistunto maitten välillä on tärkeä ja sitä on yhä kehitettävä, sillä kun voi olla suuri merkitys.

Tämä vastaus ei ollut itse asiassa vastaus Chr. Müllerin ehdotukseen. Se on koetus bagatellisoida tehty ehdotus kysymyksenä, joka jo muka kauan on ollut aktueelli ja vasta nyt tullut huomatuksi. Toisaalta ministeri nähtävästi tahallaan tahtoi supistaa kysymyksen mahdollisemman pieneksi puhuessaan vain kolmesta pohjoismaasta. En voinut olla ottamatta puheeksi tätä puolta seuraavana päivänä ulkoministerin vastaanotossa, jonne jouduin muissa asioissa. Sanoin, että puhe kolmesta pohjoismaasta on tuntuva Suomessa oudolta, koska on totuttu siihen, että juuri täälläpäin alleviivataan Suomen kuulumista myöskin pohjoismaihin. Jos puheessa olisi mainittu esim. kolme Skandinavian maata olisi paremmin ol-

lut ymmärrettävissä, että niitä oli vain kolme. Ministeri Munch vastasi tähän, ettei hän mitenkään tahtonut syrjäyttää Suomea ja että esim. Genèvessä Tanska, Ruotsi ja Norja usein olivat neuvotelleet Suomen kanssa, vaikka Suomella onkin paljon reunavaltiointressejä. Hän pyysi saada alleviivata, että hän vain puolustuskysymyksessä tahtoi puhua kolmesta pohjoismaasta; muuten hän mielellään otti Suomen mukaan.

Asiantuntevalta taholta olen kuitenkin kuullut, että radikaalit pelkäävät kaikkea, mikä muistuttaa Venäjän vaaraa, eivätkä siis mielellään halua ottaa Suomea mukaan pohjoismaiseen yhteistoimintaan muuten kuin milloin on täytymys. Nähtävästi ei ministeri Munchin esiintyminen siis ollut lapsus, vaan kannan ilmaus vastoin hänen tahtoaan.

Muuten ministeri Much lausui keskustelun kuluessa, että asema Skandinaviassa oli sodan aikaan ollut ihan-teellinen siten, että suuret vihollisvallat olivat pitäneet Tanskaa Ententen ystävänä, joka pelkäsi Saksaa, Ruotsia Saksan ystävänä, joka piti Venäjää vihollisenaan ja Norjaa Englannin kannattajana. Täten eri intressit muka balanseerasivat toisensa ja neutraliteettia voitiin ylläpitää, kai-

kille suurvalloille ollessa edullisinta ylläpitää tällaista aluetta, joka oli yhä vaaraton ja yhtä hyödyllinen kaikille.

Finanssilakikeskustelua jatkuu yhä, mutts tuloksetta, sillä hallituksella on varma enemmistö takanaan ja voi tyynesti ottaa vastaan vastapuolueitten hyökkäykset. Kiintoisaa on muuten nähdä missä kysymyksissä oppositionin innokkaimmat hyökkäykset ovat tapahtuneet paitsi jo mainituissa budjetti- ja puolustusasiassa. Hallitusta syytetään siitä, ettei pääministeri edes maininnut virkamiehiä avauspuheessaan ja kuitenkin oli heidän äänien kalastettu vaaliaikana suurilla lupauksilla "nedskaring" tulosten revisionista y.m. Hallitus on puolustautunut sangen yliolkaisesti sillä, ettei palkkojen "nedskaring"ia ole jatkettu, kuten edellinen hallitus muka oli ajatellut, joten tämä jo on voitto.

Toinen asia on Arendrup-juttu. Tämä kauppanis-teriön konttoripäällikkö, yleistä luottamusta nauttiva henkilö, joutui viime kesänä kiinni siitä, että hän yhdeksän vuoden kuluessa oli kavaltanut osaksi ministeriön osaksi muita hänen hoitoonsa uskottuja varoja yhteensä n. 500000 kruunua. Arendrup ampui itsensä ja hänen pääl-

likkönsä Dalhoff sai pyynnöstä "sairasloman". Nyt vaativat vastapuolueet hallitusta erottamaan tämän departementti-päällikön, mutta se ei suostu siihen, ennenkuin asemaa tutkimaan asetettu lautakunta on antanut lausuntonsa. Dalhoffia on väitetty sosialistiksi, minkä pääministeri peruutti. Muita "yksityisiä" syitä on hallituksella väitetty olevan; Dalhoff on nim. sosialidemokraattien aikanaan nimittämä. Onpa ehdotettu, että viisi viimeistä kauppaministeria asetettaisiin syytteeseen huolimattomuudesta virantoimituksessaan. Eilen ent. sisäministeri Krag suoraan vaati pääministeri Stauningia edesvastuuseen siitä, ettei hän virka-aikanaan ole viitsinyt lukea asiakirjoja, joista todisteet Arendrupin syyllisyydestä olisivat käyneet ilmi.

Vielä on hallituksen kimppuun käyty Pienen Bältin yli rakennettavan sillan rakennustöissä vallitsevan lakon takia, mutta hallitus istuu lujana, eikä sen tarvitse vaivautua vastaamaan liiaksi. Niin kauan kuin hallituspuolueet tulevat pitämään yhtä, se voi tyyneesti katsoa tulevaisuuteen. Mielenkiintoista on vain oleva seurata hallituksen toimia edelleen, tämän hallituksen, joka huolimatta erinäisistä sisäisistä intressiriidoista ulospäin voi esiintyä kaillella sillä ponnella, mikä parlamentaari-

nen varma enemmistö eduskunnan tärkeämmässä huoneessa
sille antaa.

Köpenhaminassa 25 p. lokakuuta 1929

J. Moxin

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C3.

ASIA:

U.a. Asiatilhoit. Tyysösen rap. no 6.

Hämeenlinna

6/11 1929.

Köpenhamina, 6 p. marraskuuta 1929.

No 1421

UL. JAS. AIN.		
16/103 fac.		29
11/4-29		
5 C 3		

Herra Ministeri ,

Täten on minulla kunnia lähettää
raporttini No 6 - 1929, joka sisältää

1. Pohjoismaitten yhteisymmärrys
puolustuskysymyksen alalla.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

J. A. Kivimäki

Herra Ulkoasia inministeri

Helsinki.

Suomen Köpenhaminassa olevan v.a. asiainhoitajan raportti
No 6 - 1929.

I.

Pohjoismaitten yhteisymmärrys
puolustuskysymyksen alalla .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 16 / 1103 Re D. 10 29		
11/11-29	2	LEE
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	CS.	

Kuten viime raportissani

mainitsin järjesti konservatiivinen puolue, saatuaan kysymyksen pohjoismaiden keskinäisestä yhteisymmärryksestä puolustuslaitoksen alalla ynnä tätä koskevan konferenssin kokoonkutsumisesta päiväjärjestykseen, kiertokyselyn Skandinavian maiden tunnetuille henkilöille tästä asiasta. Myöskin suomalaisille politikoille y.m. lähetettiin tiedustelu heidän kannastaan Christmas Möllerin ehdotukseen nähden. Suomesta päin ei vain vielä liene ole saapunut vastausta muilta kuin tri Georg Schauman'ilta, mikä kyselyn tekijäin mielestä ei sisältynyt mitään positiivista.

Mielenkiintoista on nähdä kutka henkilöt Skandinaviasta vastasivat ja mihin suuntaan vastaus kävi. Ensimmäinen lausunto tuli Norjasta entiseltä pääministeriltä Ivar Lykkelta. Hän kirjoitti, että jos konferens-

si tästä kysymyksestä aikaansaadaan, on sen ensi sijassa koetettava saada selvitystä siihen, miten pohjoismaat voivat puolustaa itsenäisyyttään ja neutraliteettiaan samalla menestyksellisesti ja taloudellisesti. Tällöin on yleisen asevelvollisuuden eduista ja puutteista pohdittava vakavasti. Edelleen siitä, missä määrin voidaan luottaa Kansainliiton kykyyn ~~xxxix~~ saada sodat vältetyiksi ja miten laajat velvollisuudet Liiton jäsenillä on kriittisissä tilanteissa asettua sitä tukemaan. Jos nämät kysymykset saadaan sotilaallisesti ja kansainvälisesti selvitetyiksi, on konferenssi oleva suurimmassa määrässä mielenkiintoinen. Akateemisesta keskustelusta aseistuksen vähentämisestä ja rauhanuskosta sotalaitoksen vastakohtana yleensä ei ole mitään hyötyä.

"Tidens Tegn"in toimittaja ja Norjan suurkäräjien jäsen Rolf Thommessen on lausunut kysymyksen johdosta, että ajatus skandinavista konferenssista on mitä kiintoisin ja että se on ehdottomasti toteutettava. Tulokset eivät heti olisi ehkä varsin suuret, koska puolustuskysymys Ruotsissa ja Norjassa on aivan toisen luonteinen strategisesti kuin Tanskassa, jonka asema on vaarallisempi. Kuitenkin olisi sellaisella konferenssilla suuri

merkitys niitten ulkopoliittisten kysymysten selvittämiseksi, joihin vastainen puolustuspolitiikka tulee perustumaan Pohjolassa. Tällainen eri näkökohtain ja kokemusten vaihtaminen olisi hyvin hyödyllinen. Meidän tulee yksinomaan ajatella neutraliteetin puolustusta, mutta niin vahvaa, että sen loukkaaminen kenen puolelta hyvänsä ei voisi tapahtua ilman riskiä. Jos Kansainliitosta tosiasiallisesti on tuleva jotain, niin se on tapahtuva siten, että yksityiset valtiot saavat kannettavaksi enemmän velvollisuuksia eikä vähemmän.

Ruotsista on saapunut monta vastausta, joita lähettäjät eivät halua julkaistaviksi. Yksityisesti olen kuitenkin saanut tietää, että m.m. ent. ulkoministeri Marks von Württemberg on vastannut. Hän on lausunut, ettei hän korkeimman oikeuden presidenttinä katso voivansa ilmoittaa mielipidettään, mutta että hänellä olisi suuri halu siihen.

Tunnettu sota-asiaain kirjailija, majuri K.A. Bratt on julkaissut vastauksensa samalla sekä tanskalaisessa, ruotsalaisessa että norjalaisessa johtavassa lehdessä. Hän puhuu vain Ruotsin, Norjan ja Tanskan puolustuksesta ja sanoo että vaikka Tanskan ulkoministeri jo on lausunut

non possumus'ensa ehdotuksesta, olisi siitä rauhallisesti ja hätäilemättä keskusteltava laajemmassa yhteydessä ja pitempää toteuttamisaikaa huomioonottaen. Maailmansodan aikana jo aikaansaatiin poliittista lähenemistä näitten maitten välillä, josta oli vissi vaaramomentti kullekin. Vaikkei tätä jatkunut sodanjälkeisen vaikean tilanteen kestäessä, niin jäi jällelle kuitenkin yhteenkuuluvaisuuden tunne, joka ulottui myöskin ulkopoliittikan alalle. Vaikka näyttäisikin siltä, että tämä oli vain episoddi, on se tosiasiasa varmaan oleva alkuna uudelle ajanjaksolle skandinavisten maitten yhteenliittymisen merkeissä. Tämä on kuitenkin tapahtuva huomioonottaen kansainvälinen tilanne sellaisena kuin se tällä hetkellä on. Nykyisin taistelee keskenään kaksi tendenssiä, yhteenliittyminen Kansainliiton ympärille tai sen avulla ja eristäytyminen itsekunkin maan suvereniteettii alleviivamalla ja sota politiikan ultima rationa. Kolme skandinavista maata kuuluu edelliseen piiriin; niiden yhteenkuuluvaisuus on selvästi huomattavissa Kansainliiton hengessä. Yhteisesti hyväksytyjen suuntaviivojen puute on kuitenkin tähän mennessä vaikuttanut sen, että Skandinavian ääni on kuulunut liian heikolta Genèveissä. Yhteisen

vaikutusvallan vahvistaminen on oleva lähtökohtana tälle yhteistoiminnalle. Enää ei voida välttää kysymystä, voidaanko, ja millä edellytyksillä, neutraliteettiä ylläpitää sodan syttyessä. Ei voi puhua kansainvälisistä sotilaallisista velvollisuuksista ja samalla kieltäytyä auttamasta lähimpää naapuriaan. Oslon hallituksen tulisi tehdä aloite tämän ajatustenvaihdon aikaansaamiseksi, josta kuitenkin tuskin voi odottaa lopullisia tuloksia, ellei sikäli, että pyydettäisiin Kansainliiton mielipidettä meidän velvollisuuksiemme laajuudesta. Toisaalta voimme tehdä kehitykselle suuren palveluksen pohtiessamme kysymyksiä, joita ei missään, paitsi U.S.A:n ja Englannin neuvotteluissa, on konkreettisesti valaistu. Pääasia on, ettei keskustelua asiassa pidetään vireillä yhä edelleen.

Ruotsin lehdistä on "Nya Dagligt Allehanda" julkaissut kysymyksestä pääkirjoituksen, jossa se lausui että ajatus on kiintoisa. Onko siitä oleva positiivisia tuloksia, sen on aika osoittava; Pohjoismailla on epäilemättä puolustuksen alalla tärkeitä intressejä huomioon-~~ottavissa~~. Liberaalilehti "Göteborgs Posten" samoin pääkirjoituksessa lausuu, että Skandinavian maat ovat liian pienet erikseen, mutta yhdessä mahti, joka on huomioon-

otettava. Tanskalais-ruotsalainen neutraliteettiliitto on aina tie vastaiseen itsenäisyyteen. Vanhan skandinavismille on olojen mukana syntynyt uusi praktillinen tasa-arvoisuudelle ja yhteisintresseille perustuva skandinavismi. Täten kunkin maan asukkaitten tulisi oppia ajattelemaan skandinaavisesti.

Mainittakoon vastustavakin ruotsalainen ääni. Ent. puolustusministeri, sosialistien johtaja, toimittaja Albin Hansson on sitä mieltä, ettei puolustusliitto skandinavisten maitten välillä ole mahdollinen. (Tätä ei ole ehdotettukaan.) Konferenssi keskustelutarkoituksessa taas on turha, koska näitten maitten puolustusasioista saa selkoa jo sanomalehdistöstä. Kunkin maan tulee saada vapaasti järjestää puolustuksensa. Luonnollisin ala yhteistyössä olisi juuri aseistuksen vähentämiskysymys.

Tanskassa ovat konservatiiviset lehdet tietysti heti hyväksyneet Chr. Möllerin ehdotuksen. Ne ovat myös julkaisseet kiertokyselyyn saapuneet vastaukset. Radikaalisten ja sosialidemokraattisten lehtien lausunnot ovat luonnollisesti hylkäävät. Niiden mielestä on kysymys kokonaan Tanskan sisäinen asia. Huomattava on Venstre'n lehtien kanta. Päälehti "Morgenbladet" lausuu johtavassa

kirjoituksessa pohjoismaisesta yhteistyöstä, että vaikkei yhteinen tullitariffi pohjoismaiden välillä olekaan mahdollinen, koska Tanska on vapaakauppamaa ja muilla mailla on suojelustulleja, niin puolustuksen alalla se on erittäin suotava. Kysymys olisi vain ollut otettava esille silloin, kun sen toteuttamiselle oli suuremmat mahdollisuudet edellisen hallituksen aikana. Tanskan velvollisuus on ottaa selvä siitä, miten kaikki pohjoiset Veljesmaat -- Suomi mukaan luettuna -- arvostelevat näin suurta muutosta Tanskan puolustuksessa. Kyseessä ei ole puolustusliitto eikä sotilaallinen sopimus, vaan se, etteivät veljesmaat Tanskan takia joudu kantamaan suurempia puolustustaakkoja.

Olen puhunut asiasta m.m. entisen ulkoministeri Moltesenin kanssa, joka sanoi, ettei hänen puolueensa ole vielä ottanut kantaa tähän kysymykseen nähden. Vaikka asia onkin itsessään erinomaisen tärkeä, on se nyt katsottava joutuneen etupäässä konservatiivien puoluetaktilliseksi valitiksi.

Ministeri Engell ulkoministeriöstä katsoi kysymystä tällaisenaan kuolleena syntyneeksi. Se on otettu esille puoluekysymyksenä, mikä oli väärin, sillä asia on liian

vakava ja laajakantoinen joutuakseen näin puoluepelin jalkoihin. Kun toisaalta Tanskan ulkoministeri julkisesti on asettunut sitä vastaan, ei mikään pohjoismaiden hallituksista voi ottaa aloitetta yhteistyöhön, josta virallinen Tanska on kieltäytynyt.

Nähtävästi ei ollut sattuma, että göteborgilainen ja "Göt. Handels- och Sjöfartstidningen" in päätoimittaja viime kuun 26 päivänä piti esitelmän Studentereforeningens'issa aiheesta "Skandinavian politiikka ja aseistariisuminen". Läsnä olivat ent. ministerit Moltesen ja Krag, kansanedustajat Püschel, Chr. Möller, Holger Andersen, kreivi Holstein, Ruotsin lähettiläs ja sotilasattashea, ministeri Wadsted ynnä joukko muita huomattavia henkilöitä. Esitelmänpitäjä huomautti aluksi, ettei hän puhunut minkään puolueen tai ryhmän edustajana, vaan yksityishenkilönä. Ennen maailmansotaa, hän jatkoi, keskusteltiin siitä olisiko sota kulttuurimaitten välillä mahdollinen. Vastaus tuli johtuvin. Kun nuoriso sitten kuoli taistelukentällä, tapahtui se sen uskossa, että tämä oli viimeinen sota. Rauha toi kuitenkin mukanaan joukon ratkaisemattomia kysymyksiä ja asema oli edelleen yhtä vaikea kuin v. 1914. Nyt päätettiin koettaa aseistariisumisen

tietä ~~saavuttaa~~ päästä sodanvaarasta. Pohjoismaissa on innokkaasti pohdittu tätä kysymystä, koska arveltiin, ettei muka kannata yrittääkään puolustautua suurvaltoja vastaan. Ruotsin asema on kuitenkin tuntuvasti parantunut senkautta, että Suomi ja Baltian maat ovat saavuttaneet itsenäisyyden. Jos kuitenkin vieras valta ottaisi haltuunsa Ahvenanmaan tai Öresundin etelärannan, niin Ruotsin sotilaallinen asema olisi suuresti vaaraantunut. Näin ollen olisi ollut viisainta jättää Ahvenanmaa linnoitetuksi ja antaa Suomelle oikeuden pitää sotilaskomennuskuntia siellä.^{x)} Ruotsissa on suuri joukko, jotka katsovat, että maan puolustuslinja olisi oleva Rajajoella. Skandinavian puolustusintressit ovat siksi likeisesti toisiinsa kytketyt, että yhden maan vapaus on elämän kysymys toisille tässä ryhmässä. Skandinavismmin aate ei ole huolimatta kolauksista, kuten 1864, jolloin Ruotsi-Norja Venäjän-pelosta ei uskaltaneet tulla avuksi, kuollut, mutta se ei ole elävä edelleen, ellei kysymyksiä sellaisia kuin puolustusasia lueta sen alaan. Jos yksi maista riisuu aseensa, niin kuihtuu tämä yhteistyö, sillä negatiivisella

x) Samasta asiasta puhui Ruotsin laivastoattashea Arnberger toissapäivänä. Hänestä Suomen olisi tehtävä aloite asiassa, sillä Ruotsin sotilasviranomaiset tulisivat joka tapauksessa puoltamaan ehdotusta. Ruotsissa on jo huomattu mikä tyhmyys tehtiin v. 1919, kun linnoitukset hävitettiin niin perinpohjaisesti.

pohjalla ei voida jatkaa yhteistyötä. Joka tapauksessa on Ruotsin kansa puolustava maataan ja vapauttaan, kun tosi tulee eteen.

Tämä harvinaisen vakuuttava esitelmä otettiin vastaan loppumattomin suosiosoituksin. Mutta jo ensimmäinen puhuja seuraavan keskustelun aikana oli radikaali Simonsen, joka kuivasti tahtoi todeta, ettei yhteistoiminta pohjoismaitten välillä tässä suhteessa vie mihinkään tulokseen. Sen osoittaa tilanne maailmansodan aikana ja eri maitten eriluontoinen maatieteellinen asema. Yhteistoiminnasta johtuisi vaarojakin, kuten v. 1864 osoittaa.

Tämän jälkeen seurasi keskustelun painavin puhe, jonka piti konservatiivinen entinen johtaja, generalauditör Püschel. Hän selitti, että min. Munch'in puheessa Folketing'issa oli selvää ajatuksen ristiriitaisuutta sikäli, että hän ensin sanoo, että kumoamattomat historialliset tosiasiat vaikuttavat sen, etteivät kolme pohjoismaata voi auttaa toisiaan, ja heti sen jälkeen, että samansuuntaisella neutraaliteettipolitiikalla on mitä suurin arvo etenkin levottomina aikoina. Mitä merkitsee yhteinen neutraaliteettipolitiikka, jos jo alusta pitäen ilmoitetaan, ettei toisten avuksi voida eikä tahdota rientää. Norjalaiselta taholta on

lausuttu, että Tanskan asema on vaarallisempi kuin muiden, mutta ettei voida antaa apua kuitenkaan hähdässä. Mutta tässä on probleemin ydin. Jos Tanska on aseista riisuttu ja lyöty niin Ruotsi saa uuden rintaman Juu-tinrauman rannalla, ja millainen on Norjan asema, jos Skagen'issa tai Frederikshavn'issa on saksalainen laivas-to tai lentoasema. Yhden pohjoismaan häviö on alkuna muiden perikatsoon. Kaukaisena päämääränä puhuja piti pohjoismaista kansainliittoa. Siinä ikuisen rauhan aate ei olisi utopia, siinä voi syntyä varsinainen yhteis-tunto ja siinä voisivat myös tullirajat hävitä, tosin vissein vaikeuksin, jotka kuitenkin eivät olisi suurem-mat kuin Saksan valtakunnassa sen eri valtioita yhdis-tettäessä aikanaan. Tämän kansainliiton piirissä voitaisiin toteuttaa monta kaunista ajatusta, jotka ovat varsinaisen Kansainliiton perustana. Mutta pohjoismaiden yhteistyön tu-lee perustua keskinäiseen tasa-arvoisuuteen ja arvonantoon. Kuinka suuri ero onkaan Suomen aseman välillä nyt ja silloin kun se oli Venäjän yhteydessä. Ei ole unohdetta-va Brantingin sanoja Landstingin salissa "det skulle icke vara en kånsla av respekt som mötte det folk, som går till isolerad avrustning". Etelä-Jyllannin rajaa on kut-

suttu Pohjolan rajaksi. Mitä Tanskan asema pohjoismaisessa yhteistyössä näyttäisi, jos se selittäisi, ettei se voi sitä puolustaa. Mutta Pohjolassa on myös itäraajansa jolle on tavallaan helpompi saada puolustajia, koska se samalla on läntisen kulttuurin raja Idän barbariaa vastaan ja sen puolustus näin ollen on herättävä yleisempää mielenkiintoa. Puhuja lopetti sanoilla : "veljeys kiinalaisten ja hottentottien kanssa on paljas sana, mutta veljeys Pohjolassa on ajatus, jonka toivomme kasvavan ja jonka hyväksi kannattaa tehdä työtä."

Tämä puhe vanhan arvovaltaisen korkeassa virka-asemassa olevan poliitikon suusta teki syvän vaikutuksen ja herätti yleistä hyväksymistä. Se todisti että maassa on kaukonäköisiä henkiä ja että heitä kuunnellaan.

Holger Andersen'in puhe koski asian yleispoliittista puolta. Hänkin alleviivasi Suomen puolustuksen tärkeyttä linjalla Suomi-Ruotsi-Tanska. Hän sanoi, että katsoen Kellogg-paktin valmisteluihin ja sen aikaansaajan selityksiin paktin johdosta, se ei ole turvaava sodilta tulevaisuudessa. Maailmansota osoitti Skandinavian neutraliteetin tärkeyden, mutta se voidaan ylläpitää vain siinä tapauksessa, että sen perustana on tahto puolustautua. Hän

kertoi Saksan pääesikunnan v. 1916 suunnittelema Tanskan ja Hollannin neutraliteetin loukkaamisesta, joka jäi sikseen, koska ei katsottu voitavan sitoa siksi suuria voimia tännepäin kuin olisi ollut välttämätöntä näitten maitten puolustuslaitoksien vahvuuteen nähden.

Muista puhujista mainittakoon hyvin levinneen "Öst-Själlands Folkeblad"-lehden toimittaja Sverre, joka, huolimatta siitä, että hän on radikaali vaikkakin lähentyen Venstre'ä, piti Ruotsin jo heränneen levottoman opinionin huomioonottamista tärkeänä, ja Chr. Müller, jonka puhe kuitenkin koski enimmäkseen sisäpolitiikkaa. Hän kuitenkin myös allekirjasi Suomen osanottoa puolustusasiaan; kaikki radikaaliset taas puhuivat vain Ruotsista ja Norjasta siten rajoittaakseen kysymyksen kantaisuutta. On hyvin valitettava, että kysymystä näin käsitellään puolueasiana. Vastapuolueet tulevat näin ollen pitämään kunniasianaan vastustaa sitä. Mutta toisaalta on luultavaa, ettei kysymys muussa muodossa olisi ollenkaan tullut päiväjärjestykseen ja joutunut keskustelun alaiseksi. Tällä seikalla on nähtävästi joka tapauksessa oleva suuri merkityksensä mielialan muodostamiseen nähden kaikissa kyseenalaisissa maissa. Olisi vain ollut suotavaa, että Suomes-

ta päin olisi osoitettu enemmän mielenkiintoa kysymykselle, joka on meillekin tärkeä. Suomalaisien vastaukset olisivat itsestään vetäneet Suomen selvemmin mukaan tässä keskustelussa.

Kokous Studenterforeningen'issä toi kysymyksen ulkopuolelle valtiopäivään, sanoi eräs lehti seuraavana päivänä. Ja aivan oikein, sillä ulkoministeri Munch katsoi velvollisuudekseen ottaa asia esille sosialidemokraattisessa valitsijayhdistyksessä kuluvaan kuun 5 päivänä. Hän selitti siellä, että Kansainliiton sopimuskirjasta neuvosteltaessa oli nimenomaan päätetty, ettei Tanskan tarvinnut ottaa osaa kansainvälisiin sotilaallisiin aputoimenpiteisiin. Tanska, Norja, Ruotsi, Hollanti ja Sveitsi olivat silloin sitä mieltä, että rauhanrikkojamaitten kurissapitäminen on suurvaltain tehtävä, joilla on voimakeinoja siihen. Pienet valtat voivat osallistua taloudelliseen boikottiin ja ottaa osaa kansainvälisestä poliisivalvonnasta joutuviin kustannuksiin. Kysymykseen, onko Tanskan puolustauduttava kunnes Kansainliiton apu saapuu, on vastattava kieltävästi. Kun Italia v. 1923 valtasi Korfun, ei Kreikka ottanut askeltakaan sen estämiseksi, vaan tunnusti voimattomuutensa. Ja Kansainliitto oli tyytyväinen siihen, ettei Kreikka sal-

linut asian kehittyä aseelliseen taisteluun, mikä olisi vaikeuttanut Liiton sovittajaosan. Liitto otti asian hoidaakseen ja muutaman viikon kuluttua oli Korfu vapaa italialaisista joukoista Kreikan suorittama rahasumma. Puhutaan sotilaallis-poliittisista neuvotteluista Norjan ja Ruotsin kanssa. Minä kannatan yhteistyötä pohjoismaiden kanssa Kansainliitossa kansainvälisen yhteispolitiikan alalla. Ei ole kutsuttava kokoon joukkoa erimielisiä poliitikkoja ja ministerejä konferenssiin, josta palaisivat yhä eripuraisempina.

Vastakohtana tälle ministeripuheelle mainittakoon vielä vasta "Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning"issä ollut pääkirjoitus, jonka ytimenä on: joko pohjoismaiden yhteistoiminnan on johdettava taloudelliseen ja poliittiseen yhteistyöhön tahi on se merkityksetön ja jätettävä sikseen. Ruotsin on aikaansaattava, että, neutraliteetin ylläpito tulee pohjoismaiseksi kysymykseksi. Tästä johtuu, että Ruotsin on katsottava Tanskan, Norjan ja Suomen neutraliteetin loukkausta myöskin loukkaukseksi Ruotsia vastaan ja toimia sen mukaan. Tämä on synnyttävä vastavuoroisuutta ja johtava yhteiseen päätökseen puolustautua yhdessä. Pohjoismaista ententeä ei voi improvosoida vaaran

hetkellä, sen osoitti v. 1864. Jos ruotsalaiset saattavat välinpitämättömyydellä nähdä saksalaisen, venäläisen tai englantilaisen lipun liehuvan Kronborgin linnassa, on parasta lopettaa kulttuuriyhteys Tanskan kanssa. Ellei ruotsalaisia liikuta se, että venäläiset laumat hyökkäivät Suomeen, on turhaa teeskennellä mielenkiintoa veljeksensaamme. Sama on asia, jos vierat sotalaivat valtaavat Norjan vuonot. Olkaamme tässä tapauksessa kyllin rehelliset lopettaaksemme kaiken pohjoismaisen yhteistoiminnan.

Huolimatta Tanskan ulkoministerin epäilyksestä ^{eräisistä/} ja norjalaisista ^{eräisistä/} ta äänistä on Ruotsin osoitettava tahtoa määrätietoiseen pohjoismaiseen politiikkaan ja silloin ovat naapurimaat varmaan seuraavat sitä. Eikä kukaan voisi tehdä epäilyksen alaiseksi valtiotaitoa, jonka päämääränä on yksinomaan suojella vapauttamme ja puolustaa neutraliteettiamme.

Minkäänlaisia poliittisia tuloksia ei tämän kysymyksen käsittelystä tietenkään ole oleva tällä hetkellä, mutta moni pohjoismaissa on varmaankin sen kautta johtava ajattelemaan Pohjolan yhteyttä vähän syvemmin kuin ennen. Varmasti on myös monellekin selviävä, miten hataralla pohjalla yhteistyön vastustajain todisteet lepäävät, kun esi-

tetaan Kellogg-pakia y.m. asian tueksi ja ulkoministeri
katsoi voivansa kouluesimerkkinä esittää asiaa sellaista
kuin Korfu-juttu. Nähtävästi tarvittaisiin Korfu-juttu
täälläkinpäin ennenkuin silmät Pohjolassa avaantuvat nä-
kemään, ettei sota ehkä aina kulje näiden onnellisten
maailmansodassa vain bikastuneiden maiden ohitse.

Köpenhaminassa, marraskuun 6 päivänä 1929.

J. Sjöström.

3722

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₃.

ASIA:

V.a. Asianhoit. Nyyssösen rap. no 7.

Köpenhamian

20/11 1929.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINSKA BESKICKNINGEN

Köpenhamina, marraskuun 20 p. 1929.

No 1551.

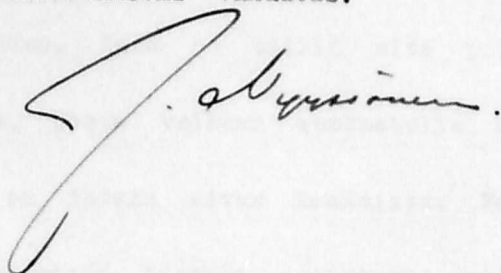
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 18 / 103 ko. 29		
2/12-29	To	Li
EUROPA	OSASTO	ASIA
5	C 3	

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää
raporttini No 7 - 1929, joka sisältää seuraavaa :

I. Puolustuskysymys Folketingissä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri
Hj. J. Procopé,

Helsinki.

Suomen Köpenhaminassa olevan v.a. asiainhoitajan

raportti No 7-1929.

I.

Puolustuskysymys Folketingissä.

UNIONIS ANTI-DIERI		
No 12 / 103 ne. D. 19 29		
2/12-29	12	1211
TYHÄ	CASTO	ASIA
5	C3.	

Tanska on vanha kulttuuri-
maa, jossa osaksi on syntynyt monta uutta aatetta ja
virtausta ja jossa toisaalta vapaamieliset vanhoja oloja
järkyttävät ajatukset ovat saavuttaneet mitä lämpimintä
kannatusta. Niinpä rauhanaate ja aseistariisuminen on
täällä otettu vastaan täydellä todella. Näin on ainakin
osaksi selitettävissä Tanskan kansan välinpitämättömyys
puolustuskysymykseen nähden. Sota on täällä sitä paitsi
aivan teoreettinen asia, josta voidaan keskustella, mut-
ta joka itse asiassa on jotain aivan kaukaista. Vanha
perivihollinen Saksa on vielä lisäksi aseistariisuttu,
joten ei vaaraa ole sieltäpäinkään; ainoa mikä oli kou-
raantuntuvaa ennen.

Näin ollen saivat puolueet, jotka lupasivat
halvimman puolustusohjelman viime vaaleissa enemmistön.
Kompromissaamalla ovat nämä yhdessä, kuten tunnettua,
päättäneet järjestää Tanskan sotalaitoksen 18 milj. kruu-

nulla. Moni etevä radikaali on kuitenkin julkisesti tuominut tämän ja pääministeri Stauning on monen vaakuituksen mukaan halukas menemään 30 milj. asti. Täällä hän tapaisi Venstre'n, joka ent. sisäministeri Krag'in tiedonannon mukaan on halukas alentamaan vaatimuksiaan suunnilleen amiraali Rechnitzerin ehdotuksen (33 milj.) tasalle. Konservatiivit jäisivät loitolle syrjään, mutta puolustusjärjestys "på bred basis", josta min. Moltesen jo viime vuonna puhui, saataisiin aikaan. Ulkoministeri Munch ja puolustusministeri Rasmussen vain tulisivat viimeiseen asti vastustamaan kaikkia myönnötyksiä. Tri Krag'in Munch'sta antaman karakteristiikan mukaan hänen on poikavuosistaan alkaen aina ollut mahdoton saada muuttamaan mieltään kun hän on jonkun johtopäätöksen tehnyt, vaikka ilmeisimmät tosiasiat kumoisivat hänen kantansa.

Kun Tanskan valtiopäivillä kaikki kysymykset ratkaistaan puolueissa eikä mitään tilaa jää debateissa mahdollisesti aikaansaataville muutoksille suuntaan tai toiseen, niin ovat puheet istunnoissa enemmästä päästä tarkoitettu lehtereille ja lehdistölle. Näin olen niitä olisi turhaa kuunnella ja selostaa. Mutta koska niistä kuitenkin esiinkäy joukko näkökantoja, mo-

tiivejä y.m., katson, että viime tiistaina t.k. 13 p. alkanut puolustusdebatti tarjoo yhtä ja toista varteenotettavaa.

Ensiksikin oli silmiinpistävää, että kun sosialidemokraattien pääpuhujana Larsen lausui, että v. 1922 puolustusjärjestys ei kelpaa minnekään, vaikka se edellyttää n. 45 milj. menoja, ei kukaan protestoinut. Yhtäältä on aina valittu, ettei ole myönnetty varoja tämän ohjelman toteuttamiseksi, vaan on esim. laivasto saanut korjausmäärärahojen riittämättömyyden takia ruostua. Tämän moitteen saa Venstre kantaa yksin, sillä se on ollut kitsain varojen myöntämisessä tällaisiin tarkoituksiin. Toisaalta on kuin vaistomaisesti tunnettaisiin, että puolustuslaitos on vanhentunut koko systeemiltään. Olen puhunut erään moderaatin konservatiivisen päätoimittajan kanssa tästä asiasta ja hän sanoi, että niin kauan kuin Tanskan armeija on suorastaan ennensotaisen preussilaisella kannalla, niin kansa ei mieluummin antaisi yrityksensä sen ylläpitämiseksi. Jos saataisiin aikaan perinpohjainen uudistus moderniin henkeen joka suhteessa, olisi varmasti kansan enemmistö puolustuslaitoksen takana. Sillä Tanskassa on puolustushalua yltäkyllin, kun

vaan vaistetaan, että johtajat ovat oikeat. Tämä väite-
hän on aivan subjektiivinen, mutta osoittaa kuitenkin
mitä visseissä konservatiivisissakin piireissä ajatellaan.

Venstren ensi puhuja Hansen puolusti asevelvollis-
suutta vastoin hallituksen ehdotusta vapaaehtoisesta sota-
palveluksesta. Tässä on näkökanta, josta Venstre ei tahdo
luopua, sillä se katsoo armeijan muuten helposti menet-
tävän sen kansanarmeijan luonteen, ellei sotapalvelukseen
pakoiteta kaikkia kansaluokkia. Sitäpaitsi ei sielläpäin
uskota vapaaehtoisuuden principin mahdollisuuteen voida
tulla toteutetuksi käytännössä. Hän osoitti, että oli
suuri juopa pääministerin ja puolustusministerin kannan
välillä, koska edellinen on lausunut Genevessä, että
luonnollisesti on koetettava estää vieraan laivaston yri-
tyksiä vallata maa, ja jälkimmäinen sanoo olevan miele-
töntä koettaakaan puolustautua tällaisessa tapauksessa .

Venstre on suostuvainen yhteistoimintaan, mutta jos halli-
tus haluaa neuvottelua, on sen annettava ehdotus, joka
asettaa Tanskan muiden pikkuvaltojen ja etupäässä skandi-
naavisten heimokansain tasalle. Hallitus ei ole osoittanut
voimaa kieltäytyessään yhteisestä puolustusasian pohdinnas-
ta Ruotsin ja Norjan kanssa. Hallituksen pitää ottaa

uudestaan käsiteltäväksi ajatus pohjoismaisesta puolustus-konferenssista.

Konservatiivien esipuhuja eversti Parkov esitti kantansa tueksi tosiasian, että kuuluisa venstrepolitiikko, J. C. Christensen, joka puolustusministerinä v. 1909 järjesti Tanskan puolustuksen siihen kuntoon, jossa se maailmansodan aikaan oli, tällöin oli tiedustuttanut Saksan yliesikunnan näkökantaa Tanskan puolustuksen suhteen. Hänen oli annettu ymmärtää, että jos Tanska puolustaa neutraliteettiansa kaikella voimallaan, niin Saksa ei ole loukkaava sitä. Eversti Parkov muuten katsoi, että jo Haagin sopimus velvoitti Tanskaa puolustamaan neutraliteettiansa parhaansa mukaan. Konservatiivisen puolueen vaatimukset puolustuksen suhteen ovat: voimakas ilmailuosasto, armeijassa kiinteitä linja-joukkoja, joilla moottorisoitu raskas tykistö, kotiseutupuolustus eri osissa maata maihinastumisen estämiseksi ja laivaston uudistaminen.

Simonsen/
Radikaalien puheenjohtaja painosti, että Haagin sopimuksen tekemisen jälkeen oli tapahtunut paljon. Niinpä on meillä Kellogg-pakti, jossa ei ole ainoatakaan määräystä, joka velvoittaisi Tanskaa pitämään nyt ehdotet-

tua suurempaa sotalaitosta. Sama on Kansainliiton peruskirjan ja Haag-sopimuksen laita. Tanskalla ei ole tämänluontoisia juridisia velvollisuuksia. Simonsen varoitti ankarasti skandinaavisesta yhteistoiminnasta puolustusasiassa, koska se olisi mitä suurimmassa määrässä vaarallista.

Kuvaava oli oikeuspuoluelaisen tri Dammin tiedustelu seuraavan päivän jatkoehdotuksissa, onko tarkoituksena, että sotilaat uuden järjestyksen mukaan yleensä taistelevat, vai ei.

Holger Andersen sitte selitti, mitenkä Vandervelde v. 1925 oli lausunut, että neutraliteetin vain näennäinen puolustaminen ei ollut riittävä. Genèvessä oli käsitetty, että Stauningkin oli yhtynyt tähän kantaan. Täällä hän kuitenkin puhui toista. Vandervelde oli samalla kertaa lausunut, että maa, joka ei tahtonut uhrata mitään, ei voinut myöskään odottaa apua ulkoapäin. Jos Kellogg-pakti sovitellaan Kansainliiton peruskirjaan, syntyy aivan uusi tulevaisuuden perspektiivi. Uutena kansainvälisen yhteyden pohjana on oleva yhteenkuuluvaisuuskäsite. Solidariteetti kuitenkin edellyttää toisenlaista puolustusta kuin nyt on ehdotettu. Mitä Kellogg-paktiin tulee, oli Yhdysvaltain senaatissa aikoinaan tämän paktin

hyväksymisestä keskusteltaessa m.m. ulkoasiain valiokunnan puheenjohtajalta kysytty, olisiko tämä sopimus estänyt sodan Espanjaa vastaan ja vastaus oli ollut: "ei siltä kannalta kuin me sen kävimme." Samoin ei tämä pakti muka estänyt Yhdysvaltoja sodista yleensäkkään. - Pohjoismaisesta yhteistyöstä Holger Andersen lausui, että jo v. 1924 Ruotsin silloinen pääministeri Trygger oli Malmössä puhunut siitä, samaan aikaan kun Folketingetissa oli aseistuksenvähennysasia esillä. Ulkoministeri Marks von Württemberg oli samoihin aikoihin alleviivannut Tanskan aseistuksen supistamisesta Ruotsille johtuvia hyvin huomattavia seurauksia. Tanskalaisen, ruotsalaisten, norjalaisten ja suomalaisten intressit käyvät ^{tässä} ~~mitä~~ laajimmassa määrässä yhteen. Ei ole kysymys puolustusliitosta, vaan kansainväisöikeudellisistä kysymyksistä, jotka koskettavat syvältä puolustuskysymystä.

Sosialidemokraattien sihteeri Alsing Andersen lausui tätä seurameessa puheessaan m.m. pohjoismaisesta puolustuskeskusteluista, että nyt tahdotaan ottaa "vieläpä Suomi ja Islanti mukaan". Tästä muka huomaa, mihin voidaan joutua Chr. Möllerin ehdotuksen johdosta.

Tämä puoluesihteerin lausunto osoittaa selvästi

ettei myöskään Tanskan sosialidemokraattien taholta ole odotettavissa mitään yhteistuntoa Suomeen nähden ainakaan tässä kysymyksessä.

Kreivi Holstein syytti Venstre'ä nykyisestä tilanteesta. Se oli pitänyt puolustusasiaa vain rahakysymyksenä ja oli mennyt vaaleihin epämääräisellä puolustusohjelmalla. Sentakia oli kansa äänestänyt sosialisteja, joilla oli selvä ohjelma tarjolla. Nyt on uusi aikakausi koittanut pohjoismaille ja konservatiivien on ehdottomasti vietävä näiden maiden puolustuskeskustelut loppuun. Traktaatit eivät tule suojelemaan asuistariisuutunutta Tanskaa. Ulkoministeri odottaa paljon Genève'n kasvihuoneesta kansainvälisiä kaunopuhekukkia varten; kuitenkin hän on itse tunnustanut, että siellä on päästy moneen negatiiviseen tulokseen. Hänhän tietää, että kaiken takana on suurpoliittinen arsenaali täynnä räjähdysaineita, jotka vähimmästä aiheesta voivat räjähtää koko kasvihuoneen ilmaan. - - Kansa, joka ei tahdo puolustaa vapauttaan, ei ole kansa, vaan joukko. Kaikki riippuu nyt siitä, onko Venstre'llä kyllin kansallista uhrimieltä seuratakseen puolueen perintätavojensa.

Kolmannen päivän istunto alkoi puolustusministerin selityksellä, ettei Tanska mitenkään voi

puolustaa Isoa Belttiä ja Juutinraumaa. Jos Venstre vihdoin haluaa yhteistoimintaa, ollaan siihen valmiit, mutta muuta ehdotusta ei tehdä, vaan esillä oleva menee Landstingiin sellaisenaan. Hän sanoi vihaavansa sotalaitosta. Hän oli oppinut sen J. C. Christensenilta 80-luvulla, ja hän oli varma siitä, että voitto oli lähellä.

Tämän lievemmin sanoen omituisen tunnustuksen jälkeen puolustusministerin suusta, nousi ulkoministeri Munch puhujapaikalle. Hän sanoi olevansa Holger Andersen'in kanssa yhtä mieltä siinä, että Haagin konventioni on menettänyt merkitystään suuressa määrässä sodan jälkeen. Sitä käytetään vain visseissä maissa sotapropagandan tukena. Pääpaino on nyt Kansainliiton ja Kellogg-pakteilla. Niillä on merkitystä sikäli että Tanska tulee ottamaan osaa ekonomisiin sanktioneihin, mutta ei koskaan sotilaallisiin rauhanrikkojavaltioita vastaan. Ruotsi, Norja ja Tanska ovat jo vuodesta 1919 alkaen olleet solidarisuuden kannalla. Tätä periaatetta on levitettävä kaikkialle, mutta siitä ei saa johtua lisää taakkoja kansoille kannettavaksi. Paras yhteistoiminta tässä olisi yhteinen aseistuksen vähentäminen. Ministeri vielä kerran alleviivasi kannattavansa pohjoismaista yh-

teistoimintaa muilla aloilla kuin puolustuskysymyksessä. Konservatiivien puuhat ovat raskaana myllynkivenä yhteistoiminnan kaulassa. On sanottu että Tanska pian on oleva sotilaallisesti "tyhjänä paikkana". Tämä tyhjiys ei ole suurempi kuin Saksassa, jossa Wilson'in aatteet ovat toteutuneet (ulkoministeri siis valmistaa Tanskalle saman aseman kuin sodassa voitettuilla valloilla on pakosta!). On totta, että Ruotsille tästä johtuu vaaroja, ja jos voisimme estää sen, tekisimme sen. Mutta Tanskan puolustus on toivoton. Kaikilla aloilla, joilla meillä on sama lähtökohhta, on oltava yhteistyössä Ruotsin ja Norjan kanssa. Ministeri toivoi vain, ettei siitä johtuisi vaaraa Tanskalle. Hän toivoi myös, että monessa kohden tämä yhteistyö myös koskisi Suomea, kuten muissa suhteissa Hollantia ja Sveitsiä sekä kaikkia muita maita. Ruotsissa vain kaksi pientä puoluetta kannattaa pohjoismaista yhteistoimintaa puolustusalalla. Norjassa samoin. Ehdotus on siis vailla perustusta. Konservatiivit keskustelkoot Ruotsin ja Norjan kanssa, mutta katsokoot, ettei siitä koidu vaaraa maalle. Lopuksi ministeri sanoi, että varustussysteemi on Tanskassa kansan silmissä auttamattomasti kaatunut ja kansan tahto on pian saava lain voiman. Ky-

symys on vain päivämäärästä.

Puheen loputtua kreivi Holstein kysyi ulkoministereiltä miksi yleensä ajetaan pitää 18 milj. puolustuslaitosta kun se ei kuitenkaan saa torjua hyökkäystä maan itsenäisyyttä vastaan. Tähän ministeri vastasi, että Tanskan puolustus on oleva suhteellisesti samalla tasolla kuin Saksan sekä Wilsonin ehdotuksen mukainen.

Näitten pääpuhujain jälkeen seurasi joukko muita, kunnes asia lykättiin valiokuntaan, johon valittiin m.m. Holger Andersen, Parkov, tri Krag ja Vangaard. Nämät viimeainitut ovat aina kuuluneet siihen siipeen Venstreä, joka on suostuvaisin uhrauksiin puolustuksen hyväksi. Tämä siis osoittaa, ettei Venstre ole halukas neuvotteluihin hallituspuolueiden kanssa millä pohjalla tahansa. Sosialidemokraattien Wilhelm Rasmussenin ja Alsing Andersenin sekä radikaalin Simonsenin jäsenyys valiokunnassa toisaalta panee odottamaan pahinta.

Puolueitten pääkannattajat ovat debatista lausuneet kukin mielipiteensä. "Morgenbladet" yhtyy Venstren johtajan lausuntoon uudistaen sen. "Nationaltidende" toteaa, että Venstre v. 1922 alensi Tanskan puolustusbudjettia neljänneksellä luottaen Genèveen säveliin. Mutta missä on kansa,

joka seurasi sen esimerkkiä? Myöntää täytyy, että hra Munch seuralaisineen yrittää hankkia seuraa itselleen ja että heidän yrityksensä kohdistuu rohkeasti suurvaltoihinkin ja käsittää kaikki maailman kansat. Ainoa paikka, jossa heillä voisi olla menestystä, Pöhjola, sitä ei heidän hankkeensa koske. Ilahuttavaa on, että Venstre selvästi kannatti konservatiiveja heidän pohjoismaapolitiikassaan. Puolustusententea ei vaadita, vaan sodanjälkeisten muuttuneiden sotapoliittisten kysymysten takia on välttämätöntä, että pohjoismaitten poliitikot kokoontuvat neuvottelemaan neutraliteettikysymyksestä ja erikoisesti siitä, mikä vaikutus yhden maan puolustuspolitiikalle on toisten maiden puolustukseen. Ellei tätä viimeistä kohtaa hyväksytä keskustelun alaiseksi, niin on yhteistyö yleensäkin turha ja se on laskeutuva jonkunlaisen kongressiharrastelun tasolle.

Toisessa artikkelissa sama lehti viittaa Hooverin samanaikaiseen ehdotukseen, että vastaisissa sodissa muonalaivoja kohdellaan kuten sairaalalaivoja. Ensin Ameriikka tuomitsee sodan kokonaan ja sitten se koettaa humanisoida sen. Munch yksin katsoo, että sodat ovat lopullisesti poistetut Kellogg-paktin kautta. Samaa hän väitti jo v.1914. Radikalis-sosialistinen aseistuksen vähentämishjelman perustelu

on paktien perinpohjaisen väärinymmärryksen tulos. Sano-
koot hrat Munch ja Stauning, että riisuvat aseista vas-
toin muuta maailmaa, mutta alkoot väittää tekevänsä si-
tä siitä syystä, että sodat ovat kielletyt. Kysymys poh-
joismaitten yhteistoiminnasta tuli eilen taas voimakkaasti
esiintuoduksi, eikä se joudu pois päivänjärjestyksestä e-
näkö milloinkaan, jos se vain pidetään koskevana vaati-
muksia neutralipoliittisista neuvotteluista Pohjolan maitten
välillä ja isoloidun aseistuksen vähentämisen merkitystä
niitten yhteiselle ulkopoliittiselle asemalle.

"Berlingske Tidende" lausuu käyneen selväksi, et-
tä Venstre haluaa puolustuskysymyksen ratkaisua, joka on
asiallinen ja poliittisesti pitävä. Tämä jälkimäinen ei
ole kuitenkaan mahdollista ilman että sosialidemokraatit
ovat mukana. Mutta tällöin ovat suuret myönnytykset tar-
peen kummaltakin puolelta. Taas asiallinen puoli tuskin
kiinnostaa hallitusta; sen osoittaa lakiehdotus. Mahdollis-
esti Stauning hyväksyy puolustuksen, joka ei ole vain
näennäinen; Munch ei koskaan.

"Socialdemokraten" uudistaa väitteensä pohjoismai-
sen yhteistoiminnan vaaroista ja siitä, ettei mikään kan-
sainvälinen sopimus estä aseistuksen vähentämistä. Kirjoi-

tuksen sisällys keskittyy lauseeseen : "Danmark bør avruste nu."

Todistuksena siitä kuinka vilkkaaksi konservatiivinen puolue haluaa tehdä skandinavisen yhteistoiminnan on se, että tämän kuun 9 - 10 päivinä pidettyyn konservatiivisen puolueen maaneuvostokokoukseen oli kutsuttu vieraksi oikeiston edustajia Ruotsista ja Norjasta. Tässä kokouksessa pohdittiin myöskin puolustuskysymystä ja alleviivattiin yhteistoiminnan tarpeellisuutta siinä. Edelleen on ensi kuun 8 päiväksi suunniteltu keskustelukokous Tukholmaan, johon myöskin Suomesta ottaa osaa edustaja, prof. Ingman.

Konservatiivisen puolueen puolustusasiassa toimeenpanemaan kiertokyselyyn ei ole saapunut muita uusia vastauksia viime aikoina kuin prof. Ingmanilta. Se julkaistiin heti maaseutulehdissä, mutta pääkaupungissa ihme kyllä vasta Lähetystön uudistetun tiedustelun jälkeen ja silloinkin hieman lyhennettynä. Lyhennys oli aivan turha ja sen oli tehnyt ilmoituksen mukaan "Nationaltidenden" toimitus. Joka tapauksessa tämä asiallinen ja selvä vastaus, joka kokonaisuudessaan on jo lähetetty Ulkoasiainministeriölle, oli omiaan alleviivaamaan Suomen kuuluvaisuutta pohjoismaiseen

yhteistyöhön myöskin puheenaolevalla alalla. Mielihyvällä on myös mainittava, että "Berlingske Tidende" hiljakkoin julkaisi aikanaan allekirjoittaneelle lupaamansa kirjoituksen tästä asiasta, jossa painostettiin Suomen puolustuksen tärkeyttä Skandinavialle. Se oli folketingsmand Pürschel'in käsialaa.

Kuten edellä olevasta näkyy pysyy kysymys yhä päiväjärjestyksessä samalla kuin sitä valiokunnassa pohditaan. On oleva mielenkiintoista nähdä missä muodossa puolustuslakiehdotus tulee ensi kerralla esille Folketingsissä.

Köpenhaminassa 20 päivänä marraskuuta 1929.

J. Nyström

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₃.

ASIA:

Ministeri Setälän raportti no. 4.

Köpenhamina

14/12 1929.

Köpenhamina 14 p. joulukuuta 1929.

No 1613

ULKOASIAINMINISTERIÖN KIRJASTO	№ 20/103 fac.	29
19/12-29	?	
5	C3	

Herra Ministeri ,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää

raporttini No 4 - 1929, joska sisältää seuraavaa :

1. Nykyinen tilanne Unkarissa	siv. 1,
2. Unkarin ulkopoliittikka	" 15,
3. Ulkomaisia vierailuja Unkarissa	" 19,
4. Yritys sijoittaa Suomen paperia Unkariin.	" 24.

Raportin valmistuminen on viivästynyt

osittain sen vuoksi, että minulla on ollut pidettävänä erinäisiä esitelmiä, joista en ole katsonut voivani kieltäytyä, koska nekin ovat Suomen edustusta ulkomail-
la, osittain sen vuoksi, että minun tuli antaa Helsingin yliopistolle lausunto erästä virantäyttämisasiasta, joka toivottiin saatavan päätukseen ennen lukukauden loppua.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri. sy-

vimmän kunnioitukseni vakuutus.

E. A. Lehto.

Herra Ulkoasiainministeri
Hj. J. Procopé,
Helsinki.

Suomen Köpenhaminassa ja Budapestissa olevan lähettilaan

raportti No 4-1929

ULKOASIA MINISTEERI		
2. 20/103/29. 10. 29		
19/12-29	2	LIIE
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C3.	

I.

Nykyinen tilanne Unkarissa.

Oleskellessani Unkarissa tapasin siellä viime lokakuussa tanskalaisia sanomalehtimiehiä, jotka Unkarin ulkoministeriön kutsusta olivat saapuneet Unkariin tutustuakseen maan oloihin; näiden joukossa oli myös ulkoministeriön sanomalehtiosaston päällikkö A.J. Poulsen ja "Berlingske Tidenden" toimittaja Svem Poulsen. Näiden kanssa puhuttaessa Unkarin taloudellisista mahdollisuuksista he arvelivat, että Unkarilla oikeastaan pitäisi olla paremmat elämisen mahdollisuudet kuin Tanskalla. Unkari oli tosin rauhanteossa menettänyt metsänsä, vesivoimansa, mineraalinsa ja suurimmaksi osaksi hiilensä, mutta näitä kaikkia ei Tanskallakaan ole. Sensijaan oli Unkarilla enemmän kuin kaksinkertainen väkiluku Tanskaan verraten ja tavattomasti parempi maaperä, Unkarin tasanko kun on Venäjän hedelmällisen mustanmullan vyöhykkeen jatkona, kasvaen viljaa, viiniä ja mitä ihanimpia hedelmiä. Tanskalaiset

jättivät kuitenkin yhden suuren Tanskan kansallis-
riikkauden lukuunottamatta : meren. Sensijaan että meri
kaikilta puolin ympäröi Tanskan rantoja, ei Unkarilla
ole muuta vesikulkuväylää kuin Tonava, jota voidaan
kulkea ainoastaan matalassakäyville pyörälaivoilla. Min-
ne tahansa tahdotaan maan tuotteita lähettää on Tona-
van suussa uudestilastaus toimitettava tai sen täytyy
tapautua rautateitä vieraiden valtojen alueella ja uu-
destilastaukset ovat tällaisissakin tapauksessa usein
välttämättömät. Unkarilla on eräänlaisia oikeuksia
Fiumen satamaan, mutta tavara on sinne lähetettävä
Jugoslavian kautta ja rahtimaksut ovat kalliit. Enti-
sind aikoina saattoi Unkari itse määrätä rahtimaksujen
suuruuden Fiumen satamaan, nykyään ei ole Unkarin
tuotteille tarpeellisia rahtialennuksia saatavissa, sitä
vähemmän kun Unkaria ympäröivät vallat eivät ole ha-
lukkaat mitään etuja Unkarille myöntämään. Tämä seikka
on tietenkin yhtenä ainaisena esteenä Unkarin viennil-
le. Kun tähän lisäksi tulee koko maailman nykyinen
taloudellinen pula, niin on seurauksena, että Unkarin
taloudellinen tila tällä hetkellä on erinomaisen vaikea.
Kaikkea maataloustuotantoa, joka on Unkarin pääasiallinen

tuotanto, painaa suunnattomasti korkea korkokanta. Unkarissa ei nykyään voi saada lainata rahaa vähemmällä kuin n. 12 prosentin korolla, mutta todellisuudessa maksetaan paljoka enemmänkin. Tätä ei tietenkään maataloustuotanto, joka paraassa tapauksessa voi pääomalle tuottaa aivan pienen koron, mitenkään voi kestä. Unkarin teollisuus, joka on ollut kokonaan suunniteltu Suur-Unkarin tarpeita varten, on lamaustilassa.

Taloudellisen tilan vaikeus herättää yleistä tyytymättömyyttä. On tietenkin sangen lähellä että hallitus asetetaan taloudellisen tilan ahtaudesta vastuuseen. Ja ennen kaikkea sitä syytetään tuhlaavaisuudesta talousarvion tekemisessä ja erinäisistä suoranaisista väärinkäytöksistä. Viime kesänähän olikin tapahtunut eräs aivan täydellinen skandaali. Sotaväkeä varten oli hankittu hevosjouhipatjoja, joiden hankinta nousi huimaaviin summiin. Ja asiassa osallisina mainittiin erinäisiä valtion virkamiehiä, vieläpä ministerien rouviakin -- juttu joka sai aikaan puolustusministerin eron. Mutta yleensäkin valitetaan, ettei tarpeellista säästävyyttä ole budjetin teossa noudatettu. Ja huomattava on, että Unkarissa

ei koskaan tapahdu, että eduskunta muuttaisi hallituksen budjettiehdotusta; sen muuttaminen olisi sama kuin epäluottamuslause. Ei voine muuta sanoakaa, kuin että budjetti on ollut hyvin runsaskätinen; ajateltakoonpa vain esimerkiksi kulttuuribudjetissa niitä komeita palatseja, joita Unkari on hankkinut Berlinissä, Wienissä ja Roomassa -- aikomus lienee hankkia samanlainen Pariisiin -- unkarilaisten opiskelua varten ulkomailla, ja niitä summia, joita näiden laitosten ylläpitäminen vaatii. Mutta kaikillakin aloilla valitetaan ylellisyyttä ja tuhlausta valtion toimissa; esimerkkinä mainittakoon vain, miten laajalti Unkarin ministeriöiden virkamiehillä, ei ainoastaan ministereillä, on käytettävänä autoja sekä virka- että yksityistarvetta varten. Säätäväisyys ei yleensäkaan kuulu unkarilaiseen luonteeseen ja tämä seikka tulee kyläkin näkyviin kaiken hallintotoimen kalleudessa. Tietystikään tämä ei ole taloudellisen pulan yksinomaisena syyinä, mutta hallitusta, jonka käsissä Unkarissa on niin suuri valta, vaaditaan ryhtymään semmäläisiin tehokkaisiin toimenpiteisiin, joilla pula estetäisiin. Hallitus puolestaan lupaa ensi varanhoitovuoden budjetissa melkoisia säästöjä, mutta huomauttaa, ettei pulan estäminen ole

hallituksen vallassa, ja vaatii oppositsionia, joka hallitusta arvostelee ja siltä toimenpiteitä vaatii, ilmoittamaan omat ehdotuksensa taloudellisen aseman parantamiseksi. Hallitus huomauttaa, ettei demokratia, jonka toteuttamista oppositsioni vaatii, millään tavalla takaa taloudellisen aseman parantamista; eihän se tuota Unkarille taloudellisia etuja, jos salainen äänestystapa otetaan käytäntöön Unkarissa.

Eräissä aikaisemmassa raportissani olen lausunut, että jos Unkarissa silloin olisi toimitettu eduskuntavaalit salaisen äänestyksen perusteella varmaankin nykyinen hallitus ~~voitoin~~ olisi saanut valtavan enemmistön. Tällä hetkellä olisi tästä asiasta paljoka vaikeampi mennä takuuseen. On totta, että hiljakkoin suoritettujen kunnallisvaalit, joissa käytettiin salaista äänestystapaa, yleensä päättyivät hallituspuolueelle suotuisasti. Nyt on huomattava, että näissä vaaleissa sekä hallituspuolueet että porvarillinen oppositsioni toimivat yhteisessä rintamassa hajoittavia voimia vastaan. Kun hallituspuolueen taholta on näitä vaaleja tahdottu selittää voitoksi hallituspuolueelle, voitoksi, joka on saavutettu vaikka sa-

laista äänestystapaa on noudatettu, niin oppositiosionin taholta tätä selitystä vastaan voimakkaasti protesteerattiin, huomautettiin, että kun yhteistä rintamaa rakennettiin, silloin lausuttiin, ettei ollut kysymys hallituspuolueen eikä oppositiosionin voitosta, vaan konsolideerauksesta; lausuttiin edelleen, että jos hallituspuolue katsoo olevansa varma voitostaan salaisenkin äänestyksen nojalle, miksi se sitä niin kiivaasti vastustaa. Useimmat ihmiset, joiden kanssa joutuu puheisiin, ovat kuitenkin varmat siitä, että jos vaalit nyt toimitettaisiin salaisella äänestyksellä, hallituspuolue kärsisi murskavan tappion. Hallituspuolueen omassakin keskuudessa näyttää esiintyvän jonkunverran nykyiselle hallitukselle huolestuttavia virtauksia. Yhtenä esimerkkinä mainittakoon, että reformeerattu piispa Balthazar julkisesti esitti hallitukselle kaksitoista kohtaa sisältävän ohjelman, jossa m.m. ehdotettiin selvää suhtautumista kuningaskysymykseen s.o. että Unkari julistaisi olevansa täysin vapaa päättämään sekä valtiomuodostaan että hallitsijan vaalista sekä ennen kaikkea erinäisiä kansanvaltaisia uudistuksia. Pääministeri, jolla oli asiasta pitkä keskustelu piispan

kanssa, ilmoitti ettei hän kaikin kohdin voinut ohjelmaa hyväksyä, josta seurasi piispan eroaminen hallituspuolueesta. Kuolestusta on aiheuttanut myöskin n.s. kristillis-sosiaalisen puolueen suhtautuminen hallitukseen se kun on tiukasti sekin vaatinut hallitukselta toimenpiteitä taloudellisen aseman parantamiseksi, mutta näyttää kuitenkin tyytyneen pääministerin ja muiden hallituksen jäsenten antamiin selityksiin.

Huhuja hallituksen vaihdosta näkee esitettävän julkisuudessaakin, mutta enemmän siitä ehkä kuitenkin puhutaan yksityisesti. Tulevan hallituksen päämiehenä kuulee mainittavan kreivi J. Hadikia, ylihuoneen jäsentä, joka selvimmin on säilyttänyt oppositsioniasemansa ja usein terävästi arvostellut hallituksen toimia. Kreivi Hadik julkaisi sanomalehdessä "Pesti Hirlap" kirjoituksen diktatuurista, jossa hän ankarasti varoitti ensinkään ajattelemasta diktatuurin toimeenpanoa Unkarissa. Tätä vastaan on hallituksen puolesta huomautettu, että kreivi Hadikin kirjoitus ainoastaan saattoi vahingoittaa Unkaria, koska se voi antaa aihetta maan ulkopuolella siihen luuloon, että todellakin oli olemassa aikeita diktatuurin voimaansaattamiseksi. Hallitusta puoltavat

lehdet ovat huomauttaneet kuinka luonnon itse ajatuskin on maassa, jossa hallituksella on niin vankka enemmistö kuin Unkarissa. Hadik vastaa "Pesti Hirlap"-lehdessä 3 p. marraskuuta, että kieltämättä on liikkeellä huhuja diktatuurin toimeenpanemisesta, jotka vahingoittavat Unkarin taloudellisia etuja ja ulkopoliittista asemaa ja että hän sen vuoksi ei luule olleen vahingoksi, että hän voimakkaasti on torjunut diktatuurin mahdollisuudenkin.

Toisaalta taas vastustuspuolueen sanomalehdissä viitataan siihen, että jos kohta Unkarissa ei olekaan muodollista diktaturia, se kuitenkin on olemassa peitettyssä muodossa. Puhutaan "valeparlamentarismista", joka esiintyy siinä, että parlamentilla teetetään vain toisarvoisia töitä ja tuskin tiedetään, mistä keksittäisiin parlamentille jotakin tehtävää, sillä aikaa kuin tärkeät koko maan elämästä koskevat taloudelliset kysymykset jäävät kokonaan parlamentille esittämättä. Niinpä esimerkiksi tänä syksynä parlamentti on saanut käsitellä pääasiassa vain sotavaen rikoslakia, jonka nykytärkeys on vähäinen, mutta hallitus ei ole tahtonut parlamentin kanssa keskustella maan elinkysymyksistä. Suuri hallitusenemmistö katsoo voivansa suhtautua välinpitämättömästi parla-

mentin vanhoihin perintätapoihinkin. Niinpä on tapahtunut kerran -- minun jo Unkarista lähdettyäni -- että valiokunnan istunto asetettiin pidettäväksi yhtäaikaa eduskunnan istunnon kanssa, vaikka Unkarin perintätapojen mukaan asianomaisen ministerin (tässä tapauksessa sisäasiainministerin) piti olla kummassakin saapuvilla; Unkarissa ei nimittäin asianomainen ministeri saata olla poissa lakiehdotusta käsiteltäessä täysi-istunnossa tai valiokunnassa, hänen poissaollessaan asiata yksinkertaisesti ei käsitellä ensinkään. Ja kun valiokunnan mietintö sitten oli eduskunnalle esitettävä, antoi asian esittelijä puhemiehen käteen muodon vuoksi tyhjän paperin! Tämän oppositsioni huomasi ja hirveä mellaus syntyi, jonka puhemies saattoi lopettaa ainoastaan ilmoittamalla seuraavaa istuntoa varten oppositsionille mieluisan päiväjärjestyksen.

Niin kauan kuin äänioikeutta käytetään julkisesti, on hallituksella niin suuri vaikutus vaalien tulokseen, että se todellisuudessa määrää eduskunnan. Tänä syksynä mainittiin esimerkkinä erästä täydennysvaalia, joka hoidettiin niin, että vastapuolueen edustaja ei ensinkään saanut esiintyä valitsijain edessä; paikkakunnan poliisiviranomaiset antoivat hänelle, sen neuvon, että hänen oli

poistuttava vaalipaikalta, koska hänen esiintymisensä saattoi liiaksi "kiihoittaa mieliä".

Joka tapauksessa hallituksella on vankka enemmistönsä ja usein kuuleekin sanottavan, ettei Unkarilla ole sitä huolta, mikä on monessa muussa maassa, nimittäin huolta voimakkaan hallitusenemmistön puutteesta, vaan parlamentin huolena on vastapuolueen puute; parlamentaarinen elämä ilman oppositioonia soistuu helposti kontrollin ja kritiikin puutteeseen ja mielivaltaan. Ei siis näytä tällä hetkellä olevan mitään syytä, minkä vuoksi kreivi Bethlenin jo yhdeksättä vuotta toiminut hallitus luopuisi paikaltaan. Puhutaan tosin myöskin hallituksen osittaisesta uudistuksesta kreivi Bethlenin pysyessä edelleen johtajana; erittäin mainitaan, että kolme ministeriä, sosiaaliministeri Vass, pääministerin varamies, sekä opetusministeri kreivi Klebelsberg ja maatalousministeri Mayer, joita kaikkia kolmea syytetään kovin kalliista valtiotaloudesta, lähinnä luovuttaisi paikkansa. Tämä lienee kuitenkin vain turhaa puhetta. Sosiaaliministeri Vass on hallitusta kannattavan puolueensa, kristillis-sosiaalisen puolueen ainoa edustaja hallituksessa, opetusministeri Klebelsberg nauttii valtionhoitajan henkilökohtaista vankkaa kannatusta ja ministeri

Mayer taas on hallituksessa entisen, hallituspuolueeseen kokonaan sulautuneen pienviljelijäpuolueen edustajana, ja näin ollen lienevät huhut heidän eroamisestaan vain pelkkiä huhuja; kreivi Klebelbergin erosta uudistuvat huhut säännöllisesti joka vuosi eikä niihin liene mitään huomiota kiinnitettävää. Kreivi Klebelsberg on muuten koko ministeristön "commis voyageur": hän on yhtenänsä matkoilla, näyttää siltä että ^{hän/} vähintään kerran viikossa pitää puheita milloin missäkin osassa Unkaria.

Ainoa seikka, joka voisi aiheuttaa ministeristön eron, olisi ulkopoliittikka, vaikka eroaminen siinäkin tapauksessa todennäköisesti tulisi olemaan ainoastaan näennäinen ja päättyisi siihen, että kreivi Bethlen uudestaan kutsuttaisiin valtaan. On nimittäin näkynyt lausuntoja siihen suuntaan, että jos entente-valtojen Unkarille asetettamat vaatimukset näyttäytyisivät aivan mahdottomiksi, kreivi Bethlen mielenosoituksellisesti pyytäisi eronsa, vedoten siihen, ettei Unkari voi tällaisiin vaatimuksiin suostua ja ettei hallitus voi niitä parlamentissa perilleviedä. Tällainen vaihe voi tulla esille vasta myöhemmin sen jälkeen kuin kysymys n.s. itäreparatsioneista sekä Unkarin ja pienen ententen riitakysymyksistä yleensä

uudelleen tulee esille.

Kieltämättä kuitenkin vallitsee Unkarissa melkoinen hermostuneisuus ja ilmeinen halu päästä johonkin parempaan; päästä pois niistä tuskallisista asioista, jotka painavat Unkarin nykyistä elämää. Niinkuin jo olen aikaisemmin huomauttanut, on yhtenä Unkarin kaikista pahimpia epäkohtia protektionin valta, jota ei tunnu mitenkään voitavan murtaa. Paljon on niitäkin asioita, joiden soisi olevan toisin. Luulisi jo ajan tulleen, että Unkari voisi vapautua niistä poikkeusmääräyksistä ja hallituksen poikkeusvaltuuksista, jotka yhä vielä ovat seurauksena sodasta ja bolshevikivallasta. Ei myöskään voi ymmärtää, että hallitus enää kauan voi vastustaa yhä yleisemmäksi käyvää vaatimusta salaisen äänestystavan käytäntöönottamisesta valtiollisissa vaaleissa, ja kun niin on laita, luulisi kaiken viisauden vaativan, että hallitus suostuisi tähän vapaaehtoisesti, enää viivyttämättä. Kaikista suurin asia Unkarille -- vaikka tuntuu siltä, kuin sen merkitystä ei ymmärrettäisi -- olisi perinpohjaisen maareformin aikaansaaminen. Kun kessan ollessani ulkoministeri Walkon luona tähän asiaan viittasin, niin hän sanoi: "Maareformihan on jo suoritettu." Sitä

mitä Unkarissa sanotaan maareformiksi, tuskin kuitenkaan voi siksi nimittää : ne maapalaset, joita on tilattomille annettu, ovat liian pieniä asianomaisten perheiden elättämiseksi, maapalan saaneilla ei ole liikepääomaa ja pikkutilat ovat tarpeellisia liikeyhteyksiä vaille. Unkarilla on yhä edelleenkin suunnattoman suuria latifundioita, joiden nykyisessä laajuudessaan pysyttäminen ei ole terveellistä eikä ajanpitkää mahdollista. Varmaankin Unkari tarvitsisi semmoista hallitusta tai voimakasta hallitusmiestä, joka tarmokkaasti suuntaisi toimintansa Unkarin maalaisväestön kaikinpuoliseen kohottamiseen. Se väestö on, niinkuin jokainen siihen vähänkin tutustunut voi todeta, aivan erinomaista ainesta. Totta on se, mitä yleisesti sanotaan : todellinen Unkari ei ole Budapestissa, se on etsittävä maaseudulta, Unkarin oivallisen talonpoikaisväestön keskuudesta.

Valtionhoitaja Horthy lausui eräässä tänä syksynä maaseudulla pitämässään puheessa : "Vasta silloin voi Unkari sallia työstätekevien luokkien pääsevän valtaan, kun näillä on semmoiset johtajat kuin MacDonald, Henderson, Snowden. Mutta nykyisellään on luotettava sii-

hen hallitukseen, joka maalla on. Tähän vastattiin sosiaalidemokraattisissa sanomalehdissä: Vasta silloin voivat työtä tekevät luokat luottaa hallitukseen, kun sillä on yhtä kunniallinen ja samalla tavalla maan etuja valvova hallitus kuin Englannilla.

Molemmat saanevat ottaa toisiaan kädestä. Vastuu ja yleisen mielipiteen vapaus paraiten kasvattaa ne voimat, joita tarvitaan, ja Unkarin kansasta, jolle on suuret poliittiset lahjat, ne voimat varmaan voivat nousta.

Köpenhaminaassa 30 p. marraskuuta 1929.

E. S. Linn.

Suomen Köpenhaminassa ja Budapestissa olevan lähettilään
raportti No 4 - 1929.

II.

Unkarin ulkopoliittika.

Unkarin suhteet pienen ententen
valtoihin ovat viimeksi olleet käsittelyn alaisina n.s.
itäreparatsioonikonferenssissa Parisissa tätä syksyä.
Sen sijaan että Unkarin ja Rumanian välillä olisi
jatkettu n.s. optanttikysymyksen käsittelyä komissionis-
sa, jonka puheenjohtajana oli oleva Englannin ulko-
ministeri Henderson, on Rumania tehnyt ehdotuksen, jol-
la se tahtoisi päästä koko optanttikysymyksestä paljoo
mukavammalla tavalla. Se on ehdottanut, että optantti-
kysymys poistettaisiin päiväjärjestyksestä siten, että
Rumania luopuisi vaatimasta Unkarilta sotakorvauksia
1943 v:n jälkeen ja siis Unkarin suoritettavat korvauk-
set käytettäisiin optanttien tyydyttämäksi siten, että
Unkarin valtio ne jo ennakolta suorittaisi. Tähän ei
Unkari ole ensinkään ollut suostuvainen. Unkarin puo-
lelta on huomautettu, että optanttikysymys ^{kysymys} on yksityis-
ten asianomistajain oikeudesta saada korvausta heiltä

riistetyttä yksityisomaisuudesta, jota vastoin kysymys "itä-reparatsioneista" on kokonaan valtiota koskeva, ja ettei Unkari mitenkään voi sallia näiden asiain toisiinsasekoittamista. Se oikeus korvauksiin, jonka Trianonin rauhansopimus suo optanteille, on ainoa etu, minkä tämä rauha, joka Unkarilta riistää 2/3 sen alueesta, myöntää Unkarille, eikä Unkari mitenkään voi suostua siitä luopumaan. Mitä taas tulee korvauksiin 1943 jälkeen, ei Unkari, joka on niin paljon aluettansa menettänyt, voi katsoa itseänsä niihin ensinkään velvolliseksi. Unkarin edustajat Parisin konferenssissa esittivätkin tämänmukaisesti seuraavan tarjouksen voittajavaltioille :

1. Unkari ei v. 1943 jälkeen voi enää maksaa mitään korvauksia.
2. Kaikki oikeusriidat, jotka rauhansopimuksen nojalla asetetuissa instansseissa tätä nykyä ovat vireillä, käsitellään edelleen asianomaisissa instansseissa.
3. Sellaisten vaatimusten tyydyttämiseksi, joita saamavaltiot tai niiden kansalaiset rauhansopimusten nojalla esittävät Unkaria vastaan, mutta jotka vielä eivät ole joutuneet oikeustietä käsiteltäviksi, on sovittava Unkarin maksukykyyn soveltavasta kokonaismäärästä, jonka

Unkari vasta 1943 alkaen, sen jälkeen kuin sen nykyiset korvausmaksut ovat suoritettut, on maksava vastaavina vuotuiserinä.

Tällä kannalla on Unkari aivan jyrkästi pysynyt, vaikka on kovin suurta painostusta yritetty harjoittaa Unkarin taivuttamiseksi entente-valtojen puolelta sekä myös sanomalehdistössä. Parisin sanomalehdistö on kaikella voimallaan tahtonut, niinkuin unkarilaiset lehdet sanovat, lyödä kiilan Saksan ja Unkarin väliin, tehostaen, että Unkarin uppiniskainen kanta vaarantaa koko Young-suunnitelman hyväksymisen. On tietenkin ymmärrettävää, että suurvallat, joille Unkarin optanttiriidat ovat kovin epämielisiä, mielellään soisivat pääsevänsä koko asiasta pienen ententen keksimällä keinolla. Unkaria näyttää kuitenkin olevan mahdoton taivuttaa ja se voinee toivoa, niin ainakin oletetaan Unkarissa, saavansa tukea Italialta. Unkarilla on erästä Tšekkoslovakian ja Unkarin välisestä rajaasemariidasta se kokemus, että luja kannallaanpysyminen voi johtaa Unkarille suotuisaan tulokseen, ja koska Unkarilla nyt vireillä olevassa asiassa aivan kieltämätön oikeus puolellaan, niin se sitä varmemmin luottaa voittoonsa tässäkin asiassa. Tietenkin

on Unkaria ympäröivillä valloilla käytettävään ta-
loudellisia pakotuskeinoja Unkaria vastaan, mutta ellei
suurvaltojen kesken ole asiasta täyttä yksimielisyyttä,
niin toivoo Unkari sittenkin voivansa voitollisena suo-
riutua siitä ankarasta painostuksesta, jonka alaiseksi
se on asetettuna. Unkarin yleinen mielipide on tässä
asiassa yksimielinen ja niin järkähtämätön, ettei kukaan
sitä voi toiseksi muuttaa eikä mikään hallitus voi par-
lamentissa muuta kantaa perilleviedä.

Keskustelut Parisissa ovat toistaiseksi keskey-
tyneet. Asian lopullinen ratkaisu tulee tietenkin tapah-
tumaan uuden Haagin-konferenssin yhteydessä.

Kööpenhaminassa 25 p. marraskuuta 1929.

E. A. Linn

Suomen Köpenhaminassa ja Budapestissa olevan lähettilään
raportti No 4 - 1929.

III.

Ulkomaisia vierailuja Unkarissa.

Unkari pyrki tätä nykyä hartaasti pitämään yllä yhteyksiä ulkomaiden kanssa. Olen jo raportin I. osassa maininnut että tanskalaisia sanomalehtimiehiä oli kutsuttu katsomaan Unkaria. Aiheena oli se, että Tanskan sanomalehdistö, joka Sønderjyllannin asian vuoksi jo ennakkolta on kaikkia maailmansodan rauhansopimusten tarkistuksia vastaan, on aina vastenmielisyydellä suhtautunut unkarilaisten pyrkimykseen Trianonin rauhan tarkistuksen aikaansaamiseksi ja että Tanskan sanomalehdistö muutenkin on kirjoittanut Unkarista vähemmän ystävälliseen sävyyn. Todennäköisesti on tarkoitus saavutettukin : tanskalaiset sanomalehtimiehet heitä tavatessani eivät voineet kyllin ylistää unkarilaisten suurenmoista vieraanvaraisuutta ja ystävällisyyttä ja ilmoittivat ylistelevin sanoin ihastuksensa erittäinkin Unkarin maaseutu-väestöön. Matkaltaan sanomalehtimiehet kirjoittivat erittäin

ystävällisessä hengessä lehtiinsä Unkarin oloista. Toisin olen tarkastaessani leikkeleitä tukalaisista lehdistä nähnyt, että esim. "Berlingske Tidende" pääkirjoituksessa samassa numerossa, jossa aloitettiin Svann Poulsenin matkalta lähettämä ihastusta täynnä oleva kirjoitussarja, oli vielä puhuttu Unkarista vanhaan nyreään suuntaan, mutta sittenkin tuntuu, yksin "Socialdemokraten"istakin, joka puhuu Horthy - Bethlen-diktatuurista, että jää on murrettu, ja voinee olettaa, että vastenmielisyys Unkaria kohtaan on vastaisuudessa Tanskan sanomalehdistöstä häviävä.

Erittäin ansaitsee mainitsemista kaksi saksalais-ta vierailua Unkarin pääkaupungissa.

Lokakuun alussa saapui kolmekymmentäkaksi Breslaun yliopiston professoria naisineen vierailulle Budapestin yliopistoon. Kokonaisen viikon aikana professorit, näiden joukossa useita erinomaisen etevää luennoitsijoita, pitivät luentoja Budapestin yliopistossa täysilukuisille auditorioille. Luentojen välipäivinä katseltiin Budapestiä ja sen ympäristöä ja retkeiltiin maaseudulle, Esztergommin vanhaan, Unkarin ruhtinaspiispan residenssikaupunkiin ja Balatonjärven rannoille. Sanomalehdet huomauttivat, et-

tä niinkauan kuin Itävalta ja Unkari olivat sidottuina toisiinsa ja Unkari epäluulolla katseli Habsburgin dynastian germaniseerauspyrkimyksiä, ei Unkari olisi sietänyt ainoatakaan saksalaista luentoa Budapestin yliopistossa. Koko kansan kiihtymys olisi tehnyt mahdottomaksi saksan kielen kuulumisen unkarilaisessa korkeakoulussa. "Ja nyt me kutsumme Budapestiin kolmekymmentäkaksi saksalaista yliopiston opettajaa pitämään yliopistossamme luentoja saksan kielellä ja meidän yliopistomme rehtori tervehti heitä saksan kielellä - - -. Itsenäisyyteensä astunut Unkarin kansa itse kunnioituksella tunnustaa velkansa todelliselle saksalaiselle kulttuurille ja vapaaehtoisesti avaa korkeakoulunsa salit saksalaiselle sanalle. Tämä todistaa valtiollista ja sivistyksellistä kypsyyttämme." Näin kirjoittaa "Pesti Hirlap" 2 p, lokakuuta. Saksalaisten professorien käynti Budapestissä oli muuten vastakäyntinä Budapestin professorien viimekevüiseen vierailuun Breslaussa. Budapestin yliopiston puolelta oli minutkin kutsuttu olemaan mukana saksalaisten professorien kanssa, ja minulla olikin tilaisuus kuulla muutamia aivan ensiluokkaisia teollisia esitelmiä sekä ottaa osaa pariin retkeilyyn. Tietenkin olivat saksalaiset oppineet aivan täynnä kiitol-

lisuutta unkarilaisten ylitsevuotavaa vieraanvaraisuutta kohtaan ja juhlapuheissa lämpimin sanoin tehostettiin saksalais-unkarilaista ystävyyttä, joka maailmansodan aikana oli verisitein vahvistettu.

Toinen huomattava vierailu oli nürnbergiläisten, sekin vastakäynti aikaisempaan unkarilaiseen vierailuun Nürnbergissä. Marraskuun toisella viikolla oli Budapestissä n. 550 nürnbergiläistä, Bayerin kultusministeri ja Nürnbergin pormestari etupäässä, käymässä Budapestissä ja heitäkin tietysti otettiin vastaan samalla suurella ystäväillisyydellä, joka on unkarilaisille ominainen. Että tämänkin vierailun aikana voimakkaain sanoin vakuutettiin saksalais-unkarilaista ystävyyttä, ei tarvinne edes sanoa.

Edelleen tulee minun mainita Budapestissä loka-kuun 13 - 18 pidetty kansainvälinen hydrologikongressi, johon minut oli määrätty hallituksen edustajaksi; myöhemmin saapui vastakirja myös tri Akseli Nikulalle olla toisena hallituksen edustajana. Kongressi oli samalla ker-
taa "Kansainvälisen lääkeopillisen hydrologian seuran" ja "Kansainvälisen reumatismia vastustavan lääkäriiliiton" yleis-
kokous. Syynä miksi kongressi nimenomaan oli kutsuttu Budapestiin, oli tietenkin se, että unkarilaiset tahtoivat

kiinnittää huomiota oivallisiin terveyslähteisiinsä. Budapestissä kumpuaa maan uumenista joka taholla kuumaa rikki- ja radiumpitoista vettä, jolla on terveellinen vaikutus useihin tauteihin, erittäinkin juuri reumatismiin. Kongressin aikana, johon otti osaa lääkäreitä 22 maasta (Egyptistä asti) ja jossa oli kolmattasataa edustajaa, pidettiin useita tieteellisiä esitelmiä balneologian eri aloilta. Koska en ole ammattimies, ei tietenkään ole minun asiani niistä tarkemmin tehdä selkoa; mainitsen vain, että asiantuntijat sanoivat sekä lihas- että nivelreumatismista pidetyn mielenkiintoisia esitelmiä. Ansaitsee ehkä mainitsemista, että saamieni tietojen mukaan ulkomaiset osanottajat ovat kehoittaneet unkarilaisia Budapestiin järjestämään talvihoitolaitosta reumatismia varten, jommoiseen aikaansaamiseen Budapestissa olisi ainoalaatuinen tilaisuus, koska niissä osissa Europpaa, jossa reumatismi on yleisin joko ei ensinkään ole lämpimiä lähteitä, taikka ovat asemansa ja ilmastollisten olojensa puolesta sopimattomia talvihoidon järjestämiseen. Edelleen olivat ammattimiehet esittäneet sen toivomuksen, että Budapestiin perustettaisiin varsinaisia hoitolaitoksia, joissa kuuluisaa unkarilaista kirppavettä käytettäisiin terveysjuomana.

Kööpenhaminassa 3 p. joulukuuta 1929.

P. S. Lein

Suomen Köpenhaminassa ja Budapestissä olevan lähettilään
raportti No 4 - 1929.

IV.

Yrityä sijoittaa Suomen paperia Unkariin.

Osoitukseksi, kuinka vaikea saattaa olla saada aikaan kauppayhteyksiä Suomen ja Unkarin välillä, pyydän saada kertoa erästä yrityksestä saada Suomen paperia sijoitetuksi Unkariin.

Viime lokakuun 21 päivänä sain Suomen Paperitehtaitten yhdistykseltä ottaa vastaan sähkösanoman, jossa sanottiin, että Budapestin Sanomalehtisyndikaatin ja Suomen Paperitehtaitten yhdistyksen välillä oli 9 p. viime lokakuuta tehty sopimus, minkä mukaan v. 1930 oli Suomesta syndikaatille hankittava 6.000 tonnia sanomalehtipaperia sekä että syndikaatin esimies tri Agai oli ilmoittanut, että asian lopulliseen päättämiseen tarvitaan vielä unkarilaisen ministeriön suostumus ("Bestätigung"), mikä kuitenkin oli vain pelkkä muodollisuus. Yhdistys oli kuitenkin kuulut, sanottiin edelleen sähkösanomassa, tri Again olevan keskusteluissa itävaltalalaisten tehtaitten kanssa paperi-

hankinnasta, minkä vuoksi yhdistys pyysi minua asettumaan yhteyteen ulkoministeri Walkon, kauppaministeri Budin, finanssiministeri Wekerlen ja Unkarin Suomessa olevan edustajan tri Jungerthin kanssa (viimeksimainittua odotettiin juuri Budapestiin saapuvaksi). Koska oli kysymys melkoisen suuresta kaupasta ja mahdollisesti vastaisuudessa kaiken Unkariin tarvittavan sanomalehtipaperimäärän hankkimisesta Suomesta käsin, katsoin asiakseni yrittää jotakin tehdä aietta edistääkseni. Kaikesta ensimmäiseksi kävin Suomen pääkonsulaatissa keskustelemassa hra Saxlehnerin konttorissa toimivien Budapestin liike-elämää tuntevien henkilöiden kanssa. Nämä asettuivatkin heti yhteyteen erään sanomalehtipaperin alalla työskentelevän henkilön kanssa ja saivat heti alussa kuulla lausuttavan arveluja siitä, ettei ollut kysymyksessä muu kuin ainoastaan yritys itävaltalaisen hintojen alaspainamiseksi.

Seuraavana päivänä kävin ulkoministeriössä tiedustelemassa oliko sellainen jonkin ministeriön "Bestätigung", josta sähkösanomassa puhuttiin ja joka näytti merkitsevän jonkinlaista tuontilupaa, ensinkään tarpeellinen. Minä sain sen tiedon, ettei tuonnilla ole mitään estettä, eikä voitu ymmärtää, mitä puheenalaisella "suostumuksella" tar-

koitettiin.. Kävin tämän jälkeen puhuttelemassa tri Ágai-
ta itseään, joka minulle heti ensimmäiseksi vakuutti, että
tässä oli kysymys todellisesta liikeasiasta eikä suinkaan
vain itävaltalaisten hintojen alaspainamisesta. Hän näytti
minulle sen "Vorvertrag"in, joka 9 p. lokakuuta 1929 oli
tehty Sanomalehtisyndikaatin ja Paperitehtaitten yhdistyksen
välillä ja jonka olivat allekirjoittaneet syndikaatin puo-
lesta tri Ágai ja paperiyhdistyksen puolesta hra Bertel
Sjöberg. Sovittu määrä oli yhteensä 6.000 tonnia jaettu-
na siten, että v. 1930 kuukausittain laivattaisiin vä-
hintään 500 tonnia à 1000 kiloa, ja hinta oli oleva
€ 11.12.6 cif Stettin 1000 kilolta. Ammatinomaiset paperin-
laatua koskevat määräykset voimen tässä sivuuttaa. V. 1931
varten oli syndikaatin annettava samalle erälle optzioni
ja tuli paperiyhdistyksen ilmoittaa hintavaatimuksensa kuusi
kuukautta ennen sopimuksen ajan umpeenkulumista. Asiapuolet
olivat yhtyneet siitä, että maksu oli suoritettava laiva-
dokumenttien esittämisen jälkeen myöhemmin sovittavassa
maksupaikassa, Stettinissä, Helsingissä tai Lontossa, ja
maksusta oli vähennettävä $3/4$ % skonto. Sopimuksessa mai-
nittiin, että eräistä kohdista oli erimielisyyksiä ole-
massa, jotka merkittiin eri promemoriaan ja jotka olivat

selvitettävät ennen sopimuksen lopullista päättämistä .
Vihdoin sovittiin siitä, että mahdollisesti syntyvät erimielisyydet olivat ratkaistavat välituomioistuimen kautta, jonka puheenjohtajan, elleivät asiapuolten valitsema väli- miehet voisi vaalista keskenään sopia, valitsisi Berlinin kauppakamari. Molemmat puolet julistivat olevansa sopimuk- sen ehtojen sitovina 26 päivään lokakuuta, ja ellei so- pimus siihen mennessä olisi yksityiskohdissa tullut täysi- voimaiseksi, olisi kummallakin asiapuolella oikeus peräy- tyä sopimuksesta, mistä oli ilmoitettava kirjatussa kir- jeessä.

Samana päivänä päivätysssä promemoriassa esitettiin kummankin puolen erikoistoivomukset, ja 15 päivänä loka- kuuta voitiin ilmoittaa, että näihin toivomuksiin oli suostuttu ja kauppa siis näytti valmiilta.

Hra Ágai sanoi nyt minulle, ettei ensinkään ol- lut kysymys luvansaannista minkään unkarilaisen ministe- riön puolelta, kysymys siitä, voiko asia toteutua, oli ainoastaan rahakysymys, koska esisopimuksen mukaan Suomen paperi oli maksettava käteisellä, eikä syndikaatti voi- nut hankkia rahoja ilman valtion tukea. Hra Ágai sanoi pitävänsä varmuna, että Unkarin hallituksen suostumuksella

syndikaatti voisi saada valtion säästökassoista kauppaa varten tarpeellisen luoton ja aikoi seuraavana päivänä käydä kauppaministerin puheilla asian järjestämiseksi .

Kysyin häneltä, voisinko minä asiassa hallituksen luona tehdä jotakin, johon hra Ágai vastasi, että se tuskin on tarpeellista, mutta lupasi kuitenkin minulle ilmoittaa, jos näyttäisi suotavalta, että minäkin kävisin jonkun ministerin luona. Lokakuun 24 päivänä hra Ágai Suomen pääkonsulaatin kautta antoi minun tietää, että kaikki oli järjestyksessä, minkä sähkösanomalla ilmoitinkin paperiyhdistykselle. Muutamia tunteja myöhemmin hän kuitenkin puhelimitse Suomen pääkonsulinviraston kautta esitti minulle sen toivomuksen, että minä puhuisin kauppaministeri Budin kanssa asiasta; hän oli muka itse puhunut ministerin kanssa, joka oli luvannut kaiken, mutta hra Ágai toivoi, että minä kiirehdyttäisin asiata. Seuraavana päivänä 25.X. minä kävinkin ministerin Budin luona, mutta, omituista kyllä, ministeri Bud näytti sen näköiseltä, kuin hän ei asiasta olisi mitään tiennyt. Hänkin vakuutti, ettei mitään tuontilupaa tarvitse, mutta että jos oli kysymys luotosta, tämä kuului finanssiministerin eikä hänen toimialaansa. Ministeri Bud kuitenkin jo samalla lau-

sui suuresti epäilevänsä, olisiko voimassaolevien lakien mukaan mahdollista tällä tavalla käyttää säästökassojen pääomia. Minä olen sittemmin puhunut samasta asiasta ulkoministeri Walkon ja pääministeriön sanomalehtiosaston päällikön hra Elemér Szudyn kanssa. Kaikki sanoivat, että luotonanto säästökassojen varoista ei ole lain mukaan mahdollinen. Hra Szudy lausui, että koko kysymys ilmeisesti oli vain siinä, että syndikaatti mielellään tahtoi ottaa suomalaista paperia, mutta sillä ei ollut varoja maksaa käteisellä. Kun itävaltalaiset myöntävät 6 kuukauden luoton, 3 kuukautta korotonta ja 3 korollista luottoa, niin täytyi syndikaatin lopultakin ottaa itävaltalaisista paperia, jos suomalaiset eivät myönnä luottoa. Hän pyysi minua sähköttämään paperiyhdistykselle ja kysymään, olisiko sen taholta mitään luottoa ajateltavissa. Minä tein tämän mukaan, mutta sain paperiyhdistykseltä 6 p. marraskuuta seuraavan sähkövastauksen: "Luotonanto yhtymälle, joka, kuten on tapahtunut, ilman muuta rikkonut sopimuksensa ja lupauksensa mahdoton, etenkin koska yhtymä ilman pääomaa. Vakuutetut että jos määräämme uudet ehdot niitäkin vain käytettäisiin tarkoituksessa vaikuttaa muihin myyjiin. Kirje ja László matkalla."

Minä odotin joitakuita päiviä ajatellen että tri László, joka oli matkalla Helsingistä Budapestiin ja joka oli tarmokkaasti toiminut sopimuksen aikaansaamiseksi, saavuttuansa asettuisi yhteyteen minun kansani. Niin ei kuitenkaan tapahtunut, ja myöhemmin olen saanut paperiyhdistykseltä tietää, että koko asia on rauennut.

Suomalaisen yhdistyksen puolelta katsottiin asiata siltä kannalta, että esisopimus, sen jälkeen kuin siinä edellytetyt ehdot olivat täytetyt, ilman muuta oli automaattisesti tullut voimaan. Huomattava on, ettei esisopimus eikä myöskään siihen liittyvä promatoria ensinkään puhu luottokysymyksestä. Ja tri Ágai oli tosin maininnut hallituksen "suostumuksen" tarpeellisuudesta, mutta, niinkuin paperiyhdistyksen puolelta useasti on huomautettu, nimenomaan sanonut tätä muotoasiaksi. Ja todellisuudessa ei edes minkäänlaista suostumusta tarvittu. Aivan toinen oli unkarilaisen syndikaatin kanta. Lokakuun 29 p:nä, sähkötti syndikaatti paperiyhdistykselle, jolle sähkösanoma saapui 30/X, siis sinä päivänä, lokak. 26 p., jona 30 päivään pidennetty esisopimuksen voimassaoloaika meni umpeen, seuraavasti: "Können Rem-

bouse nicht stellen daher Vorvertrag gegenstandslos. Können eventuell nur auf fünf-sechs Waggon reflektieren. Drahtet." Tri László kirjoitti samana päivänä aliasiamiehelleen hra Denes Springerille kirjeen, jonka jäljennös minulle on annettu ja jossa hän hyvin ankarasti arvostelee unkarilaisen yhtymän toimintaa, lausuen m.m. että se mikä oli tapahtunut oli niin alentavaa, että se oli omiaan vaivuttamaan unkarilaisen liikesopimusmenetelmän arvon Balkan-valtioiden tasalle.

Myöhempi kirjeenvaihto ja hra Lászlón persoonallinen väliintulo ei näy asiaa mitään vaikuttaneen. Sanomalehtisyndikaatin kirjeessä paperiyhdistykselle, joka oli päivätty 29/X, samana päivänä kuin eskenmainittu sähkösanoma, oli ilmoitettu, että syndikaatti "keskusteltuaan hallituksen kanssa", oli tullut siihen tulokseen, että "nykyiset taloudelliset olot eivät salli, että syndikaatti kuukausittain käyttää 200.000 pengöä remboursien muodossa ulkomaisen paperin hankintoja varten." Tähänastiset sopimukset sisältävät kaikki 6 - 3-kuukautisen luoton. Syndikaatti sanoo olevansa sen vuoksi pakotettu peräytymään Berlinissä tehdystä sopimuksesta. Syndikaatti sanoi kuitenkin haluavansa tulevaisuutta varten pitää yllä yhteyttä

suomalaisen yhdistyksen kanssa ilmoittaen mahdolliseksi, että syndikaatti ottaisi Suomesta kuukausittain 5 - 6 vaunulastia rotatsioonipaperia. Tämä siis merkitsisi : 6.000 tonnin sijasta vuodessa 1.800 tonnia. Tohtori László' lle Budapestiin osoitetussa kirjeessä 19 p. marraskuuta paperiyhdistys toteaa puhelimitse Budapestiin ilmoittaneensa, ettei paperiyhdistys katsonut aikaisempien kokemusten nojalla oleva syytä tehdä uutta offerttia, vaan että yhdistys sen sijaan odotti kiinteätä tarjousta syndikaatin puolelta.

Moudatettu menettelytapa on tosiaankin omituinen. Tehdään "esisopimus", jossa kaikki erikoiskohdat ovat tarkoin määritellyt; jos "esisopimuksella" yleensä on jotakin todellista merkitystä, niin se tietenkin merkitsee sitä, että se, kun määrättyt ehdot ovat täytetyt, tulee lopulliseksi. Taihka sitten se ei merkitse mitään. Puhe "unkarilaisen ministeriön suostuksesta" on aivan valheellista puhetta, samoin kuin se, että syndikaatti "keskusteltuaan hallituksen kanssa" oli tullut siihen tulokseen, "etteivät Unkarin taloudelliset olot sallineet käyttää rahoja remburssin muodossa" j.n.e. Hallitushan ei ollut mitään sellaista lausunut, ainoastaan, ettei se ruvennut

luottoa antamaan eikä takaamaan. Siinä kirjeessä, jonka tri Ágai minulle kirjoitti 7 p. marraskuuta hän erikoisesti tehosti, ettei esisopimus millään muotoa ollut lopullinen ja sitova sopimus, vaan että jo alustakin oli määrätty sen voimassaoloaika ainoastaan 26 päivään lokakuuta (mikä aika sitten pidennettiin 30 p. lokak.). Tähän perustuen oli syndikaatti katsonut olevansa oikeutettu sopimuksesta peräytymään. Luonnolliselta olisi näyttänyt, että jos finanseerausksymyksellä oli olevaa ratkaiseva merkitys asian perillesaattamiseen, siitä olisi jotakin mainittu esisopimuksessa; siitä peräytyminen oli luvallinen ainoastaan, ellei se ollut ennen määräpäivää tullut täysivoimaiseksi, ja siksihan se jo oli tullut kun edellytyksistä oli sovittu. Ei muuta voi sanoa, kuin että näyttää ilmeiseltä, että koko esisopimus tarkkoine erikoismääräyksineen ainoastaan tehtiin sitä varten, että unkarilainen syndikaatti saattoi esittää sen ehdot itävaltalaisille ja siten sieltä hankkia paremmat ehdot. Se seikka, ettei Sanomalehtisyndikaatilla ollut varoja käteismaksuihin, ei voinut olla tuntematon syndikaatin johtajalle, ja hänelle siis piti myöskin olla selvää, ettei valtion puolelta voinut odottaa takuuta

tai suoranaista luottoa syndikaattia varten, sitä vähemmän kun, niinkuin finanssiministeri Wekerle minulle suoraan sanoikin, syndikaatti ei ollut hallitusystävällinen.

Vastaukseksi tri Ágain kirjeeseen minä hänelle lausuin suuresti valittavani, että syndikaatin puolelta noudatettu menettely pitkäksi ajaksi saattaa estää Suomen ja Unkarin välisiä kauppayhteyksiä, sekä mainitsin, että syndikaatin menettelytavat ovat meille tuntemattomat ja meidän oikeuskäsityksiimme soveltumattomat.

Minun tulee mainita, että Unkarin hallituksen ja erittäinkin ulkoministeriön puolelta suuresti harrastettiin sopimuksen voimaantuloa; ulkoministeri Walko m.m. erityisesti lausui, että Suomen ja Unkarin välillä oli toivottava saada muunkinlaisia yhteyksiä kuin vain kongresseja. Mutta tietenkään eivät hallituksen jäsenet mitään tähän asiaan voineet, kun asianomaiset eivät halunneet ostaa.

Tapahtuma on tietenkin liikemiehillemme olevaa vakavana varoituksena, jos vastedes joudutaan neuvotteluihin unkarilaisten kanssa liikeasioista. Unkarilaiset useasti itse valittavat niitä liiketapoja, joita Unkarin

juutalaiset noudattavat. Käydessäni valtionhoitaja Horthyn puheilla hän erityisesti omasta aloitteestaan otti puheeksi sen vahingon, jonka juutalaiset liikemiehet tuottavat Unkarin liike-elämälle noudattaessaan epärehellisiä liiketapoja ja esiintyessään unkarilaisten nimellä; hän mainitsi erittäin erästä perunalähetystä Kreikkaan, joka oli sisältänyt perunain sijasta melkoiseksi osaksi kiviä ja multaa. Hän valitti, että varsinaiset unkarilaiset vanhoista ajoista olivat halvenneet liike- ja teollisuustoimintaa ja jättäneet sen kokonaan juutalaisten haltuun. Miten lieneekin -- juutalais-tenkin liikkeiden joukossa on varmasti useita täysin kunnioitettavia ja rehellisiä, mutta kenties sittenkään valitus ei ole aivan aiheeton. Sivumennen huomautettakoon, että kaikki Unkarin puolelta edelläkerrotussa asiassa toimineet henkilöt, tri Ágai, tri László ja hänen aliasiamiehensä hra Springer ovat juutalaisia.

Kööpenhaminassa 4 päivänä joulukuuta 1929.

E. A. Salmi